



# ଗାନ୍ଧୀବୃକ୍ଷ

ଗୋବୀନ୍ଦନୀୟ ମିଶ୍ର

## ସୂଚନା

ପୂର୍ବପାଠ ସ୍ବର୍ଗତ ପିତା ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ରଚିତ କାବ୍ୟ, କବିତା, ନାଟକ, ଷ୍ଟୁତିଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ରାଜନୈତିକ ଲେଖା ଓ ଆତ୍ମଚରିତ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ଆକାରରେ ସଂପାଦନା କରାଯାଇଅଛି । ବସ୍ତୁତଃ ପିତା ଗାନ୍ଧୀ ଥିବାବେଳେ ରାଜନୀତିର ନିଗଡ଼-ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ରହି ସୁଦ୍ଧା ଏ ଦିଗରେ କିଛିଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରି ଲୋକେକ ଅଂଶ ପ୍ରକାଶନ ନିମିତ୍ତ ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖିଥିଲେ । ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଗୋଗାନ୍ଧୀ ହେବାରୁ ସଜ୍ଜିତ ଅଂଶର ପ୍ରକାଶନ ଘଟି ନାହିଁ । ପୁଣି ପରେ ପରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାରୁ ପ୍ରକାଶନରେ ବଡ଼ ବିଳମ୍ବ ଘଟିଅଛି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ରଚନାକୁ ମଧ୍ୟ ସଜ୍ଜିତ କରି ପାରିନାହାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକର ସାଜସଜ୍ଜା ଓ ସଂକଳନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଛି । ତଥାପି ଖଣ୍ଡିତ ଖଣ୍ଡିତ କରି ସଂପାଦନା କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ମନେହେଉଛି । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ‘ଗୀତିଗୁଚ୍ଛ’ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ସଂକଳନ ଦିଗରେ ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ୟମ ।

ବିନୀତ

ସଂକଳକ

# ସୂଚପତ୍ର

ବିଷୟ			ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଜନ୍ମଭୂମି	...	...	୧
୨ । ରାଜାଙ୍କ ମାଂସଦାନ		...	୩
୩ । ଗୋପାଳ		...	୬
୪ । ମହେନ୍ଦ୍ରଚନୟା		...	୯
୫ । ସାୟାହୁ ଶ୍ରବଣ		...	୧୧
୬ । କବି	...	...	୧୪
୭ । ମାୟାମୁଗ	...	...	୧୭
୮ । ସଲିଳଧାରୀ	...	...	୧୯
୯ । ଦୁଆର ଆଗରେ	...	...	୨୨
୧୦ । ଋଷିକୁଲ୍ୟାର ମିଳନ	...	...	୨୪
୧୧ । ବାସି	...	...	୨୭
୧୨ । ବାହୁଶକୁ ସାନ୍ତ୍ବନା		...	୨୭
୧୩ । ଆସିଛ	...	...	୩୧
୧୪ । ପୁଟନା	...	...	୩୫
୧୫ । ଭେଟି	...	...	୩୮
୧୬ । କି ଦାନ ?	...	...	୪୨
୧୭ । ପରିଚୟ	...	...	୪୪
୧୮ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ନାହିଁ ତୁ ଏକା	...	...	୪୭
୧୯ । ପିକର ପରାଣ ଗୀତି	...	...	୫୪
୨୦ । ଯାଆ ଲେ ଭଗିନୀ	...	...	୫୭
୨୧ । ଏକାକୀ	...	...	୬୦
୨୨ । ଭାଇ	...	...	୬୩
୨୩ । ବକୁଳବନ	...	...	୬୫

୨୪ । ବକଳକଣ୍ଠ କୋଇଲି	...	...	୭୮
୨୫ । ସଖା	...	...	୭୯
୨୬ । ଏହି କଥାଟିକ	...	...	୭୮
୨୭ । ବିଦାୟେ	...	...	୭୭
୨୮ । ବୈତରଣୀ ଶ୍ରେ	...	...	୮୪
୨୯ । ଅଦେହ ଅମୃତ କେଳି	...	...	୮୮
୩୦ । କାକଳ	...	...	୯୧
୩୧ । ଭରଣୀ	...	...	୯୩
୩୨ । ପିଅରୁ ଅଧିକ	...	...	୯୭
୩୩ । ବାଳକ	...	...	୧୦୧
୩୪ । ଦାନ	...	...	୧୦୩
୩୫ । ବିହଗ ପରାଣ ସେନା	...	...	୧୦୫
୩୬ । ଜାଗର	...	...	୧୦୯
୩୭ । ଯାଚି କି ପାରିବ ?	...	...	୧୧୧
୩୮ । ନିଜ	...	...	୧୧୪
୩୯ । ପାଦତଳେ	...	...	୧୧୭
୪୦ । ଏକାନ୍ତେ	...	...	୧୧୯
୪୧ । କିଶୋର କବି	...	...	୧୨୨
୪୨ । ରଖିଥିବ ଚିତ୍ତେ	...	...	୧୨୩
୪୩ । ନୁହେଁ ଯେବେ ସଭ୍ୟ ପରିବାର	...	...	୧୨୫
୪୪ । ଅଭୟ ଆଶେ	...	...	୧୨୯
୪୫ । ପିଞ୍ଜରବଦ୍ଧ ପିକ	...	...	୧୩୧
୪୬ । ଥକା ମନ ଗୁଲି ଯିବା	...	...	୧୩୩
୪୭ । ସାନ୍ନ୍ୟାସୀ	...	...	୧୩୭

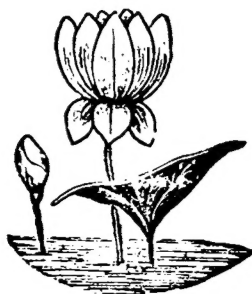




ଏ ଜନମଭୂମି                      ଗଉରବ ଶିଖ  
 ଅଟଳ ରଖିବା ପାଇଁ,  
 ସମର ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ                      ଦେଉଥିଲେ ପ୍ରାଣ  
 ଶତ ଲକ୍ଷ ଦେଶ ଭାଇ ।

ଅଛି ସେହି ଭୂଇଁ,                      କେଜାଣେ କପାଇଁ  
 ହୃଦୟେ ନାହିଁ ସେ ଟାଣ,  
 ଜନନୀ ଦଇନେ                      କପରି ସନ୍ତାନେ  
 ରହିଛନ୍ତି ଧରି ପ୍ରାଣ ।

କି ସୁଖ ଜୀବନେ,                      ତର ଅପମାନ  
 ହେବ ଯେବେ ଭାବେ ଲେଖା ?  
 ମାଆଁ ବୋଲି ଥରେ                      ଉଠ, ହେ ସୋଦରେ,  
 ମାଆର ଲଭିବ ଦେଖା ।



## ରାଜାଙ୍କ ମାଂସ ଦାନ

କହୁଣତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏ ପୁଣ୍ୟ ଭାରତେ,  
ଯଦୁପତି ଉତ୍ତୀନର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଜଗତେ ।  
ଧରି ରାଜଦଣ୍ଡ କରେ କରନ୍ତି ଶାସନ,  
ବହୁ ସ୍ନେହ ପ୍ରଜାଗଣେ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ସମ ।  
ନ୍ୟାୟେ ସ୍ୱୟଂ ବୃହସ୍ପତି ନୃପ ଶିଷ୍ୟମଣି,  
ଦୟାର ସାକ୍ଷୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ଶରଣେ ଅଗନି ।

ଧର୍ମରକ୍ଷା ଲାଗି ଦିନେ ଉତ୍ତୀନର ରାଜ୍ୟେ,  
ଆମାତ୍ୟ ଅମଲ ସହ ଲଢ଼ି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟେ;  
ଆସିଲ ସହସା ଶୂନ୍ୟ କପୋତ ସେକାଳେ, -  
କହିଲ, “ଶ୍ରୀପଦେ ଦିଅ ଶରଣ ଏ ଛୁଇଁବ;  
ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଛି ଶ୍ୟେନ, ଆସିବ ଏକାଶି,  
ମାରି ପ୍ରାଣେ ହତଭାଗ୍ୟେ ଖାଇବ, ନୃମଣି ।”

ନସତୁଁ ମୁଖୁ ତା କଥା, ଆସିଲ ସଞ୍ଚାଣ;  
କହିଲ, “ମୋ ଖାଦ୍ୟ ମୋତେ ଦିଅ ନରରାଣ !  
କରେ ମୁହିଁ ପକ୍ଷୀ ରାଜ୍ୟେ ରାଜଇ ରାଜନେ,  
ଯେବେ ଯାକୁ ପାଏ, ଖାଏ ବୁଦ୍ଧିଷା ଫେରୁନେ ।  
ହସ୍ତକ୍ଷେପ ମୋ ଶାସନେ ନକର, ରାଜନ;  
ଛୁଡ଼ିଦିଅ କପୋତକୁ, ଥାଏ ମୁଁ ବହନ ।”

ଶୁଣି ଶ୍ୟେନ ଯୁକ୍ତି, ସିନା ହୋଇଲେ କାତର,  
 ତେଜ କି ଆଶ୍ରା ତେ ଦେବେ ନୃପ ଉତ୍ତୀନର ?  
 କହିଲେ, “ସଞ୍ଚାଣ, ଶୂଧା ମେଣ୍ଟାଇବ ସିନା;  
 ଶୂଧାଗ୍ନି କି ନ ଶମିବ ଏ କପୋତ ବନା ?  
 ପ୍ରବର ମାଂସ ମୁଁ ଭବ ଦେଉଅଛି ଆଣି,  
 ବଞ୍ଚାଅ ଆଜି ହେ ପ୍ରାଣେ ଏ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣୀ ।”

ଶୁଣି ତା ସଞ୍ଚାଣ ବେଗେ କହେ ଯୁକ୍ତି ଛଳେ,  
 “ବସାବନ୍ତ ବାନା କହା ଉଡ଼ାଅ ଭୂତଳେ ?  
 ଏକ ଖାବେ ବଞ୍ଚାଇବ, ଅନ୍ୟ ଖାବ ମାରି;  
 କି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜିବ ବୋଲ ଏ କପୋତ ତାଳ ?  
 ବଞ୍ଚିଛୁ ରଜସ ଗୁଣ, ରଜନ ଅନ୍ତରେ;  
 ତହୁଁ ଯାତ ଆନ ମାଂସ କପୋତ ବଦଳେ ।”

ରଜସୁଁ ସାର୍ବକ ଗୁଣେ ବଡ଼ ଯଦୁପତି,  
 କହିଲେ, “ସଞ୍ଚାଣ, ଆଉ ନୁହଁ ରୁଷ୍ଟମତି ।  
 ମାପି ତୁଳାଯନ୍ତେ ଦେବ ମୋ ଦେହ ପିଣ୍ଡିତ,  
 କପୋତର ବନମୟେ ଦେନ, ବୁଝୁଛିତ !  
 ତଉଲେ ଓଜନ ଯେତେ, ଦେବ ମୁହଁ ତୁଳି  
 ଅଶାଉଛି ତୁଳାଯନ୍ତ, ସୁଶାଣିତ କୁଣ୍ଡା ।”

ତୁଳାଦଣ୍ଡ ଏକପାର୍ଶ୍ବେ କପୋତେ ବସାଇ,  
 ନିଜ ଦେହ ମାଂସ ଶଣ୍ଡ କାଟି ନିରସାଇ,  
 ଆପି ଅନ୍ୟପାର୍ଶ୍ବେ ତାକୁ, ଧରନ୍ତେ ସେ ଦଣ୍ଡ,  
 ହୋଇଲୁ କପୋତ ଭାରି, ଲବ୍ଧମାଂସ ଶଣ୍ଡ ।



କାଟିଲେ ନୃପତି ଭାବ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ,  
ରକ୍ତନଦୀ ବଢ଼େସିନା, ଶୁଭ ଅନ୍ୟପାର୍ଶ୍ବ ।

ପଡ଼ିଗଲା ରାଜସଭା ମଧ୍ୟେ ହାତାକାର,  
ନଶୁଣିଲେ ନୃପ କିଛି, ନକଲେ ବିଚାର;  
ଭୁଳାପନ୍ଥେ ବସିଗଲେ ସୁନ୍ଦର ସନ୍ନିବିତ,  
ସୁଧାର୍ଥ ସମ୍ପାଦ ଦେଖି ଅତି ଆତମ୍ବିତ ।  
ଭଣ୍ଡାରରେ କରିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ପରୀକ୍ଷା,  
ଇନ୍ଦ୍ର, ଅଗ୍ନି ବହୁଥିଲେ ଏହି କୂଟ ଦାକ୍ଷୀ ।

ସେ ପରୀକ୍ଷା କ୍ଷଣେ ଇନ୍ଦ୍ର ହେଲେ ପରାଭୂତ,  
ଲଭିଲେ ବିଜୟ ଠକେ ଯଦୁକୁଳ ସୁତ ।  
ରାଜସଭା ଶିରେ ଇନ୍ଦ୍ର କରି ପୁଷ୍ପବୃଷ୍ଟି,  
କହିଲେ, “ରାଜନ, ଆଜି ଧନ୍ୟ ହେଲୁ ସୃଷ୍ଟି ।  
ଜୀବ ଏତେ ଦୟା ଆଦା ବହୁଛନ୍ତି ଦୃଢ଼ବୈ !  
ପ୍ରଭାତେ ରଖୁଅଛ ନିଜ ବିନମରେ ।”



## ଗୋପାଳ

ଦରକୁ ଗୋପାଳ                      ଏକମାତ୍ର ପୁଅ  
ଦରଦ୍ରପସର ଅଳଙ୍କାର,  
ଦୁଇଦିନେ ଥରେ                      ତୁଏ ଅନ୍ଧ ମୁଖେ  
ବାକି ବେଳେ ଖାଏ ଝୁଡ଼ାମ୍ବ ମୁଡ଼ି ।

ଘରେ ଆସି ନିତି                      ଠାଏ ବସିବାକୁ  
ପୁରୁଷତ ନାନା ଜଞ୍ଜାଳେ କାହିଁ ?  
ବିଷ-ବ୍ରତ-ଗ୍ରାସ-                      କୋଠ ଜନ୍ମାଳେ ସେ  
ନ ରହିଲେ କାମ ଉଠଇ ନାହିଁ ।

କାହା ଘରେ ରେଗୀ                      ପଡ଼ିଥିଲେ ଶେଯେ,  
ତା ଦିନେ କେ ସେବା କରିବ ଆଉ ?  
ଦୋକାନୁଁ ସଉଦା                      ନ ଆସିଲେ କା'ର,  
ଗୋପାଳ ତକ୍ଷଣେ ଯୁଟଇ କାହୁଁ ।

କା ଗଛୁଁ ନଡ଼ିଆ                      ତୋଳା ନେ'ଡ଼ୁଥିଲେ,  
ତଡ଼େ ବିନା ଛଡ଼େ ଗଛେ ଗୋପାଳ;

କା ଗାଈ ଘରକୁ                      ଚରି ନ ଫେରିଲେ;  
ତାର ବନ୍ଧିଯାଏ ଦେଉପା ଝାଳ ।

କେ ଯଦି ମୁଣ୍ଡାଇ                      ବୋଝ ବୋହୁବାକୁ  
ବୁଲି ଖୋଜି ଗ୍ରାମେ ନ ପାଏ ଲୋକ,  
ଭିଡ଼ି ଭୁବ ଅଣ୍ଟା                      ବାହାରେ ଗୋପାଳ,  
ମନେ ତା ନ ପଡ଼େ ଶୋଷ କି ଶ୍ରେକ ।

ଧୂଆଁ ବୁଲିଲେ                      ମାଗି ଗାଆଁ ବାଣେ,  
ଧନା ସିନା ମୁହଁ ଦିଅନ୍ତି ମୋଡ଼ି,  
ଘରୁ ଚୁଡ଼ା ମୁଡ଼ି                      ଯା ପାଏ ସାଉଁଟି  
ଦିଏ ଆଖି ସେହୁ ତା ହାତେ ଲେଡ଼ି ।

ଗ୍ରାମେ ଯେବେ ଆସେ                      ଗୁଡ଼ିଆ ପସରା,  
ମୁଆଁ ପାଇଁ କରେ ହଟା କା ପିଲା,  
ଉଧାରେ ପଇସା                      ଆଣି ସେ ଗୋପାଳ,  
କଣି ମୁଆଁ ତାକୁ କରଇ ଥର ।

ହଣା ମରା କାହିଁ                      ଲାଗିଲେ, ଧାଏଁ ସେ,  
ଦୁଇଦଳ ମଧ୍ୟେ ହୁଅଇ ଠିଆ;  
ତା ମୁଣ୍ଡେ ପାହାର                      ବସେ ଦୁଇପକ୍ଷୀ  
ମାତ୍ର ନିରାଶାଏ କଳହ ନିଆଁ ।

କେହୁ ଯଦି କରି                      ଦୋଷ ଅପରାଧ  
ଭିଡ଼ା ହୁଏ ଦଣ୍ଡ ଶ୍ରେଣିବା ପାଇଁ,  
ଡେଇପଡ଼ି ଆଗେ                      କହଇ ଗୋପାଳ,  
“ମୁଁ ଦୋଷ କରିଛି; ସେ କରିନାହିଁ ।”

ଦରେ କାର ନିଆଁ                      ଲଗନ୍ତେ, ପ୍ରଥମେ  
       ବୁକି ଆଖି ସେହୁ ଚଢ଼ଇ ଚାଲେ;  
 ହାତ ମୁହଁ ଟୋଡ଼ି                      ଶୁଏ ଶେଯେ ସିନା,  
       ପଛୁଏ ନାହିଁ ସେ ଆପଦକାଳେ ।

ଦରେ ବାପା ମାଆ                      କାନ୍ଦି ଗଡ଼ିଥାନ୍ତି,  
       ହାତକୁ ନୋହିଲ ଦହାତ ସେହୁ,  
 ଚଉଟ ବରଷୁଁ                      ଚାଲିଗ ପାଖାଏ,  
       ବଳ ହମେ ଖସି ଆସିଲ ଦେହୁଁ ।

ପର ମନ୍ଦ ଚିନ୍ତା                      କିସ ସେ ନ ଜାଣେ,  
       ପର ଛୁଦ୍ର ଭୁଣ୍ଡେ ନ ଧରେ ଦିନେ,  
 ତା ସାରା ଜୀବନେ                      ଛୋଟ ବଡ଼ କାମ  
       କରି ନାହିଁ ପର କଲ୍ୟାଣ ଦିନେ ।

ଶେଷେ ଯେବେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟୁ                      ଚାଲିଲ ଗୋପାଳ,  
       ଗ୍ରାମସାରା ଆଉ ନୋହିଲ ଚାହିଁ,  
 ‘ଆହା ଆହା’ ଭୁଣ୍ଡୁଁ                      ନ ସରେ କାହାର,  
       ଲୁହ କା ନୟନ ଶୁଭେ ନାହିଁ ।



ମତ୍ସରୀ ତନୟା

ଉତ୍କଳ ମଣ୍ଡଳେ ମହେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରବଚ  
ସକଳ ପଦ୍ମ ବଡ଼,  
ଏପାଶେ ରହୁଛି ପ୍ରାୟଳା ସରଳ  
ସେପାଶେ ମଞ୍ଜୁଷା ଗଡ଼ ।  
ଭେଦକୁ ଆକାଶ— ଶିଖ ତାର, ତହିଁ  
ଗଞ୍ଜଳ ମନେ ଲାଗେ ଭୟ;  
ଲକ୍ଷ ପରବତ ମଧ୍ୟେ ସେତ ଏକା  
ଉତ୍କଳର ହିମାଳୟ ।  
ଶାୟେ ପର ଅଛି, ଶିବ ଶିରୁ ମଣ୍ଡିତ  
ପାଦୁକା ପାଇଛି ବନ୍ଧ;  
ତେସନେ ବହୁଲ ମହେନ୍ଦ୍ର, ଶିଖରୁ  
ମହେନ୍ଦ୍ର ତନୟା ନଈ ।  
ଗଛଲତା ଦାସ ଦିଶେ କି ଶ୍ୟାମଳ  
ସେ ମହେନ୍ଦ୍ର, ପରବତେ,  
ତା ଦେହେ ମହେନ୍ଦ୍ର- ତନୟା ଧାରଣି  
ରୂପା ଉଦ୍ଭବ କି ସତେ !  
କଳ ଗୀତେ ସୁଖେ , , ବହୁଲ ଝରଣା  
ପଥରୁ ପଥରେ ଡେଲି,  
ଶୁଣିତା ତଳେ କାନନ କୁରଙ୍ଗେ  
ନଦରୁ ଉଠୁ ତେଇ ।

\_\_\_\_\_

## ସାୟାନ୍ତ ଭାବନା

ଲୁଗିଲ ଚପନ ଯାଇ ଅସ୍ତ୍ରାଚଳ ଶିରେ,  
ଆସଇ ପସରୀ ଦର୍ଶୁ ମାଡ଼ି ତମ ଧୀରେ ।  
ପ୍ରଜାତୀ ଗରଜ ପଟ ଦଶଇ ପାଟଳ ,  
ଦିବସର ଶେଷ ଶିଶୁ ସେ ତ ସେ ଦିନର ।

ସାରି ଦିଲେ ହଳକାମ, ବେଗେ ଚଷା ଘାଇ  
ଫେରଇ ଉଷରେ ଏବେ ପୁରେ ଗୀତ ଗାଇ ।  
ଗଲେ ବାଟୁ ପାଢ଼ୋଟି ମା ନେବେଟି ଆଦରେ,  
ବାଢ଼ି ଶାଗ ଜାଇ ସ୍ନେହେ ଖୋଇବେ କୁମରେ ।

ହମ୍ବାରବେ ଗୋରୁ ଗୋ ଯାଆନ୍ତି ଲେଉଟି,  
ବେକ-ଦଣ୍ଡି ପୁନ ନରେ ଯାଉଅଛୁ ଉଠି ।  
ଦିନସାରା ବନ୍ଦାଛନ୍ତି ଗୁଡ଼ାଳେ ବାହୁଣୀ,  
ଗଲେ ପିଆଇବେ ପ୍ରାଣ ହୁଅନ୍ତି କାଉଳି ।

କାଆ ଘନ ରକେ କୁଆ ପଲ୍ଲ ପଲ୍ଲ ଉଡ଼ି,  
ବ୍ୟୋମ ବସେ ନୀତି ପାଉଁଶିଆ ଗୁଡ଼ି ବାହୁଡ଼ି ।

ବହୁତ ଚଟିମାଗଣୀ କଲ କଲ ଶ୍ରବେ,  
କହଇ, “ପିତ ମୁଁ ଭାବ ପାଗବାର ପାଶେ ।”  
ବିବସଯାକ ମୁଁ ଯାକୁ ବନ୍ଧୁଥିଲି ବୁଦ୍ଧେ,  
କି ଦୂର ଶରଣେ ସେ ତ ଗୁଲିଗଲ୍ ସୁଖେ ।  
ଯେତେକାଳ ପୁଣି ସେହୁ ଲେଉଟିବି ନାହିଁ,  
ଏ ପ୍ରାଣେ କି କାର୍ଯ୍ୟ ମୋର; ବଞ୍ଚିବି କିପାଇଁ ?  
ଅନ୍ଧାରେ ରଖିବି ରୂପ ଲୁଗୁଇ ଉଦାସେ,  
ଶରପୁଲେ ନ ଡୋରିବି ମୋ ଲଳିତ ଶ୍ରବେ ।”

ଦେଖିଲି ପରଶେ ସବୁ ବସି ମୁଁ କାନ୍ତାରେ,  
ଅନ୍ଧାର ହୋଇଲା ନିଶି ଭଲ ପଦାମାଳେ ॥  
କମଳ କଳକା ଦେଲ ମୁଦି ନେସ ହମେ,  
ଗୁଞ୍ଜି ଗୀତ ମହୁମାଛ ଗାଇଲେ ସମ୍ଭମେ ।

ବସିଥିଲି ଏକା ମୁହଁ ଆସି ନୟାଚଟେ,  
ସାଗ ସାଥୀ ଜଣେ ଲେ ମୋ ନଥିଲେ ସଙ୍ଗତେ ।  
ତେବେ, ମୁହଁ ନିର୍ଜନତା ନଥିଲି ତ ଜାଣି;  
ସାଥୀ ଥିଲେ ଯେତେ ଧର-ନର-ମର ଶ୍ରାଣୀ ।  
ସରବେ ଏବେ ଯେ ଗଲେ ପଳାଇ ସାପ୍ତାହେ,  
ତେଜି ମୋତେ ଏକାକୀ ଆକୁଳ ପରଶେ;  
ବିଜନେ ଏକା ମୁଁ ଆହା ନିରାଶ ଅନ୍ତରେ,  
ଏ ଘୋର ବନସ୍ତ ଦେଖିବି ବସିଛି କାତରେ ।



ଯିବ ଏବେ ଘରେ, କାଲି ଲେଉଟିବା ପାଇଁ,  
 ଦବାଣିଆ ତେବେ ପୁଣି ଦେଖିବି ଅନାଇ ।  
 କି ବରଷ ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧି କରିଛୁ ଭିଆନ୍ତି,  
 କ୍ଷଣେ ଯେ, ଯେ ରୂପ ଧରେ ପର କ୍ଷଣେ ଆନ ।  
 ପଲକେ ଯେ ନପ ଆର ପଲକେ ଭିକାରୀ,  
 ଆଜି ଯେ ସୁନ୍ଦର ଅତି, କୁହୁଛି ସେ କାଲି

ଏ ଏକା ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଅଟେ ଜଗତର,  
 ସୁଖଦୁଃଖ, ଭଲମନ୍ଦ ସମାନ ସକଳ ।  
 ସୁଖ ଅଛି, ତହୁଁ ଦୁଃଖ ରହିଛି ତା ପାଶେ,  
 ସମ୍ଭବ ପାରଇ ଭଲ ମନ୍ଦର ସଜାଣେ ।  
 ଖାଲି ଭଲେ, ଖାଲି ସୁଖେ ଅସମ୍ଭବ ମନ୍ଦା,  
 ଦୁଃଖ ମୂଳାଧାରେ ଯିନା ପାରେ ସୁଖ ରହେ ।  
 ଆସ ରାତି, ଅନ୍ଧକାରେ ତାଙ୍କିଦିଅ ମୋତେ,  
 ତେବେ ମୁଁ ଲଭିବି ଦିବା କାଲି ମହାସ୍ତୋତେ ।



## କବି

ଜଗତେ ଅତୁଳ                      ବୋଲୁଅ, କବି ହେ,  
ଏ ଅମର ମେଳାପେ ବଡ଼,  
ଥାପି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଏକ                      ପୟର, ସ୍ଵରଗେ  
ବଡ଼ାଇ ପାର ଅପର ।  
ବର୍ତ୍ତନ ବିଜ୍ଞାନ                      ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣିତ  
ରସାୟନ, ଇତିହାସ,  
କି ଅଛି ଭୂତଳେ                      ବିଦ୍ୟା ଏଭଳି ହେ,  
ତୁମେ ଯେ କରିଛ ବର ?  
ସକଳ ବିଷୟେ                      ଗୁଳି ପାର ତବ  
ଦୁର୍ଜୟ ଲେଖନୀ ହେଲେ,  
ବୁଝି ଦେନ ରହ                      ଅମର ଅଭେଦ୍ୟ  
ସୁଗନ୍ଧର ପାଗବାରେ ।  
ହସାଅ, କନ୍ଦାଅ                      ଯେତେବେଳେ ଯାହା  
ବିଘ୍ନର ଆପଣା ମନେ,  
କି ଶ୍ରଦ୍ଧା କୁହୁକେ                      ରଖିଛ ଆବର  
ଜଗତ ଯାବତ ! ଜନେ !

ଛୁପାରେ ଦେଉଛୁ                      କୋପା ଅଣି କାହୁଁ ?  
 କାପାରେ କରୁଛୁ ଛୁପା,  
 ମୋହ ବଜଡ଼ିତ                      ମର ନର ପ୍ରାଣୁ  
 ତୁଟାଅ ମୋହନ ମାୟା ।  
 ଉକାରିରେ ଥାଏ                      ରଜ ସିଂହାସନେ,  
 ସଜନେ କରି ଉକାରି,  
 ମରୁ ଦେଶେ ରହ                      ନନ୍ଦନ କାନନ  
 ନନ୍ଦନେ ପାରତ ଜାଳ ।  
 ଜାଣି ମିଛ ବୋଲି                      ଭୁଲନ୍ତି ମାନବେ  
 ଏ କ ମସ୍ତକିକା ତୁମେ ?  
 ମିଛେ ଏ ମରତେ                      କରୁଛୁ ବଜଡ଼ି  
 ବିଶ୍ୱ ଆଦରଣ ତୁମେ ।  
 ମୁଁ ଦେଲେ ନିଜେ                      ଘାନ ଅକସ୍ମନ  
 ଏ ମହା ସଂସାର ଦେଶେ,  
 ତୁମ ବିମୋହନେ                      ନ ଭୁଲି, କବି ହେ,  
 ରହିବି ମୋ ଘାନ ବେଶେ ।



## ମାୟାମୃଗ

ପଞ୍ଚକୃତୀମଧ୍ୟେ                      ଅଯୋଧ୍ୟା ନରେଶ  
                                  ଦୁର ପଞ୍ଚକୃତୀ ବନେ,  
 ବସି, ଦୃଶେ ସୀତା                      ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସଙ୍ଗତେ  
                                  ରତ ପ୍ରାତ ଆଳାପନେ ।  
 ଆସି ଉପ କାନ୍ତୁ                      ଧାର୍ମ୍ୟ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୃଗ  
                                  କୃତୀର ଦୁଆର ପାଶେ,  
 ବଜୁଳି ଝଟକ                      ପ୍ରାୟେ ନିମିଷକେ  
                                  ଲୁଚିଗଲ ବନବାସେ ।

ନେଷୁ ତା ମୂରତି                      ନ ପାରିଲେ ପୋଛି  
                                  ଜନକ ରାଜ ଦୁହିତା,  
 କହିଲେ, “ସେ ନିଧୁ                      ନ ଆଣିଲେ ଧରି  
                                  ଅଳ୍ପ ମୋତେ ହେବ ପିତା ।”  
 ଶୁଣି ରାମ ବେଗେ                      ଧନୁର ଦ୍ୱାରେ  
                                  କୃତୀରୁ ହେଲେ ବାହାର,  
 ବୁଲି ବନେ ମୃଗେ                      କେତେ ତ ଖୋଜିଲେ  
                                  ଛାଇ ନ ଦେଖିଲେ ତାର ।

ବନ୍ଧୁ ବନେ, ଗିରି— ସଙ୍କଟ ଗିରିକ  
 ଶୁଲନ୍ତ୍ର ଅପୋଧା ସାଇଁ,  
 ତେଣେ, ସୀତାସହ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ମଣ  
 ବାଟ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଶୁଦ୍ଧି ।

କେତେବେଳେ ବନ୍ଧୁ ଆସିଲା ଶବଦ  
 “ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ରଖ ଜୀବନ,”  
 ଶୁଣି କାନେ ସୀତା ପଡ଼ିଲେ ତମକ  
 ଅଧୀର ହେଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।  
 କହିଲେ ସୀତା, “ଏ ଗ୍ରାସ କଣ ସ୍ୱର  
 ଆପଦେ ପଡ଼ିଲେ କାହିଁ,  
 ଯାଅ ଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ, ହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ତହୁଁ  
 ଗ୍ରାସକି ତାରବା ପାଇଁ ।”  
 ମନ ନ ମାନିଲା, ତଥାପି ସୌମିନ୍ଦ୍ର  
 ଶୁଲିଲେ କୁଟୀର ତେଜ,  
 ଘୋର ବନେ ସୀତା ରହିଲେ ଏକାଟି,  
 ଶତ୍ରେ ଗୁମ ନାମ ହେଉ ।

ଶୁଦ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରେ ଆଗତ ଉଷା ଧୀ  
 ମାଗଇ ଭକ ଆତ୍ମରେ ,  
 ପତିବ୍ରତା ପତି— କଲ୍ୟାଣ ମନାସି  
 ଉଷାନ୍ତ ବାଡ଼ିଲେ ଦୁରେ ।  
 କହିଲା ଉଷାଣୀ, “କରେ ଆଶି ଦେଲେ,  
 ଦେଉଳ ସିନ୍ଧୁ ମୁଁ ଭକ,

ପରବାସେ ପାଦ ପକାଇବ, ମୋତେ  
ମଣି କି ଏଡ଼େ ନାହିଁକି ?”

ଶକ୍ତିରେ ଭିକାରୀ ଆଣି, ଦ୍ଵାରଦେଶୁ  
ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ମୈଥୁଳୀ,  
କି ହେଲା ! ଭିକାରୀ ପ୍ରକାଶି ସ୍ଵରୂପ  
ଧଇଲା ଶ୍ରୀକର ଭିତ୍ତି ।  
ଦଶମୁଣ୍ଡ ତାର ବେଳ ଉପରକୁ  
ବିକଟ ଦଶର ଅତି,  
ହୁଲାଇ କୋଡ଼ିଏ ହାତ ବେନି ପାଶେ,  
ଦେଖି, ମୁର୍ଚ୍ଛା ଗଲେ ସଖା ।

ପୁଷ୍ପକ ରଥ ତା ଥିଲା ପାଶେ, ତାକୁ  
ବଳେ ସେ ଥାପିଲା ଚଢ଼ି,  
ଉଧୁଣ୍ଡିତା ସପ୍ତା ଜାନକା ବିକଳେ  
କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି କଇଁ କଇଁ ।  
ବାହୁଡ଼ ଶ୍ରୀରାମ— ସୌମିତ୍ରି କୁଟୀରେ  
ହୋଇଲେ ଚକିତ ଅତି,  
ତେଣେ, ଉଡ଼େ ରଥେ ସୀତାକୁ ବସାଇ  
ସେ ଦୈତ୍ୟ ଲଙ୍କା ନୃପତି ।  
ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣମୃଗ ରୂପେ ମାୟାମୃଗ ଗୋଟି  
ପେଶି ଯେ ଥିଲା ବାକିଶ,  
ସେହି ମାୟା ବଳେ ଦଶରଥ ସୀତାକୁ,  
ବୁଝିଲେ ବାଲକପୁତ୍ର ।

## ସଲିଳଧାରା \*

“ତାଳଦିଅ, ଆଗୋ ନାରି, ତାଳଦିଅ ଜଳ,  
ପିପାସାରେ ହୋଇଛି ମୁଁ ଭୂତେ କାତର ।  
ଭ୍ରମି-ବହୁ, ପତ୍ନୀ ବନ ପଦା ପରବତେ,  
ବସୁବ ମରିବ କିବା ନୁହଇ ପରତେ ।  
ଯହିଁ ତହିଁ ବୁଲି ପାଣି ଖୋଜିଲ ବହୁତ,  
ନଈ, ନାଳ କାହିଁ ମୋର ହେଲୁନାହିଁ ଭେଟ ।  
ଯହିଁ ଆଶା କରିଗଲ ପାଇବ ମୁଁ ବୋଲି,  
ତହୁଁ ତହୁଁ ନରାଗାରେ ଆସିଛି ବାହୁଡ଼ି ।  
ତାଳଦିଅ ଏବେ, ନାରି, ତାଳଦିଅ ଜଳ,  
ପିପାସାରେ ହୋଇଛି ମୁଁ ନିତାନ୍ତ କାତର ।”

ପାଣିର ମିଷ୍ଟତା ଜଣି ସୁମଧୁରେ ତାଳି,  
ମୃଦୁ କଣ୍ଠ ଶୁଣେ ତହୁଁ ଉତ୍ତରଇ ନାଶ—

---

\* କବି ଥରେ ୧୯୧୪ ମସିହା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବିକାଶରେ ପତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ  
ନିମନ୍ତେ ଘରତୋଳା କାଠ ଆଣିବାକୁ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଯାଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ  
ତାଙ୍କୁ କାଠ ଖୋଜିବା ସକାଶେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଜଣେ  
ସାନ୍ଥାଳ ରମଣୀ ତାଙ୍କୁ ପିଇବାକୁ ପାଣି ଡେଲି ।

“ଏଭଳି ପିପାସା ବୋଲି ନଥିଲି ତ ଜାଣି,  
 ବଡ଼ ପାତେ ଭରି ଆଉ ଆଣିଥାନ୍ତି ପାଣି ।  
 ଗୁରୁରେ ବସିଲଲେକ ଅତି ସୁକୁମାର,  
 ଏ ଖରାରେ କମ୍ପା, ବାବୁ, ହୋଇଛ ବାହାର ?”

ସେତିକି କହି ତା ପାଣି ଡାକୁଥାଏ ନାହିଁ,  
 ଜଳ ଜଳ ଡାକୁଥାଏ ନେତେ ଅଶ୍ରୁ ବାରି ।  
 ନୟନ ଚାହିଁ ତାର ଫେଡ଼ୁଥାଏ ସିନା,  
 ଅଳପ ଆଣିଛି ବୋଲି ମନ କଲପଣା ।  
 ତାଳି ଯହୁଁ ପାତ ତାର ସରଗଲ ଜଳ,  
 ଆଉ ଯାଇ ଆଣିବାକୁ ହେଲା ସେ ତିଆର ।

କି କହି ରୋଧିବ, ବେଗେ ନ ଆସିଲା ଶ୍ଵାସ,  
 ବୁଝି ତ ପାରୁଛି ପେଟୁ ମିଶିଛି ପିପାସା ।  
 ବିନୟ ବଚନ ଚହୁଁ ଶୁଣିଲି ମୁଁ ଧୀରେ,  
 “ଆଉ ପାଣି ପିଇବା ମୋ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ତଳେ ।  
 ଏ ଯେ ସାନପାତେ ପାଣି ଆଣିଥିଲ ଭରି,  
 ବିରୁଦ୍ଧ କି ଅଛ, ତୃଷା ନ ପାରିଲ ହରି ?  
 ଯେତେ ପାଣି ବହଇଟି ଏ ବଳଙ୍ଗ ସ୍ରୋତେ,  
 ସବୁ, ପାତେ ଆଣି, ନାରି, ପିଆଇଛ ମୋତେ ।  
 ଆଉ ଲୋଡ଼ାନାହିଁ ମୋର ଲବେ ପିଇବାର  
 ଯେତିକି ପିଇଛି ସେତ ହେଲଣି ଅପାର ।

ଏହିଭଳି ଖରା ନିତି ହେଉଥାଉ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ,  
 ଏ ବିନ ପବିତ ସବୁ ଥାଆନ୍ତୁ ଏମନ୍ତେ ।



ଶୁଭକଳେ ବସିବାର ସୁକୁମାର ଜନ,  
 ଦିନୁ ଦିନ ଏ ଶରଣେ ଆସନ୍ତୁ ଏସନ ।  
 ବୁଲନ୍ତୁ ଏଭଳି ଶୋଷେ ଚୂଷେତ ବକଳ,  
 ଏ ମାଟି କଳଶୁ, ନାହିଁ ପିଅନ୍ତୁ ସଲିଳ ।  
 ଶିର ବନେ ନନ୍ଦି ନାଳ ଲେଉଟାନ୍ତୁ, ସତ,  
 ଯେତେଦିନ ଥୁବ, ହାତେ ତୋର ଏ ପାସଟି ।”



## ଦୁଆର ଆଗରେ

କୁଆଟିଏ ବସି ମୋର ଦୁଆର ଆଗରେ  
ସବୁଥିଲା କେତେ ପରକାରେ;  
ମୋର ସବୁ କାମ ଛାଡ଼ି,  
କି ଆଶାରେ କାନ ପାରି,  
ସେ ରବି ଦେଖିଲି ତାର ପରାଣ କୁହରେ ।

ସେତେ ବଡ଼ କିମୋହନ ରବି;  
ବସନ୍ତର ନୂଆ କୋକିଳ ସଙ୍ଗୀତ,  
ଭରତର ଶାଶା ଝଙ୍କାର ଲଳିତ,  
ଲବେ ତାକୁ ନାହିଁ ସରି ହେବ ।

ତାର ସେହି ପରାଣ ନିସ୍ତୁନେ  
ମର ମଧୁ ସମ୍ପଦ ମିଳନେ  
କି ଅର୍ଥ ଅଛଇ, କିଛି ନପାରେ ମୁଁ ବୁଝି;  
ଖାଲି ସବୁ କାମ ଛାଡ଼ି,  
ତା ଡାକକୁ କ'ନ ପାରି,  
ଭୁନି ହୋଇ ବସି ରହିଥାଏ ମୁଁ ନିମନ୍ତେ;  
ତା ରୂପ ନିଶେଷି ପୁଣି, ସବୁ ତାର ଶୁଣି,  
କି ସ୍ବାଦନା ଶ୍ରାବେ ମୁଁ ପରାଣେ ।

କଏ ମୋ ଆୟୁଛୁ ପ୍ରିୟ ପରାରିଲ ଯେତେ,  
 ସେତେ କିଛି ନ କହିଲ  
 ସେହିପରି ରବୁଥିଲ,  
 ସେ ରବ ଯେ ଅସମଜା ମୋତେ ।

କୁଆ ବସି ରବୁଥାଏ ଦୁଆର ଆଗରେ  
 ଥରକୁ ଥର ମୁଁ ତାକୁ  
 ପୁରୁଥାଏ କହିବାକୁ,  
 କଏ ସେ ଆୟୁଛୁ ମୋର ଏ ପସକୁଟୀରେ ।

ସେ ଯେ କପା କିଛି କହେ ନାହିଁ,  
 ମୁହଁ କେତେ କଥା ପାଞ୍ଚେ ମନେ,  
 କେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ପୁଣି ଦେଖାଇ ସୁପନେ,  
 କେତେ ପ୍ରିୟଜନ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଣେ କୁଆ ବନ୍ଧୁ,  
 ସବୁ କୁଟୀରେ ମୋର ଆୟୁଛନ୍ତି ଧାଇଁ ।

କୁଆଟି ସେ ନବସି ସେଠାବେ  
 ରବୁଥିଲ ଏତେ ଏତେ ଭାବେ ।  
 ତାର ସେହି ଅବୁଝା ବଚନେ  
 ଏତେ ପ୍ରିୟ ଆସିବାର କହିଲ ଚକ୍ରଣେ ।  
 ମୁହଁ ବସିଥିଲୁ ଶୁଣି ଅନମେଷେ,  
 ସେ ତା ଟିକି ପତକ ପୁଗଲେ,  
 ଉଡି ଖରେ ଶୁଲଗିଲ ତା ଦୁର ସୁଦେଶେ;  
 କେଡ଼େ ଗୁରୁଭାର ଲଦି ଅବହେଳେ,  
 ଗଲ ଆହା ନୋ ସ୍ବପ୍ନ ଅନ୍ତରେ

## ରକ୍ଷିତଲ୍ୟାର ମିନତି

ଭୂଧର କନ୍ଦରେ                      ଗନ୍ଧନ କାନ୍ଥରେ  
ଜନମି ସୁଦୁରେ କାହିଁ,  
ବିଲ ଗ୍ରାମ ପଦା                      ତେଜ, ରକ୍ଷିତଲ୍ୟା  
ସରଗେ ଆସିଛି ଧାଇଁ ।

ବାଟେ ରୋଧୁଥିଲେ                      କେତେ ଗିରି ଶିଖ,  
କହିଲେ, ‘ନ ଯାଅ ଦୁରେ,’  
କେତେ ଷ୍ଟ୍ରୁ ଦ୍ରୁଦ                      ଲେଉଟୁଥିଲେ ତାକୁ  
ବନ୍ଧି ଧରିବାକୁ ଉରେ ।

ନ ଶୁଣି ସେ କିଛି                      ଆସିଛି, ଶାବନ  
ସାଗରେ ଦେବାକୁ ନିହି,  
ସିନ୍ଧୁ ଅଙ୍ଗେ ସିନା                      ତା ଅଙ୍ଗ ମିଶିଲେ  
ଧନ୍ୟ ସେ ପାରିବ ହୋଇ ।

ସିନ୍ଧୁ ସିନା ତାକୁ                      ତୁହାଇ ତୁହାଇ  
ପଛେ ଫେରୁଛନ୍ତି ପେଲ,  
ଗୋଟି ଗୋଟି ଢେଉ                      ପେଟେ, କହୁଅଛି  
“କଥା ମାନ ଯାଅ ଫେର ।



## ବାସି

ଗୁରୁ ପୁଷ୍ପବନ୍ଧେ ପୁଣ୍ୟ ରାଣୀ ଗୋ ମାଳତି,  
କାହିଁପାଇଁ ଏତେ ତୋର ସେନେହ ପୀରଣ ?  
ଅନାଇ ରହିଛୁ ବାଟ କାହା ଆସିବାର,  
ଗୁରୁ କାହାପାଇଁ ନିତି ରଖୁ ପ୍ରୀତିମାଳ ?  
ନୟନ ପଲକେ ସୁଖେ ଚାହିଁଛୁ ଧିଆନେ,  
କି ଦୂର ପ୍ରତିମା ମୁଖେ ଡ଼େଇ ପରାଣେ ?  
କିପାଇଁ ତୋର ଗୋ ଏହି ନିତି ଚାହିଁ ବସା,  
କି ବାଞ୍ଛା ପିତ୍ତିକ ଏତେ ଜୀବନ ତପସ୍ୟା ?  
ଦିବାନଶି ଅବରଳ ବସି ଯୋଗାସନେ,  
ଅଟଳ ସାଧନା ସାଧୁ କି ପୂଜକ ମନେ ।  
ନିତି ଶ୍ରମେ ଗୁରୁମାଳ ଶୁଖେ ତୋର ନିତି,  
ଆଶା ମାତରେ ଟି ଦିନୁ ଦିନ ଯାଏ ବଢ଼ି ।  
ପୁଣି ଆଶା ଧରି ବସୁ, ସେ ପଥ ଅନାଇଁ,  
ନୂଆ ପରି ଗୁରୁ ରଖୁ ମାଳଟି ତା ପାଇଁ ।  
କିଏ ସେ ଏଭଳି ଅଛି ଏ ଭରୁ ଭିତର,  
ତୋର ଏତେ ସାଧନାର ଉଚିତ ପାତର ?  
ତୋ ଜୀବନେ ଅଛି ଯଦି ଏତେ ଚାହିଁ ବସା,  
ଏ ମହା ସାଧନା ସଙ୍ଗେ ଏ ନିରାଶ ଆଶା ।  
ତୋ ହାତର ଏତେ ମାଳା ବାସି ହୁଏ ଯେବେ;  
ମୋ ପରାଣ ନିରାଶର ହେତୁ କିବା ଭବେ ?

—\*—

## ବାହୁଶାକୁ ସାନ୍ତୁନା

‘ହେ-ମା ହେ-ମା’ ଶବେ କେତେ ତୁ ଡାକୁଛୁ,  
ମୁହଁରେ ନୋହୁଛି ଥର,  
ନୟନ ଯୁଗଳ ଡାକୁ ଅବରଳ  
ପରଶ ଦୁର୍ଲଭ ମାର ।  
ନ ଜାଣୁ କି ମାଆ ନ ଶୁଣେ ତୋ ଡାକ,  
ବାଟ ଦୂର ଦେଶେ ଚାଲି ?  
ପାଞ୍ଚ କୋଶ ଏବେ ପାରି ତ ଦେବଣି  
କୁହ ବନ ପଦା ବାଲି ।

କବିଙ୍କର କଟକ ବାସଭବନରେ ଗାନ୍ଧୀ ସଂଗ୍ୟା ଦୁଇରୁ ତିନି ହୋଇ ଯିବାରୁ, ସେ ଦୁଇଗୋଟି ଗାନ୍ଧୀ ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡପୁର ଘରକୁ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପଠାଇଦେଲେ । ସେ ଦୁଇ ଗାନ୍ଧୀ ମଧ୍ୟରୁ ନୋଟିକର ଛନ୍ଦବର୍ଷ ବୟସର ବାହୁଶା କଟକରେ ରହୁଗଲା । ସେ ଏବେ ଦୁଇଗୋଟି ବାହୁଶା ଜନ୍ମନଗର ନିଜେ ଗାନ୍ଧୀ ହେଲଣି । ତା ମା ଏ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟପୁରରେ ମଣିଆରିଲଣି । କଟକରୁ ବାଣ୍ଟପୁର ପ୍ରାୟ ଅଣ୍ଟା ମାଇଲ । ବାଟରେ କାଠଯୋଡ଼ା ଓ କୁଆଟାଇ ପାରି ହୋଇଗଲା ପରେ ଅନେକ ବଣ, ପାହାଡ଼, ପଡ଼ିଆ ପଡ଼େ । କବିଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଗୋରୁଗାଈ ଓ ଅତିଥି ଅନ୍ୟାଗତଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚା ବିଶେଷତ୍ବରେ କରନ୍ତି ।

ଖରା ତାପେ ଦେହ                      ଝାଉଁଳ ଯିବଣି,  
                          ପାଦେ ଲଗିବଣି ବଥା,  
 ଗଛଡ଼ାକୁ ପଦେ                      ଶୁଶୁଥିବ କାନେ  
                          ବନ କୁଆ ବଣି କଥା ।  
 ଏହିପରି ଦିନ                      ଭୁବ ସେ ଭୁଲିବ,  
                          ଦୋର ଦୋଇଯିବ ଖୁରା,  
 ଫେରିବାକୁ ବାଟୁ                      ଭୁବ ନାହିଁ ତାର,  
                          ବେକେ ଲଗିଥିବ ଝୁରା ।  
 ଭୁଲିଣ କୋଣେ ସେ                      ଯାଇଛି ରହିବ,  
                          ପାଳ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ବ୍ରତ,  
 ବୁଢ଼ୀ ବୟସର                      ନୂଆ ସାଥ ମେଲେ  
                          ନବ ଆବେଷ୍ଟନେ ରତ ।  
 ତୁ ହେଲୁ ପିଲାଟୁ                      ତନି ବର୍ଷ ଛଡ଼ା  
                          ଦେଲୁ ମାତୃସ୍ତନ ତେଜ;  
 ଆପେ କାଲି ମାଆ                      ହୋଇ ତ ବସିବୁ,  
                          କହକି ନ ପାରୁ ହେଜ ?  
 ସଠି ଯେ ଜଗତେ                      ସୂଜୁଛି ପ୍ରାଣୀକୁ  
                          ଏହିତ ଅଟେ ତା ଲଳା;  
 ଜଣେ ଆସି ମଞ୍ଚେ,                      କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଚାଲେ,  
                          କୋଡ଼ୁ ରଖିଯାଏ ପିଲା ।  
 ନ ହୁଅ ଅବୁଝା,                      ବାୟାଣି, ନୟରୁ  
                          ନ ବୁଝା ଲୋଚକ ଧାର;  
 ଏ ଗୋରୁ ଜନମେ                      ଗଡ଼ରେ ନିଜକୁ  
                          ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ବଢ଼ିବାକୁ ଶାର ।



92

ସେ ମୃତୁରୀ ଲଗି କର ତୁ ପ୍ରଶଂସା  
 ଗତିଯାଅ ଏ ଜୀବନ,  
 କୁଥା 'ହେ-ମା' ଡାକେ ନ ଶୁଣାଅ ଗଳା  
 ନ ତକ୍କା ଲୁହେ ନୟନ ।  
 ନ ଭଲ; ସେ ଭେକେ ଶୋଷେ ବା ସଢ଼ିବ  
 ସେ ଆପୁ ଯାପିବ ସୁଖେ,  
 ଦୟାବତୀ ତାର ନୂଆ ଗାଉନାଣୀ  
 ନଜେ ଭୋଜ୍ୟ ଦେବେ ମୁଖେ ।



## ଆସିଛୁ \*

ଏତେ ଦିନ ଅନ୍ତେ ଆସିଛୁ ଦୋଷର  
 ବାହୁଡ଼ି ଏ ବନମାଳେ;  
 ତୁମ ତୁଲେ ପୁଣି ହସି ଖେଳି, ବାବୁ,  
 ରହିବି ପୁଲକ ଭରେ ।  
 ଏକାନ୍ତେ ସେ ଦିନ ହରଷ ଶୋଭେ  
 ବସି ରହିଥିଲି ଚାହିଁ,  
 ଗୋଟି ଗୋଟି ତୁମେ, ଆଖି ଆଗେ ମୋର  
 ଶୁଲିଗଲ କେତେ କାହିଁ ।  
 ବଡ଼ ସକାନ୍ତ ମୁଁ ସାର ତର ତରେ  
 ପାହାନ୍ତି କରମ ମୋର,  
 ସରସୀ ପୁଲନେ ବହୁରିଲି ଆସି,  
 ଦେଖି ସୁଖ ଶିଶୁ ତାର ।

---

\* ଅବକାଶ ପରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ ଏହି ଫେର-  
 ଆସିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଏ ପଦ୍ୟ ଲେଖାଯାଇଛି । ସମ୍ବଲପୁରଠାରୁ ନରକମନ୍ଦିରେ  
 ମହାନଦୀର ଶୋଭା କଟକ ତୁଳନାରେ ବହୁତ ବେଶୀ । ସୋଲ୍‌ସ ଓ  
 ଦଶଶିଳା ବାଣପୁରର ଦୁଇଗୋଟି ପାହାଡ଼ । କବି ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ଅଞ୍ଚଳ  
 ବୁଲି ଦେଖିଛନ୍ତି । ସରଳ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ  
 ଥିବାବେଳର ସତ୍ୟବାଦୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶୋଭା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ବଡ଼ । ଏ ପଦ୍ୟରେ  
 ସେହି ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ତୁମେ ତ ସେଠାବେ କେତେ କେ ନି ଘାବେ  
 ଯାଇ କରିଥାନ୍ତି କେଲି,  
 ତା ଶୀତଳ ଜଳେ ପଖାଳ ଚନ୍ଦ୍ରଟି,  
 କୁଟୀରେ ଆସନ୍ତି ଫେରି ।  
 ଖର ତରୁ ଗୁପ୍ତା ଖେଳଇ ସଲିଲେ,  
 ତଳ ଧୀର ସମୀରଣେ,  
 ବହୁଗ ନିକର ଉଡ଼ି ଗାଉଛନ୍ତି  
 ତୁମେ ତହିଁ ନାହିଁ ଜଣେ ।  
 ସୋଦର ସେନେହେ ରହିଥାନ୍ତି, ଏ ଯେ  
 କୁଟୀର ଉଆସ ପୂରି,  
 ଜଣେ କାର ଗୁପ୍ତା ଆଉତ ନ ଆସେ  
 ନିମିଷେ ଅସୁନ ଲୁଲ ।  
 ଛୁରିଅନା ବଟ ତମାଳ ନିକୁଞ୍ଜେ  
 ବହୁର ଉଷତ ପ୍ରାଣେ,  
 ନିକୁଞ୍ଜ କୁସୁମ ପରାଏ, ବାବୁ ହେ,  
 ଗୋଡ଼ୁଆନ୍ତି ସନମାନେ ।  
 କେଡ଼େ ହତଶିଶୁ ନୋହିଲୁ ଏହି ଯେ  
 ବିଶାଳ ବକୁଳ ବନ,  
 ପଥ ଘାଟ ଘର ସରସୀ ପ୍ରାନ୍ତର  
 ଦିଶେ କେଡ଼େ ଅଦୃଶ୍ୟ ।  
 ଯେତେ ଯହିଁ ସୁଖେ ପୂରି ରହି ଥାନ୍ତି  
 ଏ ରୂପେ ବୁଝାବନେ,  
 ସେତେ ସେତେ ଠାବେ ତୁମ ମୁରତି ହେ,  
 ନେହେ ମୁଁ ନ ଦେଖେ କ୍ଷଣେ ।

କେତେ ମୁଁ ବଦେଶେ ଦୁରେ ପାଶେ, ବାବୁ,  
 ଭ୍ରମିଲି ନରତେ ଯାଇ,  
 କେଉଁ ଠାବେ କାହିଁ ଏ ମୋହନ ଶିଶୁ  
 ନମିଷେ ଦେଖିଲି ନାହିଁ ।  
 ଶିଳା ଶେଯେ ଢଳି ମଧୁ କଳ ଗୀତେ,  
 ପ୍ରସାଦି ବଗଳ କାୟା,  
 ହୁତୁର କମ୍ପନେ ମଳ ବସ ତଳେ  
 ଧରିଉର ଗିରି ଛୁଆ,  
 ଆସେ ବହୁ ଯହିଁ ଶୁଭ୍ର ଚମୋତ୍ସ୍ନା,  
 ସେ ସୁଧା ଧରିତ ଶରେ,  
 ପାହାନ୍ତି ପ୍ରଦୋଷ ଶିଶୁ ଢଳିବାର  
 ଦେଖିଲି ତପଳ ମାରେ ।  
 ଚିଲିକା ସଲିଳେ ଢଳି ବେଣୁ ଗୀତ  
 ଖେଳାଇ ବଦନ ଶୋଭା,  
 ତରଳ ଅସ୍ମନେ ବହୁର ଆସିବା  
 କେତେ ଆହା ମନ ଲେଭା !  
 ସୋଲର ଶ୍ୟାମଳ ଚରଣ ବସିନେ  
 ଉଦାସ ନୟନେ ଶୁଣି,  
 ସାୟାହୁ ଗଗନେ ଗିରି ବନ୍ଧୁଣିଳା  
 ଦୁରେ ନରେଶିବା ଯାଇ ।  
 ସକଳ ସମ୍ପଦ ବଡ଼ ସମ୍ପଦ ଯେ,  
 ହୃଦୟ ଅମୃତ ନୟ,  
 ଯାହା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ ପ୍ରସାଦ ଦେଇଛୁ  
 ଗର୍ବନ ମୋହନ ବେଢା,

ସେ ବେଦୀ ନିମିତ୍ତେ ଶୂନ୍ୟ ହେଲେ, ବାବୁ,  
ଶୂନ୍ୟ ଏ ପରାଣ ମୋର,  
ଆକାଶ ଅବନୀ ନ ଦଶଇ ମୋତେ,  
ଆପଣା ହୁଅଇ ପର ।

ଏତେ ଦିନ ଅନ୍ତେ ଆସିଛ ଦୋଷର  
ଫେରି ଏ ନିକୁଞ୍ଜ ବନେ,  
ତୁମ ତୁଲେ ସୁଖେ ଖେଳି ବୁଲି ନିତି,  
ରହିବି ପୁଲକ ମନେ ।

ପଢ଼ା କୁଞ୍ଜେ ରୁପ ଆବାସେ ଆନନ୍ଦେ  
ବହୁତ ତୁମରି ମେଲେ,  
ଜୀବନର ମୋର ରହିବି ସରଗ  
ଏ ମର ଅବନୀ ତଳେ ।

ପାହାନ୍ତି ସମୀରେ ସୁଖେ ଗାଇବାର  
ନିକୁଞ୍ଜ ବସନ୍ତଦୂତ,  
ତୁମ-ତୁଲେ ଖୋଜି, ଭରିବି ପରାଣ;  
ତୋଟିବି ବିଧିର ଚିତ୍ତ ।

ନିଶିଥୁନା ନରେ ନରେଣି ନିମେଷେ  
ଉଜଳ ତାରକାଗଣ,  
ସେ ମେଲେ ତୁମରି ମେଳାପେ, ବାବୁ ହେ,  
ମିଶି ହୋଇଯିବି ଲୁନ ।

କରମେ ବଚନେ ଯେତେ ଯାହା ଦିନେ  
ଅଛୁ ଅବାସ୍ଥିତ କରି;  
ଅନନ୍ତ ସୋଦର ସେନେହେ ସକଳ  
କ୍ଷମିବି, ଏତକ ଅଳି ।

## ପୁଅନା

ଦୁଆର ଆଗେଟି ପୁଲଗଛ ମୋର,  
ପୁଲେ ଡାଳ ପସ ସୁଧା ଢଳଢଳ ।  
ଧୂଳି ତଳେ ଶାଶା ଯାଉଅଛି ଲେଟି,  
ଦେବେ ଅଛି ପୁଲ ଧୂଳି ଦଶଧେ ପୁଟି ।  
ଭେଦ ବାତାୟନ, ଶବଳତ ତନୁ  
ଉଦାସ ପଲକ ହରେ ମୋ ନୟନୁ ।  
ଭାସି ଅଲକ୍ଷିତେ କେଶର ସମୀରେ,  
ଖେଳି ଖେଳି ଯାଏ ମୃଦୁଳ ଲହରେ ।  
ଦବସ କରମ ଶରମ ବିସୋର,  
ତହିଁ କିପାଁ ହୁଏ ହୁଏ ମୋର ଢାଳି ?  
ରଜନୀ ସୋହାଗ ଶୟନ ସପନେ,  
ସେହୁ ଛବି ଗୁଣି ଲଳିତ ସୁରଣେ ?

“ପୁଲ ଆରେ, ଢାଳେ ଶୋହୁକୁ ନକର,  
କେଶର ହିଲୋଳେ ଭରକୁ ସମୀର ।  
ଆଖିକୁ ବସନ୍ତ ବନସ୍ତିୟ ଲେଡ଼ି,  
ନକୁଞ୍ଜ ନମେଷ ଆତଥ୍ୟ ଆଦର ।

ହୃଦୟ ଅମୃତ ବସାରେ ନବସି,  
 କଣ୍ଠ ଧାରା ଯେବେ ଡାଳିବ ସେ ହସି;  
 ଶୁଣିବେ ଜଗତ ବିମୋହିତ ଜନ,  
 ପୁଲ ରେଣୁ ତାନେ ଭରତ ଶ୍ରବଣ ।  
 ଦିନକ ଜୀବନ ଲଭି ଏ ମରତେ,  
 ଏଥୁ କିଲ ବେଶି କି କରନ୍ତୁ ସତେ ?  
 ଦିନଟି ଯାବତ ସଞ୍ଜସଙ୍ଗ ମେଲେ;  
 ସେନେହ ଆଳାପେ ଯାପିବୁ କୁଶଳେ ।  
 ପ୍ରାଚୀ ଦିନମଣି କନକ ବରଣେ,  
 ଯେ ନୟନ ଫେଇ ଚାହିଁଲୁ ଭୁବନେ,  
 ପ୍ରଜ୍ଞାଚୀ ଗଗନେ ସେହି ଦିନମଣି  
 ସ୍ପର୍ଶ ମେଘେ ଯେବେ ବୁଝିଯିବେ ପୁଣି;  
 ମୃଦି ତେବେ ସେହି ନୟନ ଯୁଗଳ,  
 ନିଶି ଆଦି ତଳେ ଢଳିବୁ ଆବର,  
 ପେଶି ବୁଲିବାସୀ ବାଳୁତ କଳକା  
 ପ୍ରାତେ ଫେଇବାକୁ ବୁଝୁ ତନୁ ଲେଖା ।”

“ପୁଲ, ଆମେ ପୁଲ ପରାଣ ଏ ଭବେ,  
 ସୁଖ ଦୁଃଖେ ହୃଦ ଦହନାହିଁ ଲବେ ।  
 ପୁଟିବା ଝଡ଼ିବା ସମାନ ଦୁଇଟି;  
 ଝଡ଼ି ସିନା ସୁଖ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଲେ ପୁଟି ।  
 ମଣନା, ମାନବ, ଅଜ୍ଞାନ ଭିତାଲେ,  
 ବସ୍ତୁ ବଡ଼ ହେବୁ ଏ ମର ସଂସାରେ ।



ପୁଅ କୁ ଝୁଟିବୁ ଉଦାସ ହୃଦୟେ  
 ପୁଅ ଆବର୍ତ୍ତନେ ଅନନ୍ତ ସମୟେ ।  
 ତେବେ ତରୁଡ଼ାଳେ ଶୋକକୁ ନକର  
 ଆମରୁ ମେଲେ କନକତ ପୁଲ ।”

“ପୁଅ ନାହିଁ, ପୁଲ, ପୁଅନା ଏଭଳି,  
 ମୃଦୁ ସମୀରଣେ ମଧୁ ମନ୍ଦେ ଢଳି ।  
 ଧୂଳି ଶେଯେ ବୁଥା ଯାଉଅଛି ଲେଟି,  
 ହରାଇ ଉଦାସେ ତନୁ ହେମ ଜ୍ୟୋତି ।  
 ପୁଅଟି ଶୁଣାନେ, ପୁଅକା ପ୍ରାନ୍ତରେ,  
 ଅନ୍ଧୁକ ମାନବ ପଥେ ପାଦତଳେ ।  
 ପୁଅ ଯେତେ ଠାବେ ପୁଅରେ ବାସନା;  
 ଏ ତରୁ ତଳପେ ପୁଅନା ପୁଅନା ।  
 ଅଙ୍ଗେ ଲାଗିବାର ବାଲି ଧୂଳି ମାଟି,  
 କୁସୁମ କେଶରୁ ନିଉବାର ଜ୍ୟୋତି—  
 ଦେଖିବି କିପରି, ଧରି ଏ ନୟନ ?  
 କହିବ—“ପୁଅ ରେ ଅସହ ମଳିନ ?  
 ପୁଅ ନାହିଁ, ପୁଲ, ପୁଅନା ଏଭଳି,  
 ଭାବୁ ଭାବୁ ତଳେ ପଡ଼ି ବେଗେ ଝୁଟି ।  
 କାଠ ତନୁ ବୋନି ରହୁ ଏ ପାଦପ,  
 ନିଠୁର ଜଗତ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିରୂପ ।”



## ଭୈଷ୍ଣବ

“ଟହ ଟହ କୋଳ ପାଚିଥିଲା ତାଳେ  
ଆଖିରୁ ଯତନେ ତୋଳି,  
ସାଞ୍ଜ ଉପାୟନେ, ନ ଜାଣେ, ସଖା ହେ,  
କା’ କରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ।  
ତୋଳି ନିଜେ, ସୁଖେ ଶୁଖିଯାନ୍ତି ନିଜେ,  
ଚିତ୍ତ ମୋ ବଳିଲା ନାହିଁ,  
ଏ ସ୍ୱର୍ଗ ମଧୁ କି ମୋ ଚକ୍ର ଅଧରେ  
ପରଶି ପାରିଲା କେହି ?  
କରେ କା’ ନ ଥାପି, ପିଞ୍ଜିଦେବ ତଳେ,  
କେତେ ତ ପାହୁଲି ମନେ,  
ନିମିଷେ ମୁରୁଛି ପିଞ୍ଜି ନ ପାରିଲି  
ଲକ୍ଷ୍ୟକର ବିସ୍ମରଣେ ।  
କାରେ ଦେବ, ଆହା, କେବଣ ଜନ ସେ,  
କେ ପାଟ ଅଛି ତା ପାଇଁ,  
ଆଲୋକ ଅନ୍ଧାରେ ବନ ପଦା ଘରେ  
ଖୋଜି ନ ପାଇଲି କାହିଁ ।

52

ଏକ ସଖା ହାତେ . . . କୋଳି ଟଡ଼ ଟଡ଼  
ଅନାର ଅପର ସଖେ,  
ମାରବ ନୟନେ ନରେଶିଳ ତରୁ  
ସାନ୍ଧ୍ୟ ଅଧ ଆଲୋକନେ ।

କକା ସେ ଭାଲିଲୁ ହୃଦୟ ବସାରେ  
ନମିଷ ମଉନ ଗ୍ରସେ,  
ଲୋକକେ ଆକୁଳ କମ୍ପିଲ ନୟନ  
ଅଧର ମୃଦୁଳ ହାସେ ।  
ବଢ଼ାଇ ଭୁରିତେ କର ଯୁଗଳ, ସେ  
ସଖାର ଦେନିଲ ଭେଟି,—  
“ଏହି ସ୍ନେହ ସବା ରଖିଥିବ, ବନ୍ଧୁ,  
ଏ ଡୋର ନ ଦେବ କାଟି ।”



## କି ଦାନ !

ହସ ହସ ମୁଖେ, ବନ୍ଧୁ, ଅଶ୍ରୁଳ ନୟନେ  
ଦେଇଥିଲ ସୁମନ ଟି, ପଡ଼ଇ କି ମନେ ?  
ନିମିଷେ ବଢ଼ାଇ ହାତ, କେଜାଣି କାହିଁକି,  
ନିଜସ୍ବ ପରାଏ ହାତୁଁ ନେଲି ପୁଲଟିକ ।  
ମୋହନ ପ୍ରତିମା ପୁଲେ ପଲକେ ଅନାଇଁ,  
ପେରାଇଲି ଆଖି ତୁମ ଦରଶନ ପାଇଁ ।  
ଆଖି ଆଗୁ କାହିଁ ତୁମେ ଯାଇଥିଲ ଲୁଚି,  
ନେତ୍ରେ ସେ ଯେ ଅଶ୍ରୁଟିକ ନୁହଇ ମୁହଁ ।  
କେତେ ତ ଲେଡ଼ିଲ ପୁଲ ଧରିଥାଇ ହାତେ,  
କେତେବେଳ ଅନାଇଲି ତୁମ ଯିବା ବାଟେ ।  
ନିରାଶ ଅନ୍ତରେ ଶେଷେ ଆସିଲ ବରୁଣ —  
“ରୁଲିଗଲେ, ଦେଇଛନ୍ତି ଦେଶେ କି ସମ୍ଭାର ।”

ଏବେ ତ ଦେଖୁଛି, ବନ୍ଧୁ, ସୁମନ ସମ୍ଭାରେ,  
ମିଶିଯାଇଅଛି ତୁମେ କେଶର ଉପଲେ ।  
ହାତର ପୁଲଟି ଆହା ଏତେ ମଧୁମୟ,  
ନିହିଛି ତାତହିଁ ମୋର ପରାଶର ଲୟ ।

ମୁଖର ଯେ ହସଟିକେ ସମ୍ପିଥିଲ ନିଧି;  
 କାଳ ଗର୍ଭେ ପିନା ତାହା ଲୁଚାଇଛି ବିଧି,  
 ପୁଲେ ଆଜି ସନ୍ନିବିତ ମୋ ସାରା ଜୀବନ,  
 ପୂଲଟି ସେ ହୋଇଛି ମୋ ପରାଣ ରଚନ ।

ସେ ଯେ କି ବିଷମ ନିଧି ରଖିବି ମୁଁ ନାହିଁ,  
 ଭେନିଯାଅ, ସୁଖେ, ବନ୍ଧୁ, ଦେଉଛି ଫେରାଇ ।  
 ଏ ବାନ ଅମୂଲ୍ୟ ଏତେ ଦାତାଠାରୁ ବଳି,  
 ଦାତାର ସମ୍ପଦ ତଳେ ନ ପାରେ ମୁଁ କଳି ।



## ପରିଚୟ \*

କାହିଁ ସେ ଆସିଲ, ସଖା, ଦେଇଗଲା ବେଶା ମୋରେ ?  
ମୁଁ ତ ଥିଲି ନିଜନେ ମୋ, ମୋ ଘନ କୁଟୀର ପୂରେ ।  
କପାଳ ଗଲ ହେ ଏଥୁ ନିମିଷ ମାତର ବସି,  
ନୟନ କନକ କୋଣେ ଶ୍ରୀତ ଆଳାପନେ ହସି ?  
ଜାଣି ତ ନ ଥିଲି କେବେ ଶୟନ ସପନ ଭ୍ରମେ,  
ତରତରେ ଛିଡ଼ି ତବ, ଅସୀମ ଅବସା ବ୍ୟୋମେ ।  
କେତେବେଳ ଅନ୍ତେ, ବନ୍ଧୁ, ଶରମେ ପୁଛୁଲି ନାମ,  
ତେବେ ହେଲେ, କେତେ ଦଣ୍ଡେ ହୋଇଗଲା ବିସ୍ମରଣ ।  
ଆବର ପୁଚ୍ଛବା ଲାଗି ମନ ମୋ ବଳିଲା ନାହିଁ  
ବିସ୍ମରଣେ, ବନ୍ଧୁ ମୋର, ଉଭେଇଟି ଗଲା କାହିଁ ।

---

# ଏ ପଦ୍ୟର ନାୟକ 'ନବ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁ' ଜଣେ ବାଲେଶ୍ଵରବାସୀ ଯୁବକ । କବିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଥମ ପରିଚୟବେଳେ ସେ କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପରେ ସେ କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ଶିକ୍ଷକତା କଲେ । ସେ ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ସେ ନିଜେ ଲେଖିବା ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ଚୁହୁଥିଲେ । ବଲ୍ଲଭିରପାଟଣାରେ ବାଲ୍ୟଜୀବନ କଟାଇଥିବାରୁ ବନପକ୍ଷୀର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଏବେ ସେ ଆଉ ଇନ୍ଦ୍ରଧାମରେ ନାହାନ୍ତି ।



ବିଦାୟ ବେଳର ସେ ଯେ ନୟନ ପଲକ ଖେଳା,  
 ହୃଦ୍ ହୃଦେ ବନ୍ଧବାର ସରଗ ଅମୃତ ଧାରା;  
 ଅଧବାଟୁ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଆସି ଚିତ୍ତ ବିସାରଣେ,  
 ଅଧ ଆଳାପନେ ଏଥୁ ନିବେଶି ମଉନ ମନେ,  
 ବରପଦ କ୍ଷେପେ ପଥେ କି ଅଦୃଶ୍ୟ ଡୋରେ ଟାଣି,  
 କୁଟୀର ଦୁଆରେ ମୋର ମାଗି ଯେ ନେଲି ମେଲଣି—  
 ସକଳ ବିସୋର ମନୁ, ଗଲ ଅପସର କାହିଁ,  
 ମଉନେ ନିମିଷ ବେନି ରହିଲି ମୁଁ ବାଟ ଚାହିଁ ।

ମଧୁ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଆଜି, ନବ ଋତୁ ତୁଳେ ମିଳି,  
 କି ପୁଣ୍ୟ ଦିନେ ଖେଳେ ଜଗତ ଅନନ୍ତ ଶିଖି,  
 ନବ ପିଠ ସୁଧା ସ୍ବଦେ ଶିଶୁ କଳକଣ୍ଠବାଣୀ,  
 ଶୀତଳ ସାୟାହ୍ନ ନରେ ବାଳୁତ ରଜନୀ ସଖୀ;  
 ବାତାୟନେ ବନ୍ଧି ଧୀରେ ଆସଇ ମଳୟଧାର,  
 ତରୁ ସନ ସୁନ ସେନ୍ଦ୍ର ତାଳ ଏ ପରାଣେ ମୋର ।  
 କି ଶ୍ରବେ ଲେଉଟଇ କାରେ, ତିଳେକ ନୁହଇ ଜାଣି;  
 କିଏ କେତେବେଳେ ଆସି ଫେରେ, ମୁଁ ନପାରେ ଚିହ୍ନି ।

ସ୍ବର ହୁଅ ନିମିଷେକ, ପଡ଼ୋଶୀ ବିପତ୍ତିସୁନ,  
 ତୁନି ହୁଅ ବିପତ୍ତିର ବାଳୁତ ଅମୃତ ତାନ,  
 ବନ ପରବତ ପଦା ସରସୀ ସାଗର ନଦୀ,  
 ସ୍ବଦୋଷ ପାଟଳ ନର, ପୁନଃ ନିଶୀଥ ମନ୍ଥା,—  
 କେତେ ମୁଁ କାହାକୁ ଆଜି ତିଳେ ନ ପାରଇ ଚିହ୍ନି,  
 ଯେତେ ଯେତେ ଆପଣାର, ମୋ ନିଜ ଆପଣା ଜଣି ।

ଏ ମହା ଅବହା ଗୋଟି ଜୀବନେ ଅଛି ଯେ ରହି,  
 ପଲକର ପରଚୟେ ମିଶି, ସଖା, ଗଲ ଚର୍ଚ୍ଚି ।  
 ଏ ମଧୁ ସାୟାହେ ଆଜି ହୃଦୟ ହଲ୍ଲୋଲ ଖେଳେ,  
 ଭ୍ରମ ସେ ବଦନ ବାଟ ଉଠଇ ଉତ୍ତଳ ତାଳେ ।  
 ଅବହାରୁ ଅବହା ହେ, ହୁଅ ଏ ଜୀବନେ ଆସି,  
 ସିନ୍ଧୁ ନଦୀ ଗିରିବନ ପଲ୍ଲବ କୁସୁମେ ମିଶି ।



## ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ନାହିଁ ଏକା \*

ଦୂର ପରବାସେ                      ବୁଲି ଯିବେ ଶ୍ରାବ,  
 ବରଜି କୁଟୀର ସୋହାଗ ଶିଶୁ;  
 ସେ ଲାଗି ସଜଡେ                      ଆସିଛି ପିଲାଟି,  
 ଅଧବାଟେ ଦେବ ମେଲଣି ବୋଲି ।

ବନ ଭଲ କେତେ                      ପାରି ହୋଇ ଆସି,  
 ତରୁ ତଳେ ବସି ରହିଲେ ବେନି,  
 ସେହୁଠାବେ ଯିବେ                      ଦୁହେଁ ଦୁଇ ଆଡ଼େ,  
 କେତେ ଯୁଗ ଲାଗି ମେଲଣି ଘେନି ।

“ଦେଖୁଛି ତ, ବାବୁ,                      ବନ ଗିରି ଘୋଟି  
 କି ଘୋର ବରଷା ଆସୁଛି ମାଡ଼ି,  
 ଯାଅ ତୁ ଭୁବିତେ                      କେତେ ବାଟ ଯିବୁ,  
 ମୁଁ ତ ଏହିକ୍ଷଣି ଯିବଇଁ ବୁଲି ।

\* ରଣପୁର ଗଡ଼ଜାତ ସ୍ଥଳ, ଏବେ ପୁଣି ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଛି । ରଣପୁର, କବଳ ଜିନ୍ଦଗାନ ବାସପୁରକୁ ଲାଗିଛି । ମଣିନାଗ ପାହାଡ଼ ତଳେ ରଣପୁର ଗଡ଼ । ମଦାଗି, ନୟ ରଣପୁର ଗଡ଼ ପାଖେ । ତାହା ଦୟା ନଦୀରେ ପଡ଼ି ଚିଲିକାକୁ ଯାଇଛି ।

ଭଲ ବଣ ବାଟେ                      ଦେଖି ଚାହିଁ ପିବୁ,  
    ନ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପାଣି, ଟେକିବୁ ଛତି,  
 ବସି ଉଠି କାହିଁ                      ଦେଲା ନ କରିବୁ,  
    କଲେ ଦେଲା ହୋଇ ପିବରେ ରତ !

ଶ୍ରେକ କଲେ ବାଟେ                      ଖାଇବୁ, ବାବୁରେ  
    ଶୋଷ କଲେ ପାଣି ପିଇବୁ ନିକ,  
 ଦୁହେଁ ସିନା ଥିଲେ                      ଦୁସି ଖେଳି ଆସି  
    ଏକା ଭୁବୁ ଚାଲି ପାରିବୁ ଟି କି ?”

ନିଜ ପିନ୍ଧା ଖଣ୍ଡି                      ପାଲଟି ଭାଇଟି  
    ଭାଇରେ ବସନ ଦେଲା ପିନ୍ଧାଇ;  
 ବାଟେ ଭଲ ବନେ                      ମେଘ ବରଷିବ  
    ଦେଲା ଭାଇ ହାତେ ଛତିଟି ନେଇ ।

ନିଜ ବାଟ ଖର୍ଚ୍ଚ                      ଖେଳି ସେ କହିଲୁ,  
    ଦେଇ ଭାଇ ହାତେ କଉଡ଼ି ଗଣି,  
 “ଗାଆଁରୁ ଗାଆଁକୁ                      ଯହିଁ ଯାହା ମିଳେ  
    ଖଜା ପିଠା ମୁଆଁ ଖାଇବୁ କିଣି ।

ବୋଉକୁ କହିବୁ                      ଭାଇ ଗଲେ ସୁଖେ  
    ସାଥୁ ସାଜ ବାଟେ ମିଳିଲେ କେତେ;  
 ଖରା ବରଷାତ                      ନ ଥିଲା ଦେଖିଛି  
    ବାଟ ଶ୍ରମ ହୋଇ ନ ଥିବ ପ୍ରତେ ।

କହିବୁ ମୋ ଲଗି                      ଭାଳିବ ନାହିଁଟି,  
 କାନ୍ଦଲେ, ବାବୁରେ, କରିବୁ ତୁନି;  
 ଶୁଣି ଦେଲେ ଯାଇ                      କୋଳେ ଶୋଇଥିବୁ  
 ବଞ୍ଚିଛି ପରା ସେ ଆମର ବେନି ।

ଘରେ ଗଲେ ସୁଖେ                      ଖେଳିବୁ ବୁଲିବୁ  
 ମୋ କଥା ମନେ ତୁ ହେଲିବୁ ନାହିଁ,  
 ଯାଉଛି ସିନାରେ,                      ଚାଲି ଆଜି ବାବୁ,  
 ମାସେ ନୋଡୁ ଫେରି ଆସିବ ମୁଁଟି ।

ମଲ୍ଲୀ ଗଛଟିରେ                      ଦେଉଥିବୁ ପାଣି,  
 ଶୁଆଟିକି ଦୁଧ ଦେବୁ ରେ ନିତି;  
 ହେଲା ନ କରିବୁ                      ମୁଁ ଫେରି ଆସିଲେ  
 ଆଖିଥିବ ତୁଲ ପଞ୍ଜୁର ଗୋଟି ।

ଯାଆ ଏବେ ଯାଆ                      ଠିଆ ମୁଁ ହୋଇଛି,  
 ସେ ବାଙ୍କ ସଡ଼କେ ହେଲେ ତୁ ପାଣି,  
 ଆଉ ଯେବେ ତୋରେ                      ନ ଦେଖି ପାରିବି  
 ମୋ ବାଟେ, ବାବୁ ରେ ଯିବି ମୁଁ ଚାଲି ।”

ଗଲ ଗଲ ପାଣି                      ଠିଆ ସେ ହୋଇଛି,  
 ଗଲ ଲୁଚିଗଲା ସଡ଼କ ବାଙ୍କେ,  
 ପୋଛି ଟପ ଟପ                      ନୟନୁ ଲେଉଟକ,  
 ଧୀରେ ପାଦ ଚାଲି ଚାଲିଲା ଦୁଃଖେ ।

ବରଷା ବତାସି ମାଡ଼ି ସେ ଆସିଲୁ,  
 ଛତା ନାହିଁ ହାତେ ତନ୍ତୁଳ ତରୁ;  
 ସାହା ସାଥୁ ନାହିଁ, ଭୋକ ସେ କରୁଛି,  
 ଭଲ କଥା ଭୁଲି ନ ପାରେ ମରୁ ।

“ଏକାଟିରେ କେବେ ପୁଡ଼ି ତ ନ ଥିଲି  
 ଭରୁ ନୋହିଥିଲୁ ବାହାର ଦିନେ,  
 ଏ ପଣି-ପବନେ ବଲ-ବଣ-ବାଟେ  
 ବୁଲୁଥିବୁ ବାବୁ, କି ସ୍ଥାନମାନେ !

କାନ୍ଦଲେ, ‘କାନ୍ଦନା’ କିଏ କହିବ ରେ,  
 ଲୁହ ପୋଛିଦେବ ତୁନଟି କରି ?  
 ମାଆ ମଣିନାଗ, ମୋ ଦୁଃଖୀ ଭାଇରେ  
 ସବୁ ଶୁଭେ ଆଜି ନିଅ ଗୋ ଚାଲ ।”

ଏକାଟିରେ ବାଟେ ଭାଳି ଏତେ ମନେ  
 ମିଳିଲା ସଞ୍ଜେ ସେ ପ୍ରବାସ ବାସେ,  
 ମାଆ ଭାଇ, ବେନି ପରାଣ ସଙ୍ଗାଳି  
 ମୁରୁଛି, ଏକାଟି ରହିବ ମାସେ ।

ମାସକ ଅନ୍ତରେ ଫେରିବ ଭରେ ସେ,  
 ଭାଇରେ ଡୋସର ଯେଉଁବ ଯାଇ,  
 କେତେ କବା ନେବ ଭଲ ଦ୍ରବ୍ୟ ବାଛି,  
 ପଞ୍ଜୁର ତ ନେବ ଶୁଆଟି ପାଇଁ ।

ଭରଟି ତାର ଯେ                      ବାଟ ଚାଲି ଏଣେ,  
      ଆସୁଛି ବରଷା ବତୀସି ସହ,  
 କ୍ରିଡ଼ିଟି ଧରିଛି                      ହାତେ ସେହିପକ୍ଷି,  
      ଭମେ ମାଟି ଥରେ ନ ଦିଏ ଫେଇ ।

କରକ ମୁଠି ଖୋସି ରଖିଅଛୁ  
 ଘେନେ ଶୋଷେ ତାର ଜଳୁଛି ପେଟ,  
 ଗାଆଁରୁ ଗାଆଁକୁ ଖନା ପିଠା କେତେ  
 ଦେଖେ, କଣିକାକୁ ନ ଯାଏ ହାତ ।

ବସି ଉଠିଯାଏ                      ବଣ-ବଲ୍‌ବାଟେ,  
 ସାହା ସାଥୁ ଜଣେ ନାହିଁ ତୁ କେନ୍ଦ୍ର,  
 କେତେ ବାଟ ତାର                  ଯିବାକୁ ଅଛି ତ  
 ଅକାର ଘୋଡ଼ି ଯେ ଆସିଲା ମଞ୍ଚ ।

ସାଇଁ ସାଇଁ ବନ୍ଧୁ— ଆସିଲ ପବନ  
 ଟପ ଟପ ପାଣି କରସେ ଟାଣେ,  
 ବିଜୁଳି ଚମକ, ଦଉଦଉ ନାବେ  
 ବଢ଼େନୁ ନାହିଁ ବୁଲନ୍ତି ବଣେ ।

କେତେ ବନ ଚିରି ପାରି ହେଲା ପିଲା,  
 ଭାରି କଥା ମନେ ହେଉଛି ଭାଲି,—  
 “ଏକାଟିରେ ମୃତ୍ୟୁ ବୃଲି ଯେ ଅଇଲି  
 କେତେ ଆତ୍ମା ନୋହୁଥିବେ ସେ ଦାରି ।

ପରବାସେ ଯାଇ କେଉଁ ଗଛ ମୂଳେ  
 ବନ୍ଧୁକେ ଦୁଃଖେ ମଥାଟି ପୋତି,  
 ଆତ୍ମା ବୋଲିବାକୁ କାହିଁ କେ ନ ଥିବ,  
 ପାଇବ କିପରି ଏ କାଳ ରାତି ?” .

ସେ କାଳ ରାତି ଯେ ପାଉଁଜୀବୀ ତାର,  
 ବାଟ ବଣ କିଛି ନୋହୁଛି ବାରି,  
 ଭନ, ଭନ ବଳି ହେଉଛି ଅନ୍ଧାର,  
 ଯେତେ ଦୂର ସେହୁ ଯାଉଛି ଚାଲି ।

ନଈ ବହୁଯାଏ କଳ କଳ ନାଦେ  
 ପେଲିନଏ କେତେ ପଥର କାଠ, .  
 ଆଖି ବୁଜି ପିଲା ପଡ଼ିଲା ତ ଡେଇଁ  
 ଆରକୂଳେ ପରା ମିଳିବ ବାଟ ।

ପରବାସେ ଭାଇ ଗଣୁଥିଲୁ ଦିନ  
 ମାସକ କଷ୍ଟ ତ ପୂରିଲା ଆସି;  
 ରାତି ହେଲେ ତାକୁ ନିଦ ଯେ ନୋହୁଛି,  
 ଦିନ ବେଳେ ଥିଲେ ନପାରେ ବସି ।

କେତେ ନୂଆ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାନ୍ଧିଲୁ ସଙ୍ଗତେ,  
 ପଞ୍ଜୁରିଟି ହାତେ ଅଛଇ ଧରି,  
 ସେହି ଭଲ-ବଣ- ବାଟେ, ଚାଲି ଗଲା  
 ଚିହ୍ନା ଗଛ ତଳ ହୋଇଲା ପାରି ।



ଘରେ ଆସି ଦେଖେ                      ଶୁଆ ନାହିଁ ଆଉ,  
 ମଲ୍ଲୀ ଗଛ ଶୁଖି ହେଲଣି ହାଡ଼,  
 ‘କାହିଁ ଭାଇ ମୋର ?’                      ପରୁର ଦିଅନ୍ତା,  
 କଥା ନାହିଁ ଆସେ ଭୁଣୁକୁ ତାର ।

ମଣିନାଗ ଗିରି                      ତୋଳୁଛୁ ସେ ମଥା,  
 ମଦାଗି, ସୁଅତ ନୋହିଲୁ ଉଣା,  
 ରଣପୁରେ ଅଛି                      ମନୁ ସେହିପରି  
 ଭାଇଟି ତା ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ନାହିଁଲୁ ସିନା ।



## ପିକର ପରାଣ-ଗୀତି

ଗାଅ ଗାଅ, ପିକ,                      ବସି ଗଛତାଳେ  
ଗାଅ ତୋ ପରାଣ-ଗୀତି,  
ବରଷକ ଅନ୍ତେ,                      ଭାଳିବେ ପୁଣିରେ  
ତୋର ବିମୋହନ ପ୍ରୀତି ।  
ପ୍ରତି ପଲକେ ତୁ                      ଗାଉଛୁ ଯେଉଁଲି  
ପରତେ ହୁଅଇ ମୋତେ,  
ଗାଇ ଗାଇ ପ୍ରାଣ                      ପୁହାଇ ଦେବାକୁ  
ପେଟିଛୁ ବିଧି କି ତୋତେ ?  
ଦିନୁ ଦିନ କେତେ                      ଶୁଣିଛୁ ଏ ଗୀତି  
କରମ ବିରାମେ ବସି,  
ସଞ୍ଜ ସକାଳେ ମୋ                      ପରାଣ-କୁହରେ  
ଯାଅଇ ହେଲେ ପରସି ।  
କି ଗାଉଛୁ ପିକ                      ତୁହାଇ ତୁହାଇ  
ଦିନେତ ବୁଝିଲି ନାହିଁ,  
ତୁମ୍ଭ କରେ ଗଢ଼ା                      ଗାଇବାକୁ ମୁହିଁ  
ଖାଲି ତା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ?

ବିରୁଦ୍ଧେ ମୁଁ ଯେବେ                      ମୋ କଳ୍ପିତ ଗାଥା  
                                  ଫେଉଟୁ ବସନ୍ତ ଦୁଇ,  
 ପର ନିମିଷେ ତା                      ଆନ ରୂପ ଧରେ,  
                                  ବିପକ୍ଷରେ ଗାଉ କୁ ତ ।  
 ବୁଝି ଗାଉଥାଉ                      କି ଗୀତ ଅମର  
                                  ତରୁଣ ତରୁଣ ଉଡ଼ି,  
 ଦିଗେ ଦିଗେ ବ୍ୟାପି                      ବ୍ୟୋମ ବସୁନ୍ଧର  
                                  ତହିଁ ଯାଉଥାଏ ପୂର ।  
 ବାଳକ ବାଳକା                      ଯୁବା ଯଉବନୀ  
                                  ଥକିର ପ୍ରଭାତ ଜନ,  
 ଥରେ କାନ ଡେରି                      ରହନ୍ତି ପୁଲକେ  
                                  ଖେଳୁ ଯେ ଥାଏ ତୋ ସ୍ବନ ।

କି ମନ୍ଦ ପଡ଼ୁଛି                      ପିକ କାନେ କାନେ  
                                  କହୁ କି ଗୁପ୍ତ ବାଣୀ,  
 ଅବୁଝା ଆଳାପେ                      ଏତେ ମଜ୍ଜି ବାର  
                                  ହେବୁ ମୁଁ ନ ପାରେ ଜାଣି ।  
 ସାରା ମଞ୍ଚେ ଏତେ                      ଯା ଲାଗି ପରଶେ  
                                  ଉପୁଜେ ପୀରତ ମାୟା,  
 ଏ ଜୀବନେ ମୋର                      କଣିକାଏ ଯେବେ  
                                  ବୁଝନ୍ତି ତହୁଁ ମୁଁ ଆହା !

ଗାଆ ଗାଆ, ପିକ,                      ଚରୁ ଶାଶେ ଲୁଚି  
                  ଗାଆ ତୋ ପରାଣ-ଗୀତି,  
 ବରଷକ ଅନ୍ତେ                      ଭାଳିବେ ପୁଣି ରେ  
                  ତୋ ଚର ଚୁଟିଲି ପ୍ରୀତି ।  
 ଜଳ କଳ-ତାନେ,                      ସମୀର ମର୍ମରେ,  
                  ପାହାନ୍ତି ତପନ ତେଜେ,  
 ମିଶି ଯାଉ ଯାଇ                      ତୋ ଗୀତି ମାଧୁରୀ  
                  ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବାଲୁକା-ଶେଷେ ।  
 ବୁଝ ବୁଝ ଉଠୁ,                      ବନର କୋଇଲି,  
                  ତୋ ତାନ ପଞ୍ଚମ ଡେଉଁ,  
 ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦେ ଖେଳ                      ପଥ କଶଳସ୍ତେ  
                  ପରଶଲଭ୍ୟ ସେ ହେଉ ।  
 ସୁମନ ସୁବାସେ                      ପଥ ଶ୍ୟାମ ବାସେ  
                  ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଲୁଚି,  
 ରେ ସରଗ ଦୁଇ !                      ଭାଳି ତୋ କାକଳି  
                  ବୁଝା ନୋହୁ ପଛେ କିଛି ।  
 ଗାଆ ଗାଆ, ପିକ,                      ବସି ଚରୁକୁଞ୍ଜେ  
                  ଗାଆ ତୋ ପରାଣ-ଗୀତି,  
 ବରଷକ ଅନ୍ତେ                      ଭାଳିବେ ପୁଣି ରେ  
                  ତୋ ନିତ୍ୟ ମୋହନ ପ୍ରୀତି ।



## ଯାଆ ଲେ ଭଟିନୀ \*

ନିତି ନିତି ସେହୁକଥା ପରୁଛୁ ପୁଣି,  
କି କହିବି, ଭଟିନୀ ଲେ, ନ ପାରିଲି ଜାଣି ?  
ଅବରଳ ଧାରେ ନେତୁ ତାଳୁଅଛୁ ବାରି;  
ମଉନେ ରହୁଛୁ ବସି ହୃଦୟେ କି ଭାଳି ।  
ଯତନେ ବସାଇ କୋଳେ ପାଳନ୍ତି ନରତେ,  
ସେନେହ ଆଦର ସଦା କରନ୍ତି ଯେ କେତେ,  
ଗୁଲି ସେ ଜନମା ଆଜି ଯାଇଛନ୍ତି କାହିଁ;  
ସେ ସୁଖ ସେନେହ ଏବେ ତିଳେ ଆଉ ନାହିଁ ।  
ବୟସେ ବାଳୁତ ତୁ ଯେ ପାରିବୁ କି ବୁଝି,  
କେବଣ ଶୁଭଜେ ଗଲେ ଏସବୁ ବରକି ?

---

\* କବିଙ୍କର ପିତାମାତା ଗୁରୁଦିନ ଛୁଟାରେ ହଜିଜା ରୋଗରେ ମରିଗଲେ । ଭଉଣୀଟି ସେତେବେଳେ ନିତାନ୍ତ ପିଲା ହୋଇଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ମରିଗଲା । ବାଣପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଗାଆଁ ପାଖରେ ଜଙ୍ଗଲ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଅନ୍ଧାରରେ ଘରୁ ଏକା ବାହାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବାଘ ଗାଁ ଭିତରକୁ ଆସନ୍ତି, ପେଶୁ ଗୁଲିରେ ବସି ରାବନ୍ତି । ହଜିଜା ସମୟରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଲୋକଙ୍କର ଭୀତି କବାଟ ପଡ଼ିଯାଏ । କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଘରେ ବାପାଙ୍କୁ ‘ନନା’ ଓ ମାଆକୁ ‘ବୋଉ’ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । କବିଙ୍କ ଭଉଣୀ, ବୟସରେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆଠବର୍ଷ ସାନ ଥିଲା ।

ଏତେ ସୁଖ ସମ୍ପଦ ଯେ ଏ ଜନ କୁଟୀରେ,  
 କେମନ୍ତେ ମୁଁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ଧୀରେ ?  
 ଚାହିଁବି ଆମ୍ଭ ଭବ ଲାଗିଲେ ସାରୀ,  
 କେଉଁ ଦୁରଦେଶେ ନନା ଯାଇଥିଲେ ଚାଲି ।  
 ତୋର ମୋର ନାଆଁ ଧରି ଅଧେ ବାଟୁ ଗଲି,  
 ସଞ୍ଜବେଳେ ଘରେ ଆଉ ଫେରିବେଟି ନାହିଁ ।  
 କିଏ ଆଣି କୋରା ଫେଣା ଶାକର କଦଳୀ,  
 ଆଉ ଦିନେ ଆଦରେ ଲେ ଦାତେ ଦେବ ଭରି ?  
 ନନା ବୋଲି କାହା ପାଶେ ଛୁଡ଼ାହେବା ଯାଇ,  
 କାହା କଥା ପଢ଼ିବୁ ରହିଥିବା ଚାହିଁ ?  
 ସବୁ ଆହା ନିମିଷକେ ହୃଦୟ ବସୋଗି,  
 କେଉଁଦୂରେ କାହିଁ ଆଜି ଯାଇଛନ୍ତି ଚାଲି ?

ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ନନା ନ ଆସିଲେ ଯନ୍ତ୍ର,  
 ବିରୁଗିଲି ବାହୁଡ଼ି ସେ ନ ଆସିବେ ଆଉ ।  
 ବୋଉ କୋଳେ ଯାଇ ତହୁଁ ବସି ନିରଜନେ,  
 ଦିନ ଦୁଇ କଟାଇଲୁ ଏ କୁଟୀର କୋଣେ ।  
 ସେହୁ ପୁଣି ପଛେ ପଛେ ତେଜ ଏ ସକଳ,  
 କେଉଁଦେଶେ ଚାଲି ଆହା ଗଲା ତର ତର ।  
 ଯେବଣ ଗଲିବେ ବେନି ଯାଇଛନ୍ତି ଚାଲି,  
 ସେଥୁ ଏ ମରତେ କେହି ଆସଇ କି ଫେରି ?  
 ବସି କର୍ପା ଦିନବତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଲେ ଭୁବି,  
 ଭାବୁଛୁ ନୟନୁ ବାରି ସେହି କଥା କହି ?

ଯେତେ ଯେତେ ଗଲକଥା ଦିଅନ୍ତୁ କିପୋରି,  
 କିପ୍ରର୍ଥେ ବାହନ ଆଉ ଦୁଅନାହିଁ ଭାଳ ।  
 ପାତାଳେ ଏକାକୀ ରବି ବୁଡ଼ିଯିବ ଖରେ,  
 ଅନ୍ଧକାର ଘୋଟିଯିବ ବାଟେ ଘାଟେ ଘରେ ।  
 ତା ପାଇଁ ତୁ ଯାଅ ଏବେ, ରଖ ଗାପ ଜାଳ,  
 କାଠ ହାଣ୍ଡି ଯାଇ ମୁଣ୍ଡି ଆଣିବ ସଜାଡ଼ ।  
 ତୁମ୍ଭ ମୁଣ୍ଡି ମିଶି ଦୁହେଁ ସନ୍ଧି ବାଡ଼ି ଆପେ,  
 ସଞ୍ଜବେଳୁ ଖାଇଦେଇ ଶୋଇବା ମେଲାପେ ।  
 ବେଶି ହୋଇଗଲେ ଶୁଭ, ମାଡ଼ିବଟି ଡର,  
 ବାଡ଼ିଦ୍ଵାରେ ଶୁଭଦେବେ ବଲ୍ଲୁଆ ବୁକୁର ।  
 ଗଛତାଳି ବସି ପେରୁ ଶୁଭ ଶଶୁ ଶଶେ,  
 କେତେ ଡରକଥା ଆଣି ପକାଇବ ମନେ ।  
 ନିଶା ଗରଜନେ ଧରି କରାଳ ମୁରତି,  
 ଭୁତ ପ୍ରେତ ଆସି କେତେ ବଚରିବେ ଏଥୁ ।  
 ଯାଆ, ଲୋ ଭଗିନି, ତେଜ ସକଳ ଭାଲେଣି,  
 ସେହିକଥା ଆସି କପା ପରୁରୁକୁ ପୁଣି ?  
 ଯିବାର ସମ୍ଭବ ଯାହା ଯାଏ ଥରେ ହଜି,  
 ଏ ମରତେ କେ ପୁଣି ଲୋ ପାଏ ତାକୁ ଖୋଜି ?



## ଏକାକୀ

ବଡ଼ ବେନି ତରୁ, ପରାଣ ପୁଲକେ  
ଶର ବରଷାରେ ରହି,  
ଏ ମହାମଣ୍ଡଳ ତରୁ ଲତା ମେଲେ  
ଶ୍ୟାମଳ ସମ୍ପଦ ବହି ।  
ମଲା ପାଣିଟିକ ପିଉଥାଅ ସୁଖେ,  
ଧୀର ସମୀରଣେ ଖେଳ,  
ଦିନେ ଏ ଭୁବନ ଅନନ୍ତ ବସିନେ  
କରବ ସୋହାଗ କେଳି ।  
ଏ ସୁଖେ ଆହା ସେ ଶ୍ରୀ ହୋଇଥାନ୍ତା,  
ଭୁଞ୍ଜି ଏ ସରଗ-ନୟ,  
ଶୀତଳ ମଳୟେ ଯାଉଥାନ୍ତା ତଳ  
ବାମ ଯାହା ଦେଲ ବଧୂ ।

କେତେ ଯେ ଆଦରେ ଲେଡ଼ି, ବନ୍ଧୁ, ମୋରେ  
ଦେଖାଅ ମୋଦନ ଶିଶୁ,  
ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ତନି ପାଦପ ସେ  
ମେଲେ କରୁଥାନ୍ତି କେଳି ।



ଗୋଟିକର ଆହା                      ସେ ସୁଧା ଆସନ  
    ଶୂନ୍ୟ ଯେ ହୋଇଛି ଆଜି,  
 ଜଳ ପ୍ରଳ ନଭୁ                      ଅନନ୍ତ ଜଗତେ  
    କାହିଁ ସେ ନ ମିଳେ ଖୋଜି ।  
 କ ମଧୁ ମେଳାପେ                      ରହି ଅବରତେ  
    ଏଥୁ ତନି ସହଚର,  
 ବାଳୁତ ବସୁସେ,                      ଏକ ଆନ ସାଥେ,  
    ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ ହେଲେ କର ।  
 ସେ ସୁଧା ବସୁସୁ                      ପଲକ ମାତର  
    ଫେରି କି ଆସିବ ଆଉ ?  
 ଏ ସୁଖ ସଜ ଯେ                      ତେଜଗଲା ଏକ  
    ତାକୁ କେ ପାଇବ କାହୁଁ ?  
 ତୁମେ ବେନି ଏବେ                      ବଢ଼ିବ ନିକର  
    ଏକ ଆନ ପାଶେ ରହି,  
 ଜଗତ ଅସୟୁ                      ଶିଶୁ ସଉରଭ  
    ଅଙ୍ଗ ଲତକାରେ ବଢ଼ି ।  
 ଜୀବନେ ବେନି ସେ                      ଢଳେଇ ଶ୍ରବନ ।  
    ନିତି କି ନହେବ ଭାଳି,—  
 ସେ ଯେଉଁ ତରୁଟି                      ତେଜ ଏ ମେଳାପ  
    ଗଲା କେଉଁ ଦେଶେ ଚାଲି ।  
 ସେ ଦୂର ରାଇଜେ                      ଏକାକୀ ସଖା ସେ  
    ଅନନ୍ତ ବଣ, ଚିତାନେ,  
 ଆପଣା ବିଜନ                      ସ୍ଥିତ ତାଳି ବେଇ  
    ରହିଥିବ ଅନୁଷଣେ ।

ଦୁରେ ପାଶେ କବା                      ଅଛଇ ମନର  
                                  ଜଗତେ ଯେ ଯାର କଣା ?  
 ପରାଣେ ପରାଣ                      ସେନେହ ପୀରୁତି  
                                  ହୃଦେ ହୃଦ ବନ୍ଧା ସିନା ।  
 ଏଥୁପାଇଁ କପା                      ଭାବନା, ବନ୍ଧୁ ହେ,  
                                  ଏ ବୃଥା ନୟନ-ଧାରୀ ?  
 ତୁମର ସମ୍ପଦେ                      ପୂର ଯେ ରହିଛି  
                                  ଜଳ ସ୍ଥଳ ବଶୁସାରୀ ।



୧

## ଭାଇ

ମରଣେ ମୁହଁରୁ                      ନୟନ ଯୁଗଳ  
ଅନ୍ତମ ତଳପେ ଶୋଇଛି ଭାଇ,  
ସୋଦର-ବନ୍ଧିତା-                      ତନୟ ସେନେହେ  
ପରଶୁ ନଠୁରେ ବିସୋରି ଦେଇ ।

କୁଟୀରୁ ଅନ୍ତର                      କରିନେଇ ଭାବ  
ଶୁଣାନେ ଦେବେ ସେ ତା ତନୁ ଜାଳି,  
ପ୍ରତିବାସୀ ଚର                      ହୃଦ ଘେନା ଘେନି  
ନରଦୟ ଚିତା ଅନଳେ-ତାଳି ।

ତନୟ-ବନ୍ଧିତା-                      କରୁଣ ବିଳାପେ  
ପୁଣି ତାପିତ କୁଟୀର ସାଗ,  
ନିତି ଯହିଁ ଶେଲେ                      ହେବୁ ସୁଧା ହାସ;  
ବହେ ଆଜି ଶୋକ ଲୋଚକ ଧାର ।

ଭାଇଟି ମାରବେ                      ଠିଆ ହୋଇ ପାଶେ,  
ଉଦାସେ କି ଅବା ଭଲଇ ମନେ;  
ଯୁଗଳ ଖାବନେ                      କେତେ ତ କାନ୍ଦୁଛି,  
ଲୁହବିନ୍ଦୁ ଆଜି ନାହିଁ ନୟନେ ।

କରମେ ବରମେ,                      ଶୟନେ ସପନେ  
 ଭାଇଟି ଏକା ଯେ ଧୂଆନ ତାର;  
 ମୋହନ ନବେଶେ                      ବୁଢ଼ାଇଛି ହୃଦେ  
 ସୋହର ନିସର୍ଗ ସେନେହ ଧାର ।

ଅଧକୁ ଅଧକ                      ବଢ଼ଇ ବଳାପ;  
 ଜଣୁ ଜଣେ ଶୋକେ କାନ୍ଦଇ ଆସି;  
 ଭାଇଟି ମାରବେ                      ହୋଇଛି ଠିଆ ତ,  
 କନ୍ଦୁ ବାରି ନେସେ ନ ଉଠେ ଶାସି ।

ପ୍ରତିବାସୀ ଜନେ                      ଉଠାଇ ଶବଟି,  
 କୁଟୀରୁ ଅନ୍ତର କଲେକ ଚଢ଼ି,  
 ଅଶ୍ରୁମାରେ ଗଲ                      ତନ୍ତ୍ର ଭାଇ-ତନ୍ତ୍ର—  
 “କା ଲାଗି, ଭାଇ, ଏ କୁଟୀର ଆଉ ?”



## ବଜ୍ରଲବନ

ତରୁଲତା-କୁଞ୍ଜେ                      ତରୁଲତା କ ମୁଁ  
 ରହିଛି ମାରବେ ବସି,  
 ପସଗହଳୁ ଏ                      ଗୀତ-ମଧୁଧାରା  
 ଗୁଞ୍ଜରେ ପରଶେ ପଶି ।  
 ପଲ୍ଲବ ପରଶେ                      ଆସି ସମୀରଣ  
 ଛୁଇଁ ଯାଏ ତରୁଲତା,  
 ଗୁଲିଗଲିବେଳେ                      କହିଯାଏ କେତେ  
 ହୃଦୟଗୁପ୍ତ-କଥା ।  
 ପସ-ଲତକାର                      ଶ୍ୟାମଳ ସେନେହେ  
 ତଳଇ କନକ ପୁଲ,  
 ବସିନ ସମ୍ପଦ                      ବାଛି ତହିଁ କରି  
 ସାର ବନ ଦେଖୁ ଠୁଳ ।  
 ତରୁ ଲତା-କୁଞ୍ଜେ                      ବସିଛି ଧୀରେ ମୁଁ,  
 ଆନ ତରୁଲତା ପରି;  
 ତରୁଲତା ଅଙ୍ଗୁ                      ପଡ଼ୁଛି ମୋ ଅଙ୍ଗେ  
 ମଇନେ ସୁମନ ଝଡ଼ ।

ଭୂଷା ବିମୋହନ                      ଜନକ ବିତାନେ  
 ଏ କିବା ସରଗ ଶୋହା,  
 ନିଶୀଥ-ସୁନ୍ଦରୀ                      ବିଧି ହିମ ଶିଖା  
 ଅନନ୍ତ ରଜତ ଗୁପ୍ତା ।

ପୁନଃ ପାମିନୀ                      ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଶାମଣି-  
 ବଦନ-ସମ୍ପଦେ ବଳି,  
 କୁଞ୍ଜ କୁଞ୍ଜେ ଆହା                      ଏ ଶିଶୁପଳ  
 କି ଭାବେ ଅଛନ୍ତି ଭର !

ପୁଲର କେଶରେ                      ପୁଲ ରେଣୁ ହୋଇ  
 ନିମିଷେ ଯାଆନ୍ତି ମିଶି,  
 ଅଳଦଳ ମଧୁ-                      ଗୁଞ୍ଜନେ ସରବେ  
 ପୁଲେ ବିହରନ୍ତି ଆସି ।

ପଲ୍ଲବ ଉଡ଼ାଳେ                      ସୁଖେ ଗାଉଥିବା  
 ପିକ ପଞ୍ଚମକୁ ଜଣି,  
 ଶିଶୁ-କଣ୍ଠ-ସେଲେ                      ଭର ସେ ଦିଅନ୍ତି  
 ଏ ଚନ୍ଦ୍ର କାନନ ଭୂମି ।

ଏ ମଧୁ ମିଳନେ                      ଲଭେ ମୁଁ ତ ମୋର  
 ପରାଣ ପରାଣ ଧନ,  
 ଆନ ଦେଶେ କାହିଁ                      ଯିବି ମୁଁ ଜୀବନେ,  
 ତେଜି ଏ ବକୁଳ ବନ ?

ଏ ଗୁରୁ ଆଶ୍ରମେ                      ଗୁରୁପୀଠ ମୁଣି  
 ସାଧକ କରମ ମୁଦେ,  
 ବହୁକ ଏ ଯେତେ                      ଜଣୁଁ ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ  
 ପିଅର ସେନେତେ ହୃଦେ ।

ମାଗି ମୋ ମେଲଣି                      ଜୀବନ-ସାୟାଲେ  
 ମୁଦନ୍ତେ ମୁଁ ନେତ ବେନି,  
 ଏ ଭୂମିର ମାଟି                      ମାଟିରେ ମିଶାଇ  
 ରଖିବ ମୋ ତନୁ ଘେନି ।

ମୂଳେ ସବୁ ମୋର                      ମିଶି, ପେଶି ରସ  
 ସଞ୍ଚରକ ତାଳତୟେ;  
 ତରୁ ଲତା ଅଙ୍ଗେ                      ରଚିବ ପଲ୍ଲବ,  
 କଢ଼ି, ଫୁଲ, କଶଳୟେ ।



୦

## ବିକଳକଣ୍ଠ କୋଇଲି \*

ପ୍ରଖରୀ ଭୂଧର-ସ୍ତନେ ରତ ରତ ରବି,  
କନକେ ଶଖାଳ ବନ ଶୁଭ୍ର ଶ୍ୟାମ ଛବି ।  
ତରୁରୁ ତରୁକୁ ଉଡ଼ି, ବିହଗ ନିକର  
ଇସାର ଦିଅନ୍ତି ଦିବା ଶେଷ କଣ୍ଠସ୍ବର ।  
କୁଡ଼ୁ କୁଡ଼ୁ ଶବ୍ଦେ ଧୀରେ ବହଇ ତଟିନୀ,  
କାନନ ଦନାନ୍ତ ଦୃଢ଼ ପ୍ରୀତି ଗାଥା ଘେନି ।  
ଏ ସକଳେ ସକଳରୁ ମଧୁର ଆତ୍ମର  
ଜାଳେ ଜାଳେ ପିକତାନ ବନଦେବ ପୂରି ।  
ବହୁଦିନୁ ତେଜ ମୋର ସିଦ୍ଧି ଅବନୀ,  
ଏ ବସନେ ପିକକଣ୍ଠ ନ ଥିଲି ମୁଁ ଶୁଣି ।

---

\* ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲା ଚନ୍ଦ୍ରଧରପୁର ନିକଟରେ, ସଂଯୋଜ ନଦୀ କୂଳରେ  
'କେରା' ଗ୍ରାମ । ଗୁରୁପଟେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆମ୍ବତୋଟା ଅଛି । କୋଇଲି  
ଚନ୍ଦ୍ରଧରପୁରରେ କୃଷିରୁ ଶବ୍ଦେ । ଜିନ୍ତୁ ତା' ଶବ୍ଦ କେରାରେ ଶୁଣାଯାଏ ।  
କୋଇଲିକଣ୍ଠର ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ କବିଙ୍କ ପ୍ରତି, ସତ୍ୟବାଦୀ ଭୂଲନାରେ,  
ବାଣପୁର ଅଧିକ 'ସିଦ୍ଧି ଅବନୀ' । କାରଣ ବାଣପୁରରେ 'ସେ ବାଲ୍ଲଭବନ  
ଅତିପାତ କରିଥିଲେ ।



ନମିଷେ ଆଜି ଏ ତାନେ ପଡ଼ୁଛି ଚମକ —  
 କି ସରଳେ ଅଜାଣତେ ଭାବ ମୁହଁ ନକ !  
 କୁହୁଥିଲେ ବନଦେଶ ଉଠଇ ଉଡ଼ୁନ,  
 ଯୁଦ୍ଧ କୁହୁ ଆସେ, ଯୁଦ୍ଧ ଗିରିକୁଞ୍ଜ ଫେରି ।

ସକଳ କୋକଳ ମେଲେ ନବସି ଉଡ଼ାଲେ,  
 କୋଇଲି ବକଳକଣ୍ଠ ଗାଏ ଚୁଟ ଡାଲେ ।  
 ଗାର ଦନସାରା ସୁର ପଡ଼ିଛି ଗଲଣି,  
 ତେବେ ହେଲେ, ଲବେନାହିଁ ସ୍ବେଧେ କଣ୍ଠବାଣୀ ।  
 ସ୍ବଚ୍ଛାୟା ଅବସରେ ମାନବ ସେ ସୁର,  
 ଶ୍ରୀତେ ପୁଣି ତାଳବାକୁ ପଞ୍ଚମ ହଲୋଳ ।  
 ହେଲେ, ଆଜି ଏ ସାୟଂକାଳ ସମ୍ପଦ ଭଣ୍ଡାରେ  
 ଏକ କୁହୁ ତାନ ବଣ୍ଟ ହସରବ କାଳେ,  
 ସେ ଲଗି ଏ କୋଇଲିଟି ତେଜ ହୁତୁମାନ,  
 ତାହୁଅଛି ଚରୁତାଳେ ତା ବକଳ ତାନ ।  
 କାନନ-ସମ୍ପଦ ଲବେ ନୋହୁଅଛି ଉଣା,  
 ଅଧିକ ଅଧିକ ବଢ଼ି ଗୀତ ସୁଖସୀମା ।

ଏହିପଣି ଅନ୍ଧକାରେ ଘୋଡ଼ିଯିବ ଧର,  
 ଭଙ୍ଗାସୁର ଗଢ଼ିବାରେ ଲଗିଯିବୁ ପର ।  
 ଆଉ ବେନି ଧାରା ଏକେ ଗାଇଥା, କୋଇଲି,  
 ପିକ କୁହୁ ପାସବାରେ ଦେଉଛି ତୋ ଡାଳ ।  
 ଲେଉଟ ଡାଲେ ଡାଲେ ରଖ, ରେ ବନ ଲତକା,  
 ରଜେ ରଜେ ଭର, ଫୁଲ-ଫୁରୁତ-କଣିକା ।

ଦୁରୁ ଦୁରେ ବନ୍ଧନିଅ, ସଂଯୋଇ ସଲିଳ,  
 କାଳସେଲେ ମିଶାଇ ଏ ଅର୍ଦ୍ଧକୁଟୁ ସ୍ଵର ।  
 ପଲ୍ଲି କେଶୁ ବଇଉବେ ବଡ଼ହେଉ ଉବେ,  
 ପୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଏ ବକଳ ଶବେ ।  
 ଶୁଣିବେ ଅପ୍ତନେ ଯେତେ ଭଲ ପଦା ବନ,  
 ଆକର୍ଷିକ ଧନେ ଧନ୍ୟ କରିବେ ଜୀବନ ।  
 ବଶୁବିଦେ ଯେ ସମ୍ପଦ ସମ୍ପାଦିଛି ବଧୁ,  
 ବଶୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠରେ ଦେବ ମିଳାଇ ସେ ନିଧୁ ।



## ସୁଖା \*

ଏହି ଯେ ନିକୁଞ୍ଜ ତଳ ମୁଦୁ ଗୁପ୍ତା ପରଶେ,  
 ନିମିଷ ମଉନ ଭାଙ୍ଗି ଖେଳ ଉଠ ନିମେଷେ ।  
 ପାଦପ-ସରସ-ଶାଖେ ବସି ସୁଖେ କୋଇଲି,  
 ଅଦେହ ଅମୃତ-ଧାରା ବନେଦିଅଇ ତାଳ ।  
 ରବ ରବ ରବ ବେଳେ ଦୂର କାନନ ଛବି,  
 ତଳଇ କାନନ ନିବା ଶ୍ୟାମ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲଭି ।  
 ଗୋଟି ଗୋଟି ଡାକ୍ତୁ ଡାକ୍ତୁ ଫୁଲ ଫଡ଼ଇ ଝୁଡ଼ି,  
 ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଆସନେ ବନ ଦୁର୍ଗା ଚରାନ କାଡ଼ି ।

ବଡ଼, ରେ ସମୀର ଧାର, ଆସ ଫୁଲକେ ବନ୍ଧି;  
 ଏ ଚରୁଳତଳା ଯାଅ ପ୍ରୀତି ପରଶେ ଛୁଇଁ ।  
 ତଳିଯାଉ ନିମିଷକ ସୁଖସାୟାକୁ ଖେଳେ,  
 ଏ ସୁଧା ଶାଖାଟି ମୋର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ରାବଳେ ।

\* ଗନ୍ତାମ ଜିଲ୍ଲା ଛବିପୁରରେ ରହୁଥିବା କବିଙ୍କର ଜଣେ ଯଙ୍ଗୀ ସତ୍ୟବାଦୀ  
 ଆସି ଫେରିଲ ପରେ ଏ ପଦ୍ୟ ଲେଖାହୋଇଛି । ଛବିପୁର ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ।  
 ମାତ୍ର ଦୁଇଁଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଦହ ଅଛି । ଦହର ଏକ ପାଖରେ  
 ଝାଝିବଣ ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ କେତକାବନ । ସେ କେତକାବନରେ ସାପ ଥାନ୍ତି ।  
 ଦୁଇଟି ସାପ ବେଳେବେଳେ ପରସ୍ପର ସହୃଦ ଖେଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ।  
 କେରାଣ୍ଡି ମାଲ ପଟ୍ଟ ଛବିପୁରକୁ ଦଶ, ବାର କୋଶ ଦୂରରେ ।

ଦୁଇଟି କଅଁଳ ଜଳ ତୋଳି ସେଦିନ ମୁଖେ,  
ଆନ ଦୁଇ ବିଶଳୟ ଆଜି ଖେଳାଏ ସୁଖେ ।

କାହିଁ ଗଲ ? ଆଜି କେଉଁ ଦୁଇ ଗଛରେ ରହି,  
ଏ ସୁଧା ସମ୍ପଦ, ସଖା, ବାରେ ଦେନିଲ ନାହିଁ ।  
ସେନେତ୍ର ସଙ୍କୋଚରେ ଧୀରେ ବଢ଼ାଇ କର,  
ପରଶିଲ ନାହିଁ ଆଜି ଖାଲପତରପୁଲ ।  
କୁସୁମ-ପରାଗ ତୁଲେ ଢଳି ନୟନବାରି,  
ନିମିଷେ ଦେଖିଲ ନାହିଁ ଏହି ନିସର୍ଗ ଶିଖି ।  
ଅଧର ଅଧରେ ସୁଖେ ବାଣୀ ବଦନୁ ଫେର !  
ଏ କୁଞ୍ଜ ସନ୍ତତି ପଦେ କଥା ହେଲ ଯେ ନାହିଁ ।  
କେତେ ଦେନା ଦେନି ଆହା ବନ ଭିତରେ ବସି,  
ଦୁଇଟି ପରଶି ସେ ଯେ ସୁଖ ସୋହାଗେ ହସି ।  
ଆଜି ଜଣେ କେତେ ଦୁରେ; ଆନ ଗଛରେ କାହିଁ;  
ଏ ବନ ନିଗମେ ଏକା ମୁହିଁ ଅଛଇ ଶୁଣି ।  
ରହ ରହ, ସଖା, ସୁଖେ, ଯହିଁ ଯାଇଛ ଚାଲି,  
ଯୁଗଳ ସିନ୍ଦୂର ମେଲେ ହୃଦ ଚରଣ ଢାଳି  
ସାଗର ସେକକ ପୁଣି ପ୍ରୀତି କରମବାସେ  
ସକାଳ ସାୟାହ୍ନ ନିତି ଯାପ ପରଶ ହାସେ ।  
ବାକ୍ସ ସମ୍ପଦ ଯେତେ ଦେନି ହରଷଭରେ,  
ସୁଖ ଶିଖି ଭୁଞ୍ଜିଥାଅ ଶୁଦ୍ଧ କନକପୁରେ ।  
ଉଷାକୋଳେ ହେମ ଗୁଣେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ନୟନ ରହି,  
ଦେନୁ ଥାଅ ଯାଇ ନିତି ନିତ୍ୟ ମୋହନ ଛବି ।

ଉତ୍ତର ଯୁଗଳ କେଳି ହେଉ କେତକ୍ଷମାଳେ,  
 ମିଳୁଥାଅ ରବି ତାପେ ଥର ସରସୀଶାରେ,  
 ନଉକା ବହନେ ଆଶା ତେଜ ହେବାର ପାରି,  
 ଅତୁପ୍ତ ତୃପ୍ତେ ଭଲ ଆସ ମଉନେ ଫେରି;  
 ବୁଲୁ ବୁଲୁ ପଛେ ଶ୍ୟାମ ଝାଉଁଟିକେ ଉଡ଼ାଳେ,  
 ଶୁଷ୍କ ଥାଅ ଦୁରେ ମାଳ ମହୋଦଧି ଖାରେ,  
 ସୁନାଳ ସମ୍ପଦେ ଖେଳି ଶୁଭ୍ର ଚରଞ୍ଚବେଶୀ,  
 ଘର ସରକେତେ ନିଉ ଯାଉଥିବ ସେ ପୁଣି,  
 ମୃଦୁଳ ମଳୟେ ମଧୁ ପିନ୍ଧୁ ସମୀର ବାରି,  
 ବନ୍ଧିବାର ଅସତନେ ହୁଅ ହୃଦୟେ ଭାଳି,  
 ତେଜ ଥରେ ଅନ୍ତରୁ ହେ ଶ୍ରମନଶ୍ଳାସ-ଧାରୀ,  
 ଭାସୁଥାଅ ପରିତୋଷେ,—‘ଆଜି ନୋହୁଲ ପର’;  
 ଗଛ ଗୁଚ୍ଛତଳେ ବସି, ଅଙ୍ଗୁ ଶୁଖାଇ ଝାଳ,  
 ଆନ ପଦକ୍ଷେପେ ପୁଣି ଯାଇ କୁଟୀରେ ମିଳ ।  
 କରମ୍ବ ବରମ ଲଭି କେବେ ଦିନେକ ଯାଇ,  
 ଶ୍ୟାମଳ କେଶତ୍ରିମାଳେ ବୁଲୁ ହରଷେ ଭାଇ ।  
 ସେ ଏକ ସରଗଶିଷ ଦୁର ରାଇଜେ ସେଥୁ,  
 ଏ ଯେ ପୁଣି ଆନ ଭୁଲି ସମ ସମ୍ପଦେ ଏଥୁ ।

ରହ, ରେ ନିକୁଞ୍ଜ ଶାଖା ପତ୍ର କୁସୁମପତ୍ର,  
 ଯାଉଛି ମେଲଣି ଘେନି; ହେଉ ଆସଇ ରାତି ।  
 ଏ ସମ୍ପଦ ନିତି ନିତି ପୁରୁ ଏ ଭାବେ ଆଜି;  
 ରବି ବୁଡ଼ିଯାଇ ନଭେ, ଶୀତ ସମୀର ବହୁ ।  
 ସଖାଙ୍କ ଯୁଗଳ ହୃଦ, ଦୁର ଉପାନ୍ତ ଭରି,  
 ସୁଦେଶେ କି ଏ ବିଦେଶେ ନିଧୁ ଦେବ ବିସୋର ?



## ଏହି କଥାଟିକ

ଗୁଲେ ବସି ଶବୁଥୁଲ ଏକାକୀ କୁଆଟି,  
ଦନ ଦନ ଡାକେ କଣୁ ଯିବ କି ତା ପାଟି !  
ବାଜୁତ ହୃଦୟ ଶିଶୁ ବାଜି ଅପଦନେ,  
ଅଧର ଅମୃତ ଦାସ ସଜାଡ଼ି ବବନେ,  
ଏକେ ଆନେ ଲେଡ଼ି ଟିକ ଉଦାସ ପୟରେ,  
ରୁଲଗଲେ କେତେ ପିଲା ସେହି ଗୁଲ ତଳେ ।  
ହଜାଇ ନାହାନ୍ତି କିଛି କନକ ପ୍ରତିମା,  
ଛୁଇଁ ନାହିଁ ଦିନେ ହୃଦ ବଜେବ-ସାତନା,  
ସକଳ ସମ୍ପଦ ପ୍ରାଣେ ରଖିଛନ୍ତି ଭରି,  
କିବା ଏ ଜଗତେ ଦ୍ରୁମେ ଲେଡ଼ିବେ ଆହୁରି ?

ମୁହଁ, ଏ ବୟସେ ମୋର ବାଜୁତ ସରଗେ,  
ରୁଞ୍ଜିତ ମୁଁଏ ନେଇ ଥୋଇଲି ତା ଆଗେ ।

ବ.ରେ ହେଲେ ମୁଖେ ସେଇ ନଗର ପରଶି,  
 ଯେତେ ମୁଁ ଆଦରେ ତାକୁ ଲେଖିଲି କବି—  
 “ଆ ଆ ଆ ଆ, କୁଆଟିରେ, ଖଇଯାଅ ବାରେ,  
 ମନ ତୋଷେ କବି ପୁଣି ଶୁଭୁଥିବୁ ଗୁଲେ ।  
 କିଏ କେତେ ଦୁରେ ମୋର ବାଟ ଖୁଲି କାହିଁ  
 ଆସୁଛନ୍ତି, କହୁଥିବୁ ଭୁତାଇ ଭୁତାଇ ।”

ଆହା, କଥା ସେହି କଥା ମନେ ମୋର ପୁଣି,  
 ତୋ ପାଖେ ଆବର କର୍ପା ସେହି ମୋ ମାଗୁଣି ?  
 ନିତି ନିତି ସେହି କଥା ହେଉଅଛି ଶ୍ରୀ,  
 ମନର ବେଦନା ମନେ ରହୁଅଛି ମାରି ?  
 ଲେଖି ମୁଁ ଯାହାକୁ ଦିନେ ଦେଇଛି ମେଲଣି,  
 ଯାହା କି ଜୀବନେ କେହି ଦେଇଯିବ ଆଣି ?  
 ନିଜ ହାତେ ଚିତା'ନଳ ସଜାଇ ଯତନେ,  
 ଗୋଟି ଗୋଟି ଜାଳି ଆହା ଦେଲି ଏ ଜୀବନେ ।  
 ଜୀବନ୍ତ ଅଧିକ କରି ଜୀବନ୍ତ ସେନେହେ;  
 କେତେମନ୍ତେ କେ ମୋତେଟି ଧରିଲେ ହୃଦୟେ ।  
 ଗଲବେଳେ ନିମିଷକ ରଖିଲି ମୁଁ ନାହିଁ,  
 ଏବେ ଆଉ ଦିବାନିଶି ଝୁରୁବ କର୍ପାଇ ?  
 ଯିବାର ଯେତେକ ନିଧି ଗଲଣି ତ ଗୁଲି,  
 ଜୀବନ୍ତେ ତା ଲାଗି ଆଉ ହେବ କର୍ପା ଶ୍ରୀ ?  
 ଅନନ୍ତ ଅସୁନ ପାରେ ସୁଦୁରୁ ସୁଦୁରେ,  
 ମରଣେ ହେବ ମୋ ଯେବେ ଭେଟ ଆଉଥରେ ?

“କହ କୁଆ କହୁଥାଆ ମିନତି ମୋ ଦେନ,  
 ଏକ ବୁନ୍ଦେ ଥିଲୁ ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ବେଳ;  
 ଗୋଟିଏ ସେ ଅବରତ ରହୁଅଛି ବୁଝି,  
 ପରାଚୀ ଦିଗନ୍ତେ ରବି ଉଠିବାର ପାଇଁ ।  
 ଆରଟି ଯେ ପଳାଇଛି ବରଜି ତା ପାଖ,  
 ଦେଖୁଛି ପ୍ରଜାପତି ଶୂନ୍ୟ ବିରସ ଆକାଶ;  
 ସେହୁ ପୁଣି ଫେରି ଦିନେ ଆସିବ କି ନାହିଁ,  
 ଯୁଗଳ ବଦନେ ଗୁଣ ଅନାଇବା ପାଇଁ ?  
 କହ କହ, କହ ଯାଅ ଏହି କଥାଟିକି,  
 ଖାଇ ଯାଅ, କୁଆ, ସୁଖେ ବୁଝିଲମୁଁକ ।





## ବିଦାୟେ \*

ବେଳେ ହେଲଣି                      ପଥର ଆଖର,  
ତପତ ପ୍ରାନ୍ତର ବନ,  
କୋମଳ କପାଳେ                      କାଟୁଥିବ ଖର;  
ବାଧୁବଣି ପାଦଶ୍ରମ ।

\* ଯତ୍ୟବାଦା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକାଂଶ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଅଭ୍ୟନ୍ତ୍ର ବାର୍ଷିକ ଭ୍ରମଣରେ ୧୯୧୭ ମସିହା ବସନ୍ତ ଋତୁରେ, ଖୋରଧାବାଟେ, ପଦବ୍ରଜରେ, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲେ । ସେହି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ରହୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ‘ଆରୁର୍ଯ୍ୟ’ତାର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କୁହିଁ କୁଳପତି ଗୃହୀତା ଯାଇଥିଲା । ହରିହର ଦାସଙ୍କର ପ୍ରଚଳିତ ‘ଆରୁର୍ଯ୍ୟ’ ଉପାଧି ସେହିଥିରୁ ଆସିଛି ।

ଯତ୍ୟବାଦା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ସକାଳେ ନିଦରୁ ଉଠାଇବା ଲାଗି, ଗ୍ରାମବାସରେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ବାଜୁଥିଲା । ଗ୍ରନ୍ଥମାନେ ଅନ୍ଧାରରେ ଏକା ଯିବା ଆସିବା ଜଳବେଳେ ନିର୍ଜନତା ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ ।

ଯତ୍ୟବାଦାରୁ ପଦବ୍ରଜରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗଲେ, ଦୟାନଦୀ, ବରୁଣୀ ପାହାଡ଼, ଖୋରଧା, ବାଦମାର ନିକଟସ୍ଥ ହଟକେଶ୍ୱର ଉତ୍କଳ ପ୍ରସବଣ ଆଦି ବାଟରେ ପଡ଼େ । ଦୟା ଓ ଗୁଣ୍ଡିଚା ନଦୀ ଦୁଇଟି କୁଆଖାଇରୁ ବାହାରିଛି । ଭାର୍ଗବ ଯତ୍ୟବାଦାକୁ ପାଶ । ବରୁଣୀ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଖୋରଧାରୁ ପ୍ରାଧୀନ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ଗଡ଼ର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ରହୁଛି । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା’ର ନାମ ପାଣ୍ଡବଦରା । ଭଟ୍ଟାରିକା ପାହାଡ଼ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାରେ, ମହାନଦୀ କୂଳେ ଅଛି । ଭଟ୍ଟାରିକା ଦେବୀ-ମନ୍ଦିର ସେହି ପାହାଡ଼ରେ । ପାହାଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ଅଛି । ସେହିଠାରେ ଯାତ ଭଉଣୀ ହାଣ ଖାଇଥିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି ।

ଖୁଲନାହିଁ, ବାବୁ, ନରୁଲ ଆଉ ହେ,  
 ଅସଢ଼େଇ ସେ ସରଣୀ,  
 ତେ କୁଞ୍ଜ କାହିଁ ଅଶ୍ରୁ ତେ ଭର  
 ନକୁଞ୍ଜ ସମ୍ମୋଗ ଦେଇ ।  
 ପରିଚିତ ଏ ଯେ ଭାଗିନୀ ପ୍ରବାହ,  
 ତାହାର ସୋଦର ପର,  
 ଦୟାର ସାଗର ସେ ଦୟା ଭୁତଳେ,  
 ବୁଢ଼ାଇ ବିମଳ ଧାର ।  
 ଘେନି ସେଥୁ, ବାବୁ, ଯାପି ଏ ମଧ୍ୟାହ୍ନ,  
 ଶରମ ବିସୋରି ମନୁ,  
 ମୁକୁଳ ସୁବାସ ଶୁଷ୍କତଳେ ଶୋଇ,  
 ଶୀତଳ କରନ୍ତେ ତନୁ ।

ପକାଇ ଯାଇଛ କେତେଦୂରେ ଏଥୁ,  
ରହିଛ ବିଦେଶ ପଥେ;  
ଉଡ଼ି ମୁଁ ଯାଆନ୍ତୁ ଏବେ ଯଦି, ସଙ୍ଗେ  
ନାହିଁ କି ନିଅନ୍ତୁ ସତେ ?  
ଶିଶୁପୁତ୍ରା ଧାର ସଙ୍ଗାଡ଼ି ବିପିନେ,  
ଜନକ ଚରଣେ ଚାଲି,  
ପିବାର ଅନାଇ ରହିଲି, ନୟନେ  
ଶୁଖାଇ ନୟନ କାରି ।  
ଭୁଲପଡ଼ିଛି ଯେ ନେଇଛ ସଙ୍ଗତେ  
ପିଅର ସେନେତେ ଭେଦ,  
ପାଶେ ସେ ଯାବତ ଥିବେ, ହେ ପରାଣେ  
କହ କି ଦୁଃଖ ଭାଲେଣି ?

ଗଲବେଳେ ସେହୁ                      କହିଲେ ଆଦେଶେ  
 ଅଧର ବସାବ ହାସେ —  
 “ଦୁଇଦିନ ଯାଇ,                      ଅଧ ଅଶ୍ବିନେ ହେ  
 ଭେଟିବ ପ୍ରବାସ ବାସେ ।”  
 ‘ନାହିଁ’ ବୋଲିବାର                      ନିଶ୍ଚୟ ବଚନ  
 ସଙ୍କେତେ ସମ୍ମତ କହି,  
 ଫେରି ମୁଁ କୁଟୀରେ                      ଆସିଲ ଭୁବିତେ,  
 ଗହଳ ସରଣୀ ଚାହିଁ ।  
 ଏ ଯେ ଭୁବିଅନା                      ତରୁଣ ନିକୁଞ୍ଜ,  
 ତା ପର ନଠୁର ପଥେ,  
 ମୋ ନେତ୍ର ଶଲ୍ୟେ                      ଲୁଚିଗଲ ଭୁବ  
 ଶିର ନଦୀ ଧାରେ ସତେ ।  
 କେତେ ଦୁନେ, ବାବୁ,                      ସାଜ ସାଥ ମେଲେ  
 କରୁଛ ବାଳୁକ ଲାଳା,  
 ବାସନା-ହୁଣାନେ                      ଜାଳ ଚିତାମଳ,  
 ବସିଛି ଏଥୁ ମୁଁ ପର ।  
 ଅର୍ଦ୍ଧ ପଥେ ଯାଇ                      ଭେଟନ୍ତି ଯାହା ସେ  
 ତେଜୁଛି ସୋହାଗ ମନୁ,  
 ନେତ୍ର-ମାତ୍ର-ଧାର                      ବୁଝାଇ ନରତେ  
 ପାଷାଣ କରୁଛି ତନୁ ।  
 ଯାଅ, ବାବୁ, ଯାଅ                      ଏ ଗାନ ସୁଦ୍ଧିଟି  
 ବସୁତି-ଗରରେ ତାଳି,  
 ଦେଶୁ ଦେଶାନୁରେ                      ଅନ୍ତର ପ୍ରବାହେ  
 ପିବ ହେ ଉଷତେ ଶେଳ ।

ବରୁଣୀ ଶିଖର                      ଶଇଳ ବସିନେ  
 ସାୟାକୁ ବଢ଼ାରେ ଯାଇ,  
 ଅଶୋକ-ନିକୁଞ୍ଜେ                      କବସି ମୋ କଥା  
 ମନେ ପକାଇବ ନାହିଁ ।

ପାଣ୍ଡବ ଦରବର                      ପାଷାଣ ବବରେ,  
 ପାଣ୍ଡବ ସୋଦରପଣେ,  
 ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ସଖା                      ନିମିଷେ ପରାଣ  
 ନିନ୍ଦିତ ହରଷ ମନେ ।

ଶର ରକ୍ତେ ଗଢ଼ା                      ଗଢ଼ ଅବଶେଷ  
 ମାଡ଼ି ପ ବଚଳେ ଖେଦେ,  
 ସୁଦେଶ ଅନ୍ତର                      କାରୁଣ୍ୟ ଗ ଥା ହେ  
 ସ୍ଵର ହେଉଥିବ ହୃଦେ ।

ମୁଁ କେତେ ବୁଲିଛି                      ହୃଦ ନୟା ଶରେ,  
 ପୁର ପଲ୍ଲୀ ବଳ ବନେ;  
 ମୋ ଜନମ ଭୂଇଁ                      ମୋହନ ଭରସେ  
 ବାଜୁତ ଜବାସ ମନେ ।

ବନ ଫଳମୂଳେ                      ଏଡ଼ି ସୁଖେ ଶୂଧା,  
 ପିଇଛି ଝରଣା ନୀର,  
 ତରୁ ତଳେ ଶୋଇ                      ଦେଖିଛି ସପନ,  
 ଶିଳା ଶୀତେ ଥାପି ଶିର ।

ସୋଲରି ଘଲେରି                      ଶ୍ୟାମଳତ କାୟେ,  
 ଗିରି ଘଣ୍ଟିଶିଳା ତୁଳେ,  
 କେଉଁ ଶିଳା, କେଉଁ                      ଲତା ନିକୁଞ୍ଜଟି  
 ଅଛଇ ଅଜଣା ମୋରେ ?

ଶାଳିଆ ସୁବର୍ଣ୍ଣ                      ଶେଯେ କି ଅଛଇ  
    ଏକଇ ସିକତା ରେଣୁ,  
 ତା ପୁଅା ପ୍ରବାହେ                      ଡିଡ଼ୁ ଏ ସଲିଳ  
    ନ ପରଶି ମୋର ତନୁ ?  
 ଆଜି ସିନା ଆସି                      ରହିଛି, ଏ ଦୃଢ଼  
    ବିଦେଶ ଭରବେ ତାଳି,  
 ମୋ ପୁଦେଶ ଶିଶୁ                      କଣିକା ମାତର  
    ପ୍ରାଣ କି ପାରିବି ଭୁଲି ?  
 ଦେଖି ଆସ, ବାବୁ,                      ଶିଶୁ ନୟନର  
    ସରଳ ସେନେହ ଧାରେ,  
 ପ୍ରତି ଶ୍ରିର ଦର                      ବନ ଚନ୍ଦ୍ରଲତା  
    ଲେଖି ଦୃଢ଼େ ସ୍ପର୍ଶ ଗାରେ ।  
 ବହୁଣୀ ପ୍ରାନ୍ତର                      ରସାଳ ନିକୁଞ୍ଜେ  
    ବିଶ୍ରାମେ ପରାଣ ନିଶ୍ଚି,  
 ବସିଥିଲ ବେଳେ,                      ଭେଟି ଯେ ଆଆନ୍ତି—  
    ଏ ଭାଗ୍ୟେ ଘଟିଲ କାହିଁ ?  
 ଦୂର ଦୂରେ ପୁଣି                      ଯାଅ, ବାବୁ, ଶୁଲି  
    ନଗନ ପ୍ରବାସ ବାସେ,  
 ପ୍ରସାନ୍ନ ବରଦ                      ଛିପୁଡ଼ାଳେ, କିବା  
    ରବି ଅପବିତ୍ର ପାସେ ।  
 ଝରଣା ସଲିଳେ                      ଅବଗାଧି ତନୁ  
    ତପତ ହଟକେଶୁରେ,  
 ଜଳାଦ୍ରୁ ବସନେ                      ଏଡ଼ି ଯେବେ ଖଣ୍ଡ,  
    ଫେରୁଥିବି ଭଲ ମାଳେ;

ବନ ପଥେ ଡାକ                      ଧର ଧର ହୋଇ  
    ସୁଖେ ଚାଲୁଥିବ ଯହିଁ,  
 ଅନ୍ଧାର ଜୀବନେ                      ଯେତେ ଯା ବଢ଼ିଛି  
    ଏବେ ଆନେ ସବୁ କହି;  
 ବନସ୍ତର ବାଦ                      ଭାଲୁ ସଙ୍ଗେ କାହିଁ  
    କିଏ ଭେଟିଅଛି କେବେ,  
 କିଏ କେବେବେଳେ                      ଏଡ଼ିଛି ଆପଦ  
    କି ଭାବେ କେବଣ ଠାବେ;  
 ମହାନଦୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ                      ସରଳତ ଶେଷେ  
    ପୁଲକେ ଯିବାର ତଳି,  
 କ୍ଷୀଣ କଳେବରେ                      ଯେ ମର ଧାର  
    ସରଗ ଜାହାଣ ବଳି;  
 ସେହି ନାରେ ଯେବେ                      ପଖାଳ ପୟର,  
    ସେନେତ୍ର ସଙ୍କୋଚ ଚାରେ,  
 ଦେଖିବ ପୁନିନେ                      ଦେଖା ଭଟ୍ଟାରିକା  
    ସଜ୍ଜିତ ଶରଳ ତଳେ;  
 ଶିଖରୁ ଶିଖରେ                      ବୁଲିବ ଶରଳେ,  
    ଖେଳାଇ ଶେଷବ ଧାର,  
 ଶୁଣିବ ହୃଦୟ                      ସପତ ଭୁଞ୍ଜିଣୀ  
    ତଷାଦ ବଚନ ଭାବ;  
 ଏତେ ଏତେ ବେଳେ . . . ସକଳ ସମ୍ପଦେ  
    ବିଦେଶ ବିହାର ଭୂମେ,  
 ନିମେଷେ ଏ ଦୁଃଖୀ                      ସ୍ମୃତି ଗୋଟି, ବାବୁ,  
    ଆଖିବ ନାହିଁଟି ମନେ ।

ଯାହା ଲଗି ଯାହା                      ଶଞ୍ଜିତ ବଧାତା

ହୃଦୟ ଦହନ ଶିଶୁ,  
ବିଶ୍ୱ ବଇରବେ                      ତା ଗୁପ୍ତା ସଂଯୋଗ  
ଆସଇ କେବେ କି କରି ?

କେବେ ସେ ଆସିବ                      ଏ ମହା ଦିନେ  
ଏକାଟି ବସିଛି ଚାହିଁ;

ମାଆ ଭଜାରିକା,                      ଚନ୍ଦ୍ରଣା ବନ୍ଧି ଗୋ,  
ଆଶ ଶୁଭେ ବାହୁଡ଼ାଇ ।

ଛୁରିଅନା ବୁଝି                      ପୁଟିବାର ଯେତେ  
ପୁଟନ୍ତି ସୁମନ ପନ୍ଥ;

ବେନି କଳିକା ସେ                      ଆସିଲା ବେଳକୁ  
ଜାଲେ ରହିଥାଉ ଶୁଭ ।

ଏ ଚନ୍ଦ୍ର ବସିନି                      ଅରପି ସେ ଘଟେ  
ମୋ କରେ ଅଛନ୍ତି ଯାଇ,

ତହୁଁ ତଳେ ପୁଣି                      ନିଉନ କରି ମୁଁ  
ସମ୍ପିତ ପାରିବି ନାହିଁ ।

ନଢ଼ାଳ, କୋଇଲି,                      ଚନ୍ଦ୍ର ଜାଲେ ବସି  
ଅମୃତ ସଙ୍ଗୀତ ଧାସ,

ନବହ, ସମୀର,                      ନରୁଇ ବସିନି;  
ଲୁଚି; ରହୁ ତମ୍ଭ ତାର ।



## ବୈତରଣୀ ଚୀରେ \*

“କାହିଁ,ଲେ ମାଉସି, ଏକା ଯାଇଥିଲୁ ଦୂରେ  
କୁଟୀର ଦୁଆର ତେଜି ? ଫେରୁଛୁ ଆତୁରେ ।  
ପାଦେ ନାହିଁ ବଳ, ଗଥ ଯିବା ପାଇଁ ଚାଲି,  
ମୁଣ୍ଡ ଭାରି କାନ୍ଦ ପର ନପାରେ ସମ୍ଭାଳି ।  
ଏ ଥର କାଳେ ଛୁଡ଼ି କେ ଦେଲ ଗୋ ଭରୁ ?  
ବସିଯାଅ ଦଣ୍ଡେ, ଛୁପା ତାକୁଛୁତ ଚରୁ ।”

ଶୁଣି, ମୁଣ୍ଡ ଓହ୍ଲାଇଲ ଟେକେଇଟି ବୁଡ଼ି,  
ନଇଁ ଧୀରେ, ଥୋଇ ତଳେ, କାଢ଼ିଲା ଚାନ୍ଦୁ ।

---

\* ଜୟନ୍ତୀ ଗଡ଼ ସିଂହଭୂମ ଜିଲ୍ଲାରେ, ବୈତରଣୀ ନଦୀ କୂଳରେ ।  
ନଦୀର ଆରପାଖରେ କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ମେ,ଆ । ଏ ପଦ୍ୟର ଘଟଣା  
ସମୟରେ କବି ଜଣେ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଧର  
ପୁରରୁ ଜୟନ୍ତୀଗଡ଼କୁ ଅଧ୍ୟୟନୋପ ପ୍ରଶ୍ନର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଧର  
ପୁରକୁ ଜୟନ୍ତୀଗଡ଼ ସଡ଼େଇଣ କୋଣ, ଯୋଜନକୁ ଚାରିକୋଣ ହୁସାବରେ  
ପ୍ରାୟ ସାତ ଯୋଜନ । ‘ସାତ’ ସ୍ଥାନରେ କବି ‘ଆଠ’ ଲେଖିଛନ୍ତି । କବିଙ୍କ  
ପିତାମାତା ମରନାଲୁ ପଦର, ତାଙ୍କ ଜେଜେମା ଚାରିବର୍ଷ ମନଦୁଃଖ ଓ ଅର୍ଥା-  
ଭାବରେ ବଞ୍ଚିଥିଲେ । କବି ସେ ସମୟରେ ପୁର ଓ କଟକରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ।  
ସେ ମାସିକ ଦଶଟଙ୍କା ଛୁଟବୁଦ୍ଧିରୁ ନିଜ ପଢ଼ିବାଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳାଇ, ଜେଜେମା,  
ଭଉଣୀ ଓ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ନିମନ୍ତେ ମାସକୁ ମାସ ଦିନଟଙ୍କା ପଠାଉଥିଲେ ।



ଚରକନା ଗଣ୍ଡ ଫେଲ, ବାଢ଼ିଲ ସମ୍ବାର—  
 ଗୁଞ୍ଜଳ ଦି ମୁଁ କେତେ ଯତ୍ନେ ବନ୍ଧା ତାର ।  
 କହିଲ, “ମାଗି,ରେ ବାବୁ, ସାଗ୍ର ଦିବସଟି  
 ଗାଉଁ ଗାଏ”, ଆଖିରୁ ମୁଁ ଏ ଗୁଞ୍ଜଳ ମୁଁ ।  
 କିଏ ଦେଲେ, କିଏ ପୁଣି କଲ ହିନିମାନ,  
 ପାଦେ ଗୁଲ ଥକିବାର ସାର ଦେଲ ଜାଣ ।  
 ଯମପୁରେ ନ କରନ୍ତି ପେଟ ଖଜା ଲେଖେ,  
 ପ୍ରାଣପତି ପାଶେ ଶୋଇ ମଶାଣି ପାଉଁଶେ ।  
 ଛୁଡ଼ି ଯେ ଅଛନ୍ତି ଯାଇ କୁଳର ଦୁଲଣା,  
 ସଉତୁଣୀ ପେଟୁ ମୋର ପୁଅ ନିଉଛୁଣା ।  
 ଖାଇଥିଲେ ବାପା ମାଆ କେଲେ ଧରି ସୁଖେ,  
 ପେଟୁ କଟି ଶୁଭ ଗୁଣ୍ଡା ବେଉଥାନ୍ତେ ମୁଖେ ।  
 ବାଳୁତୁ ଓପାଦ ଅତି, ନ ପାରଇ ଟେଟି,  
 ସେ ଲଗି ମାଗି ମୁଁ ବୁଲେ, ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ଗତି ।  
 ବନ୍ଧିବାଢ଼ି ଦେଲେ, ଭୁଞ୍ଜି ବସିବ ସେ ଠାଏ,  
 କଲିଲେ, ଏ ପୋଡ଼ା ପେଟେ ଭରବ ଗୁଣ୍ଡାଏ ।  
 କେଡ଼େ ହିନିମାନେ ଅଛି ମୋ ଦୁଖପସର,  
 ଭେଣ୍ଡା ଦେଲ, ପିଲପଣ ନ ଶୁଳଲ ପର ।  
 କାଲି ଦେଇଅଛି ମାଡ଼, ଫୁଲଇଛି ପିଠି,  
 ପ୍ରୀତା ଯୋଗେ ଦେହ ମୋର ହୁଏ କଟି କଟି ।  
 ମାଗିନାହିଁ ଆସିଥିଲେ କି ଭୁଞ୍ଜିନା ଧନ ?  
 କି ଦରବ ନେଉଛୁ ବା, ମାଗି ସାଗ୍ର ଦିନ ?  
 ଦୁଧ ଶୁଭ ଖାଆନ୍ତି ସେ ଥିଲ ଘର ପୁଏ  
 ମୋ ଧନମାଲରେ ପେଟ ନ ମିଳେ ଟୋପିଏ ।”

କହି ବୁଢ଼ୀ ଗଢ଼ାଇଲ ନେହୁ ବାଧ୍ୟାସ,  
 ହାତ ବାଡ଼ି ଭାବ ଦେଇ, ନଇଁ ହେଲ ଛୁଡ଼ା ।  
 ଲେଡ଼ା ତା ନୋହିଲ ଆଉ କହିବାର ଲବେ,  
 ମଉନୁ ବଳ କି ତିଳେ କଣ୍ଠସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ?  
 କାଢ଼ି ବନ୍ଧୁ କୋଣୁ ତେର ଦୁଇଟି ପଇସା,  
 ଦେଲେ ଏକେ ସଙ୍କୋଚେ ତ, ଦୟା ଚିତ୍ତେ ମିଶି  
 ଝୁଟେଲ ନେହୁରୁଁ ଲୁହ ବେନି ଝର,  
 ବଦନେ ବିଷାଦ ଶୋହା ହେଲ ତଳ ତଳ ।

ଆଠଦିନ ସେ ହନୁ ମୋ ଗଲଣିଟି ବଳି,  
 ଏ ଆଠ ପୋଜନ ରାଜେ ଚାଲି ମୁଁ ଆସିଛି ।  
 କେବେ ନିତି ତ୍ରୁମେ ଚିତ୍ତ ସାୟାହ ବହାରେ,  
 ଜୟନ୍ତୀ ଗଡ଼େ ସେ ଦୂର ବୈତରଣୀ ଶୀତ ।  
 ନିଶ୍ଚୟ ବୈତରଣୀ ହେଉ ଏକାକୀ ବୁଢ଼ୀଟି,  
 ଭକ୍ତ ମାରି ବାସେ ଆସୁଥିବ ତା ଲେଉଟି ।

ଭକ୍ତ ସିନା ମାରି ନାହିଁ ଆଉଁ ଗାଏଁ ବୁଲି,  
 କେଡ଼େ ହିନିମାନେ ଶୁଣି ନଥିଲ ସେ ପଡ଼ି !  
 ପୁଅ ବୋହୂ, ଜଣ ଦୃଢ଼ ଅମଳ ପସର,  
 ତକା ତକ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ପର ।  
 କଟାର କୋଣକୁ ତାର କେଥିଲ ମୋ ବନେ ?  
 କେତେ ନିଯାତନା ମୁଣି ଦେଇନି ଜୀବନେ !  
 କାନେ ନାହିଁ ଶୁଣାଇଛି ‘ବୁଢ଼ୀମାଆ’ ଡାକ,  
 ନାହିଁ ହୋଇ ଦିନେ ତାର ମାଡ଼ିନାହିଁ ପାଶ ।

ତା ଶୂନ୍ୟ କୋଳଟି ଦିନେ ନାହିଁ ମୁଁ ପୂରାଇ,  
 କଣ୍ଠୋର ବୟସ ସାରା ପ୍ରବାସେ କଟାଇ ।  
 ସେ ଯୋଗେ ପାଇଲି ଆଜି ସେ ଭର ଜୀବନେ,  
 କାହାର କି ଉପକାରେ ଲଗାଇବି ଦିନେ ?  
 ଗଢ଼ିଛି ମୁଁ ଏ ପ୍ରାଣଟା ତା ସ୍ନେହ ସମ୍ଭାରେ,  
 ସୁଜନ ସେନେତ୍ରେ ମଞ୍ଚେ ଭୋଜା କରି ତାରେ ।  
 ଏହି ଅନଶନେ ଆହା ବୁଜିଛି ସେ ଆଖି,  
 ନିଜ ପ୍ରତିରୂପ ପଛେ ଯାଇଅଛି ରଖି ।  
 ପାଇଅଛି ନେହୁ ଏବେ ଗୁରୁ ମାର ବନ୍ଦୁ,  
 ସେ ତ ଭବ ସନ୍ତରଣେ ମୋତେ ମହାସିନ୍ଧୁ ।  
 ତୋ ବନେ ଏ ସୌଭାଗ୍ୟ ମୋ ମିଳନା କି ଲବେ ?  
 ବଞ୍ଚିଥା, ଜୟନ୍ତୀ ବୁଢ଼ି, ବଞ୍ଚିଥାଅ ଭବେ ।



## ଅଦେହ ଅମୃତ ଦେଲି

କେତେ କେତେ ଦିନ                      ଯାଇଛି, ରେ ପିକ,  
ବଡ଼ ଏ ଜୀବନେ ମୋର,  
ଜମିଷକ ଲଗି                      ଲେଉଟ ନାହିଁ ଏ ସେ  
ସୁଧାବାଣୀ ତୋ କଣ୍ଠର ।  
ଶ୍ରାବଣ ଅସର                      ଟପି ଟପି ଟପି  
ଭାନୁଦୟ କାହୁଁ ଆଣି,  
ନଇ ନାଳ ପୂରି                      ବନ୍ଧି ଯାଉଥାଏ  
ବରଷାର ବଡ଼ ପାଣି ।  
କୁଆଁର ପୁନଃ                      ଜନ୍ମ ଆଲୁଅରେ  
ମନ ସନମାନେ ହସି,  
କୁମାର କୁମାର                      ପୂଆ ଖେଳେ ମାତି,  
କଥା ହେଉଥାନ୍ତି ବସି ।  
ବିଲମାଳେ ରବି                      ପାଟଳ ବସନେ  
କନକ କେଦାର ଶିଖି,  
ହସ ହସ ମୁଖେ                      କାଟି, ଚଷାପୁଅ  
ରଙ୍ଗର ଯତନ କରି ।

ଶୀତ ସାୟାହର                      ଶୁଣି ଚଉପାଶେ  
    କୁଟୀର କୁସୁମ ପତ୍ର—  
 ବୁଢ଼ୀ ମାଆ ଭୁଲେ                      ଖେଳନ୍ତି ପିଲାଏ,  
    ନାନା କଉତୁକେ ମାତି ।  
 ଯେତେ ଯେତେ ସୁଖ                      ଏଭଳି ଭୁବଳେ  
    ସରଗ ସମ୍ପଦ ଜଣି,  
 ଦିନେ ତହିଁ, ପିନ,                      ଲୋଡ଼ ମୁଁ ନାହିଁରେ  
    ତୋର ଏ ମୋହନ ବାଣୀ ।

ଆଜି ଏବେ ବହେ                      ମୃଦୁଳ ମଳୟ  
    କି ଦୂର ବଦେଶୁ ଆସି,  
 ଅବନୀ ଆକାଶେ                      ପୀୟୂଷ କମ୍ପନେ  
    ନବ ମଧୁ ପରକାଶି ।  
 ଡାକୁ ଡାଲେ ଆଜି                      ବନ ଉପବନେ  
    ଶ୍ୟାମଳ ମୋହନ କେଳି;  
 ନିଶାନ ମାଧୁରୀ                      ଏ ଯେତେ ଚରୁଣ  
    କିଶଳୟେ ଉଠେ ଖେଳ ।  
 ସୁମନେ ସୁମନେ                      ହୃଦ ବନମୟେ  
    ଉଛୁଳେ ସୋହାଗ ସୁଧା,  
 ଏକଇ ଏ ଖେଳ                      ପ୍ରସ୍ତ ଖେଳେ ଆଜି  
    ସରଗେ ମିଶେ ବସୁଧା ।

ଏ ସକଳ ମେଲେ ନ ଖେଳିବ ଯେବେ  
ତୋ କୁହୁ ଚପଳା ଶିଶୁ;  
ସରଗ ମରତ ପୀୟୂଷ ସଙ୍ଗୀତେ  
କ ତାନ ଯିବରେ ଛୁଡ଼ି !  
କେତେ କେତେ ଦିନ ଯାଇଛି, ରେ ପିକ  
ବିତ ଏ ଜୀବନ ମୋର,  
ନିମିଷକ ଲଗି ଲେଡ଼ି ନାହିଁ ଏ ଯେ  
ସୁଧାବାଣୀ ତୋ କଣ୍ଠର ।  
ତାଳ ଆଜି ତାଳ, କାନନ ଅତ୍ୟୁ,  
ଅଦେହ ଅମୃତ କେଳି;  
ଗୁନଂସୁ ଉଡ଼ୁଳି ଗୁନଂ ଅନୁଷ୍ଠାସେ  
ପାଇ ଏ ଚଢ଼ତ ଖେଳି ।



## ବାକଳି

ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଉଡ଼ି ଏକାକୀ କୋଇଲି,  
ବନ ଦେଶେ ଅବରଳ ଢାଳଇ କାକଳି ।  
ଉଛୁଳି ଉଠୁଛୁ ବନ ନିକୁଞ୍ଜ ସକଳ,  
ମୁହଁ କମ୍ପେ ଦୋଳୁଅଛି ପଥ ପୁଲ ପଳ ।  
ନିକୁଞ୍ଜ ନିବାସୀ ମୋର ବନକ ପ୍ରତିମା,  
ଦେନନ୍ତୁ ଯେ ଶିଶୁଗଣ ଗୀତ ମଧୁରମା ।

ଏସନ ସମୟେ ଦୁରୁଗର ଅପତନେ,  
କୁଆ ଦଳେ ଆସି ଖରେ ମିଳିଲେ କାନନେ ।  
ତଉପାଶେ ଗୁରୁକୃତ କୁଆ କେଟି କୋଟି,  
ତା ମଧ୍ୟେ ଶବ୍ଦ ଧୀରେ ବସି କୋଇଲଟି ।  
କୁଆ ଗବେ ଅବହେଳେ ଯାଏ କାହିଁ ଭଳି,  
ଏକାକୀ ପାଦପ ଡାଳେ କୋକଳ କାକଳି ।  
ଏକ ମହା ଗୀତ ତାନ୍ ଉଠଇ କାନନେ,  
କୁଞ୍ଜ କୁଞ୍ଜେ ଥରିଯାଏ, ସୁମନ୍ ସୁମନେ ।  
ଧୀରେ ପଥେ ଖେଳ ଆସେ ମଳୟ ଲହରୀ,  
ମଧୁର ପରଶେ ବନ ପୀଠୁଷ ବତର ।

ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ରବେ ପୁଲୁ ପୁଲେ ବସି,  
 ପୁଲ ମଧୁପାତ୍ରୀ ଅଳ ବହରଇ ଆସି ।  
 ନିମଜ୍ଜନେ ଶିଶୁଗଣ ଶୁଣି କେତେ କ୍ଷଣ,  
 କୋଳାହଳେ କରତାଳି ଦିଅନ୍ତି ବହନ ।  
 ରବି ନରେ କୁଆ ଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି ସକଳେ;  
 ତଥୁ ମଧ୍ୟେ ଉଡ଼େ ପିକ ବାରି ନୋହି ତଳେ ।  
 ଦୁଷ୍ଟ ଦୁରେ ବନ ଦେଶେ ଉଠଇ ଉଛୁଳି —  
 କୁଆ କୋଇଲିକ ମିଶା ମୋହନ କାକଳି ।





## ଭଗ୍ନା \*

ସେ ଯୁଗର କଥା ଆଉ ଅଛଇ କି ମନେ,  
ଯେବେ ମୋ ଗହଣେ ବସି,  
କମ୍ପିତ ଅଧରେ ହସି,  
କେତେ ଗାଉଥିଲୁ ତର ଦଣ୍ଡେଟି ବଚନେ ?  
ମୁହଁ ନ କହୁଣୁ କିଛି;  
ବାଜୁତ ସମ୍ପଦେ ନାଚି,  
ତୋ ଗୀତ ପ୍ରଶଂସା ଆପେ କରୁଥିଲୁ ହେଲେ;  
ସେ ସବୁ କି ମନେ ଆଉ ପଡ଼େ ବେଳେ ବେଳେ ?  
ଭାରି ବୋଲି ମୋତେ ଭାକିଥିଲୁ ଦୁଇଦିନ ।  
ଥିଲୁ ଯେବେ ଏ ବରୁର,  
କିପା କଲୁ ଆପଣାର;  
ଅତୁପ୍ତ ବାସନା କିପା ରଖିଗଲୁ ପ୍ରାଣେ;  
କିପା ଦେଲୁ ଏତେ ଦୁଃଖ ଏତେ ସନମାନେ ?

---

✽ କବିଙ୍କ ପିତାମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ, ଭଉଣୀଟି ପ୍ରାୟ ଦୁଇବର୍ଷ କେଳେ-  
ମାଙ୍କ ପାଶେ ରହୁ ମରଗଲ । ସେତେବେଳେ ତାର ବୟସ ଦଶବର୍ଷ । ଉପଯୁକ୍ତ  
ଚକ୍ରସାର ଅଗ୍ରବରୁ ତାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ସେହି ବାଲ୍ୟ ବୟସରେ ଓ ଦୈନିକ  
ମଧ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା, ସେ ରୂପ ରୁଣରେ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରି ପାରୁଥିଲା ।

ପରାଣ ପ୍ରତିମା କରି ବଢ଼ିଥିଲି ତୋରେ ।  
 ଭାବିଥିଲି, ତୋତେ କରି ଆଦରଣ,  
 ମୋ ଶୁଷ୍କ ଅନ୍ତର କରିବ ସରସ;  
 ତନ୍ମୟ ହୁଅ ମୋ ତୋ ଶିଶୁ ଦମ୍ଭାରେ  
 ଉଠିବ ବକଶି ଏ ମର ସଂସାରେ ।  
 ସବୁ କିନ୍ତୁ ମିଛ କରିଦେଇ ଅବହେଳେ,  
 କାହିଁ ଚାଲିଗଲା ଏକା,  
 ପସଦଳ କୋଡ଼ ନବ କୁସୁମ କଳିକା !  
 ଏତେ ମୂଲ୍ୟ ଯେବେ ତୋର ଥିଲା ଆନନ୍ଦେଶେ,  
 କିପା ପକାଇଲୁ ପାଦ ଏ ଗୀତ ଆବାସେ ?  
 ତୋ ନାମ ନଥିଲା ଯେବେ ଏ ମରତେଲେଖା,  
 କିପା ଆସି ନିମିଷେ ତୁ ଦେଇଗଲୁ ଦେଖା ?  
 ତୁତ ଚାଲିଗଲୁ ତୋ ବରଦେ;  
 ମୁହଁ ତେବେ କିପା ତୋତେ ନପାରଇ ଛାଡ଼ି,  
 ଦିବା ନିଶି ତୋ ବଜେଦେ ମିଛେ ହୁଏ ଭାରି ? !  
 କି ଯେହ୍ନେ ହଜିଛି ମୋର; ପାଇବାକୁ ଆଶା;  
 ସତେ ନାହିଁ ଲଭେ ପ୍ରାଣୁ ଅତ୍ୟୁପ ପିପାସା ।  
 ଅନ୍ତର ତ ହୋଇଗଲୁ ନିଜେ,  
 ସେ ସ୍ନେହ ଡୋରଟି କିପା ନ ଦେଇ ଛୁଣାଇ,  
 ଅନଳେ ଆହୁତି ଭାଳି ହସୁଛୁ ଅନାଇ ?  
 ଏ ବଣ ଜଗତେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁଛି ମୋ ଆଜ ।  
 ମୋ ସଂପଦ ତୋହରି ସରବ,  
 ଶିଖିଛି ମୁଁ ତୋଠାରୁ ଲେ ପ୍ରୀତି କି ଦରବ;

ସେ ପ୍ରୀତିର ତୁଳ କନ୍ତୁ ପାଏ ନାହିଁ ଖୋଜ ।  
 ତୋ ସରି ତ ଦେଖେ ମୁହିଁ କେତେ ପ୍ରିୟ ଜନେ,  
 ସେହୁ ଯାହା ନ ଦେଖନ୍ତି ମୋତେ ମୋ ସମାନେ;  
 କେତେ ଦୟାବନ୍ତ ପ୍ରୀତି ଭାଳନ୍ତି ମୋ କରେ,  
 ମନ ଅନୁରୂପେ କେହି ନ ଦିଅନ୍ତି ଅରେ

ଏଡ଼େ ଅତ୍ୟୁତ ପରାଣେ,

ପଡ଼ିଥିବ କିପା ଏ ମୋ ବାସନା ଶୁଣାନେ ?

ବିରଦନ ରହିବାକୁ ଆସିବ ମୁଁ ନାହିଁ,  
 ଧନ ମାନ ଦେଖ ସବୁ ଦୁରକୁ ପକାଇ ।  
 ବେନିଯାଅ ମୋତେ ଭାବ ସେ ରାଜନେ,  
 ଯହିଁ ଯାଇଅଛୁ ନିଜେ ।

ତୋ ସରି ପ୍ରତିମା ଯେବେ ଯାଇଛି ପଳାଇ,  
 ମୁଁ ଏଡ଼େ ବିଚ୍ଛେଦେ କିପା ରହିବ ଦିଲନେ ?  
 କିପା ନ ପାଇଟେ ମରୁ ଏ ବିଶ୍ୱ ତୋ ବିନେ ?

ବେନି ଯାଅ, ମାଆ ମୋର, ମୋତେ ତୋର ପାଶ;  
 ଏ ଭବ ଲେଖନ ହାସ୍ୟ ଦୁଃଖ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ,  
 ଯେତେ ବା ବଚନ, ଯେତେ ମାରବତା  
 କାହିଁ ତ ନବୁଝେ ମୋର ତପ୍ତ ଜୀବନଟା ।

ଶୁଣାଅ ସେ ବାଣୀ କାରେ,

ସେ ସେନେହ ଧାରା ଭାଳିଦିଅ ଭାଳେ;  
 ଏ ଶୁଷ୍କ ପରାଣ ମୋର ଶୋହିବ ସୁମନେ,  
 ଭଗ୍ନୀ ତୁ, ଭାଇ ମୁଁ ହେବା ଅନନ୍ତ ମିଳନେ ।



## ପିଅରୁ ଅଧିକ \*

ଅସର ଅସର ପାଣି ବରଷେ ଅଧୀରେ,  
ନଈ ନାଳ ବାଟ ବାଟ ବାରି ନୁହେଁ ତଳେ ।  
ଦଉଦଉ ଚଉଚଉ ପଡ଼େ ଏକୁ ଆନ,  
ବିଜୁଳି ଝଟକେ ଭୟେ କମ୍ପଇ ପରାଣ ।  
କୋଣକ ଆହାନ୍ତେ କାହିଁ ବଲ ପଦା ବନେ,  
ଜନ ପ୍ରାଣୀ ଜଣେ ନାହିଁ ଦଶଇ ନୟନେ ।  
ପିଲାବାସ ଚନ୍ଦ୍ର ମରେ, ଥରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଶୀତେ,  
କଲି କଲି ବାଆ ପାଣି ପିଟୁଛି ନରତେ ।  
“କୋଲ ମାରିଯାଏ ଦେହ, ନଚଳେ ପୟର,  
ଆଉ ନାହିଁ ଗୁଲି ବାଟେ ପାରିବ ନକର ।”

---

‡ ଏ ପଦ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଧରପୁର ନିକଟର ଏକ କୋଲୁ କୁଟୀର ପାଖ ଘଟନା  
ଉପଲକ୍ଷେ ଲିଖିତ । କୋଲୁମାନେ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି । ତାଙ୍କୁ କେହି କେହି  
‘ଚୁହାଡ଼’ କହୁଥାନ୍ତି । ଚୁହାଡ଼ ଗୋଟାଏ ଅବଜ୍ଞାପୂର୍ବକ ନାମ । ସେ ଘଟନାରେ  
କବିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଯୁବକ ସହକର୍ମୀ ଯାଇଥିଲେ । ସେ ଅନେକ  
କାଳ କବିଙ୍କ ଘରେ ଘରର ପୁଅପରି ରହୁଥିଲେ ଓ ସକଳ ପ୍ରକାର ପୁସ୍ତକଲଭ  
ସ୍ନେହ, ଆଦର ପାଇଥିଲେ । ସେ ପ୍ରତିଦାନ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଶୁଣି ଏ କାତର ବାଣୀ, କୁଟୀରୁ ବାହାରି,  
 ବାଆ ପାଣି ସୁଏ କିଏ ପାଇଛି ଏ ଥର ।  
 ଓଦା ହୋଇଅଛି ଦେହେ ଶୁଖିଲା ବସନ,  
 ତେବେ ତମ୍ଭେ ପାଦ ଚାଲି ଆସୁଛି ବହନ ।  
 କହିଲା, “ଏ ଅରୁନକେ ଛାଡ଼ି ଘରଦାର,  
 ବେହରଣେ କେବେ, ବାରୁ, ନୁହେଁ ଆସିବାର ।  
 ଦହୁଁ ଦହେଁ ସୁକୁମାର, ବାପା ମାଆ ଘର  
 ଖାଇ କି ଏ କାଳେ ଘରୁ ଦିଅନ୍ତେ ପଠାଇ ?  
 ଆସ, ବାରୁ, ବସ ତଣ୍ଡେ ମୋ ପଟ କୁଟୀରେ,  
 ବାଆ ମାଣି ଗୁଡ଼ିଗଲେ ଫେରିଯିବ ଘରେ ।  
 ଦାଣ୍ଡି ହେଉଥିବେ ସିନା ଘରର ଘରଣୀ,  
 ଅଧିକେ କାନ୍ଦିବେ ବାଟେ ଚନ୍ଦ୍ରବାର ଜାଣି ।  
 ଅନ୍ଧାର ନୋହୁଣୁ ରାତି, ମିଳିଲେ ବାହୁଡ଼ି,  
 ହସି ସେ ଉଠିବ ଘଣୀ ନେବେ ସୁଖେ ଲେଡ଼ି ।  
 ଅସ୍ଥିକେ କପାଡ଼ି ପାଦ ପୋଛିବେ ଯତନେ,  
 ବାଡ଼ିବେ ଯା ଥିବେ ରାନ୍ଧି ସାପାନ୍ଧି ଶୋଜନେ ।”

ଶ୍ରବଣେ ଆଦର ବାଣୀ, ପାଦ ହେଲା ଥିର,  
 ଦେଖିଲା, ସାଥୁଟି ଶୀତେ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ମୋର ।  
 ସତେ କୋଲ ମାରେ ଦେହ, ନ ପାଇଲା ଚାଲି,  
 ଅଳପ ହେଣେ କି ବାରୁ କରିଥାନ୍ତା ଅଳ !  
 ସ୍ତୋକେ ମୁଁ ଢାଳିଲି, “ବସ, କଥା ତାର ଦେଲି,  
 ଦେଖ, ରହିଛି ତ ଲେଡ଼ି କୁଟୀର ବାସିନୀ ।”

କହିଲ, “ହୋଡ଼ କୁଳେ ହେଲେ ତା ଜନମ,  
 ଏତେ ହେତୁ ନିନ୍ଦା କହି ଗଢ଼ିଛି ଜୀବନ ।  
 ଏ ପାଣି ପବନେ କଥା ଏଡ଼ିଦେଇ ତର,  
 ହେଉଁ ଚାଲିଗଲେ ବେନି, ନ ଥଣିବ ଭଲ ।  
 ରହ ଦଣ୍ଡେ ବସି ତାର କୁଟୀରେ ଆମଣ,  
 ଯିବ, ଘରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଏ ପାଣି ପବନ ।  
 ଜହ୍ନର ହେଲେଟି ଯେବେ ହୋଇଯିବ ଶକ୍ତି,  
 ଅଲୁଅ ଅଣି ମୁଁ ବାଟେ ଆସିବ ପାହୋଟି ।  
 ଘରେ ଏକା ଯି ବୋଉ ବାଟ ଥିବେ ଚାହିଁ,  
 ନୟନ ସେନେହ ଧାସ ଶୁଣିବେ ଗଡ଼ାଇ ।  
 ଘଡ଼ଘଡ଼ ନାଦେ ପଡ଼ୁଥିବେ ଟି ତମକି,  
 କିଜୁଳି ଝଟକେ ବୁଜି ଦେଉଥିବେ ଆଖି ।  
 ପରାଣ ପଞ୍ଜାଳ ପୁଅ ପତି ବେନି ଜନେ,  
 ଏ ଘୋର ବତାସେ ଯେଣି ଦେଇଛନ୍ତି ବନେ ।  
 ପଲକେ କେସନେ ସୁଖେ ପାରିବେ କଟାଇ ?  
 ମିଳିବ ଆବାସେ ଏବେ ଭୁଲିବେ ମୁଁ ଯାଇ ।  
 ଦେଖି ମୋରେ ପିଣ୍ଡେ ଅଧେ ପଣିବ ଜୀବନ;  
 କହିବ, କୁଟୀରେ ଏଥୁ ବସିଛୁ ଆମଣ ।  
 ନୋହିଲେ, ଜୀବନ୍ତେ ବଳି ମଢ଼ଣୁ ଅଧିକେ,  
 ଶୁଣିହେବେ ବୋଉ ପରା, ଚାହିଁ ବାଟ ଦୁଃଖେ ।”  
 କହି ଏତେ, ଚାଲି ପାଶୁ ଗଲ ତରତରେ,  
 ବାଆ ପାଣି ଅରକାରେ ଲୁଚିଗଲା ଗରେ ।  
 ଶୀତେ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ବାଟେ ନୋହୁଥିବ କେତେ,  
 କେତେ ପାଣି ମୁଣ୍ଡେ ମେଘ ତାଳୁଥିବ ସତେ ।

କପରଟି ସହସ୍ରକ ସେ ପ୍ରାଣ ସଙ୍ଗାଳି,  
 ଏତେ ଘନିମାନେ ବାଟେ ଏକୁଟିଆ ଚାଲି ?  
 ଅନ୍ଧାରେ ମାଡ଼ଇ ଡର, ତମକେ ପବନେ;  
 ଚାଲନ୍ତେ, ପଥରେ ବୁଣି ପଡ଼ଇ ଅସୁନେ ।  
 ବସୁସେ ବାଜୁତ; ନାହିଁ ଜାଣେ ସେ କଷ୍ଟତ,  
 ଦେହ ଧରି ସଦୃଶ ଦେହା କି ଦୁଃଖ ଜଗତେ ।  
 ପୁଅ ନୋଡ଼ି ପିଅରୁ ସେ କରନ୍ତି ଅଧିକ,  
 କି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗଢ଼ିଛି ନିଜ ମର ଦୃଢ଼ ଟିକ ?  
 ହୋଡ଼ କୁଟୀର ରଜ ଉଆସ ସମ୍ଭାରେ,  
 ରାଗି ମୋରେ, ଚାଲିଗଲ ! ବିଚ୍ଛେଦ ବହରେ ।  
 କେତେବେଳେ ଯାଇ ପୁଣି ମିଳିବ ଆବାସେ,  
 ନେତ୍ର ମାର ପୋଛି ବୋଉ ଲେଉଟିନେବେ ହାସେ ।  
 ଶୁଣିବେ ମଉନେ ପତି କୁଶଳ ବାରତା,  
 ସଙ୍କୋଚ ପୁଲକ ଶ୍ରେଣୀ ପୋତି ଥିରେ ମଥା ।  
 ଗରଭ ଯାତନା ଦିନେ ନ ଶ୍ରେଣୀ, ପ୍ରେମପ୍ରିୟ,  
 କି ପୁଅ ନିଧୁ ଏ ମଞ୍ଚେ ପାଇନାହିଁ ହସି ?  
 ନ ହୁଅ ଅଥୟ, ନାହିଁ ତାଳ ଅଶ୍ରୁ ବାଣ;  
 ମୁଁ ଏଥେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ଅଛି, ନ ହୁଅ ଗୋ ଶ୍ରାଳ ।  
 କୋହୁଣୀ ବୁଡ଼ାଇ ଏ ଯେ ପତର କୁଡ଼ିଆ,  
 ବାଆ ପାଣି କୋପ ଲଂଘି ହୋଇଅଛି ଠିଆ;  
 ଏ ଘୋର ଆପତେ ମୃଣ୍ମୁ ଗୁଞ୍ଜି ତଳେ ତାର,  
 ଲଭିଛି ମୁଁ ସତେ ରହୁ ସିଂହାସନ କାର ।  
 ମନସ୍ୟ ଜନମ ପାଇ ଆପତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ,  
 ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଯେ ହରାଏ ସେହୁ ଗଣାହୁଏ ଘନେ ।

ସେଇଲି ଦୁର୍ବଳ ଗାନ ଗାନ କନ ହାତ,  
 ବକାହ ବେଘାରେ ଧରିଥିଲକ ସଜାତ ?  
 ଚିହ୍ନିଥିବ ତେବେ ମୋର ଗୁଣ ଦୋଷମାନ,  
 ଯା ଥିଲି ତେବେ ମୁଁ, ଏବେ ରହିଛି ସମାନ ।  
 କାଳର ପରଶେ ମୁହଁ ବଦଳି ତ ନାହିଁ,  
 ମିଛେ ଭାଳି ହୁଅ ତେବେ ମୋଲଗି କମ୍ପାନ





## ବାଳକ

“ବସ, ରେ ବାଳକ                      ହସରେ ପୁଲକେ,  
   ଅନାଥ ନୟନ ନିମିଷେ,  
ସରଗ ସମ୍ପଦ                      ଲେଡ଼ି ଏ ମରତେ  
   ଆଶରେ ହୃଦୟ ହରଷେ;  
ଗଗନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା                      ମୋହନ ପ୍ରତିମା  
   ସମ୍ପାଦି ବଦନ ଅମୃତେ,  
ଅଧର ଯୁଗଳ                      ଲଳିତ ବିଳାସେ  
   ଭାଳିବି ଅସୁଧା ଭୁବିତେ ।”

ମଉନେ ଅନାର                      ବସିଛି ପିଲାଟି,  
   ପରାଣ ପୁଲକେ ଉଛୁଳି,  
ବିଶ୍ୱାସୀ ହାସ                      କନକ କଣିକା  
   ନେଷେ ତା ଯାଉଛି ବିହର  
ମରବ ଧୂଆନେ,                      ହୃଦ ପରିସରେ  
   କଣ୍ଠୁର ନୟନେ ବଚନ,  
କ ଅବା ପୂଜିବି                      ସେନେହ ସମ୍ଭାଷେ  
   ସରମେ ନ ବଳେ ପରାଣ ।

ମଉନେ ଅନାଇ                      ବୁଲିଗଲା ଖରେ  
ତା ମୃଦୁ ପସ୍ପରେ ପିଲଟି,  
ଅବଳା ଗଗନ                      ଅନନ୍ତ ଅସ୍ଥାନ  
ଏକଇ ବରଣେ ବିଭୀତି ।  
ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ, ମୋର                      ପୂର୍ବ ସେ ଯାଉଛି  
ଏ କବା ସମ୍ପଦେ କୁଟୀର,  
ଯାଇଛି ବାଳକ,                      ଯାଉ ଏ ପରସ୍ପେ,  
ଫେରି ସେ ନ ଆସୁ ଆବର ।



## ଦାନ \*

ଦୋକାନରେ ଘଣ୍ଟିଅଛି ଚହଟି ସୁବାସେ,  
 ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ବଇଉବେ ପୂର ଦୁଇ ପାଖେ ।  
 ଲଗିଅଛି କଣାବିକା ମହା କୋଳାହଳେ,  
 ଉଛୁଳେ ଦୋକାନୀ ହୁଆ ଆନନ୍ଦ ଲହରେ ।  
 ଜଣୁ ଜଣେ କଣି ସାର ବାହୁଡ଼ନ୍ତୁ ହସି,  
 ମୂଲ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତୁ ପୁଣି ଆନ ଜନେ ପଣି ।  
 ବରଷକେ ଥରେ ଏକେ ସରଗର ଫଳ,  
 ଲଭି, ଆଜି କୋଟିନଧି ନୋହିବ କାହାର ?

ବାଟ ଧୁଳି ଆସନେ ସେ ଶଶିଦୁଇ ବସି,  
 କିଏ ପୁଛେ ମୃଦୁ ସ୍ଵରେ କେତେ ଭରସି—  
 ଧୁଳି ମାଟି ବୋଲି ହୋଇ ମଳିନ ବଦନ,  
 କଳା କଳା ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଯାବତ ବସନ,  
 ବାହୁ ଯୁଗଳେ ତା ନାହିଁ ପିଲଟିର ବଳ,

---

\* ସତ୍ୟବାଦୀରେ ଦିନେ ଜଣେ ଦରିଦ୍ର ଲୋକ କଥା ଆମ୍ଭ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର  
 ଦେଖି ଜଣେ ଗୁମ୍ଫା ଗୁମ୍ଫାପରିସାର ପାରିଲା ଆମ୍ଭ ତାକୁ ନେଇ ଦେଲେ ।  
 ସେ ତାହା ପାଇ ବସିତ ହୋଇଗଲା । ପଦ୍ୟଟିରେ ସେହି ଦରିଦ୍ରକୁ ଲକ୍ଷ  
 କରାଯାଇଅଛି । ସେ ଦାନ ଯୋଗେ ପୁଅୁଣୀ ସେ କପରି 'ଦାନ ସ୍ଥାନ' ହେଲା  
 ବୋଲି କବିଜ୍ଞ ମନରେ ଧାରଣା କଲେ, ବୁଝିବା କଠିନ । ଦରିଦ୍ରକୁ ଏତେ  
 ଅଳ୍ପକେ ଭିକାରୀ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇଯିବା ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ ।

ବୟସ ହୋଇବ ଅଳ୍ପେ ତରିଣ ଉପର;  
 “କେତେ ଗୋଟି ଆମ୍ଭ ଦେଉଅଛ ପଇସାରେ ?”  
 “ସେତେକ ପଇସା ତନି”, ଶୁଣିଲ ଉତ୍ତରେ ।  
 ନିଜ ହାତେ ଥିବା ତାର ଅଧଲଟି ଧରି,  
 ଦଣ୍ଡେ ସେହୁ ମନେ ମନେ କି ହେଲା ବରୁଣ ।  
 ମୁଖେ ତାର ଦୋଷିଗଲା ନୈରାଶ୍ୟ କାଳିମା,  
 ଟପିଗଲା ଲୁହ କୋହେ ନେସ ପତା ସୀମା ।

ପାଖ ଗଛ ଗୁରୁତଳେ ବସି ଏକା ବୁଢ଼ୀ,  
 ମଉନେ ପକେଇ ତାର ରଖିଅଛି ବାଢ଼ି ।  
 ସେହୁଠାବେ ଏବେ ଯାଇ ନେଉଅଛି କଣି,  
 ସେ ଗଛ ପତରେ ବୋଳା ଖ୍ୟାତକାନ୍ତ କଣି,  
 ଅଧଲକୁ ଦୁଇଗୋଟି ସରଗର ପଳ, .  
 ମାଗିଲରୁ ଲଭୁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଆବର ।  
 ବବନେ ଅପୂର୍ବ ହସ ଆସଇ ବରଜି,  
 ସରଗର ପଳ ସେ ଯେ ନୂଆ ହେବ ଆଜି ।

“କି କଲ, କି କଲ, ବାବୁ; ତତେରେ ଯାଇ,  
 ଏ ପାରିଲ ଅମୃତଦେଲ ଯେ ବଡ଼ାଇ ?

ଜଗତ ଅନନ୍ତକାୟେ ଖେଳେ ଯେ ପ୍ରୀୟୁଷ,  
 ଦେଲ ତ ଛୁଆଇଁ ତହିଁ ଏ ବିଷ ପରଣି ।  
 ବୁରି ପଇସାର ଅମ୍ଭ ଦେଲ ଏ ଯେ କଣି,  
 ଘନ ଘନ ରୁଦ୍ଧପୁର କଲ ଏ ମେଦନୀ ।  
 ତ୍ରାସତା ମୁଖେ ଯେ ରୋଗହୀନବ ଦେଖା,  
 ସେ ନୁହେଁ ପୁଲକ, ଅଟେ ଶୋଦର ରେଖା ।

## ବିହଗ ପରାଣ ଘେନା

“ବେଶୁଛୁ ତ ଦୂରେ                      କନକ ନଗରୀ  
   ମାଣିକ୍ୟ ଭୂଷଣ ଭରୀ,  
‘ଆ-ଆ ଆ-ଆ ପିକ’-                      ଶୁଶୁଅଛୁ ନିତି  
   ସୋହାଗ ବଚନ ଧାରୀ ।  
ଭୁଲି କି ତୁ ସତେ                      ପିବୁରେ କେ ଭଲି,  
   ଏ ବନବିତାନ ଗୁଡ଼ି ?  
ଏ ତରୁ ଡାଳୁ ତୋ                      ନଦେବୁରେ ଆଉ  
   ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନୁତ ଡାଳି ?  
ମଣୁକ ମରତେ                      ପାବତ ସମ୍ପଦ  
   ମୋର ଏ ଏକଇ ତରୁ,  
ଚେକି ଯା ଗହଳ                      ଉଡ଼ିଗଲେ ବାରେ,  
   ଭେଟିବୁ ଶ୍ରାବଣ ମନ୍ତ୍ର ?  
ରହିଛି; ଦେଖରେ,                      ପୁଲ-ଫଳ କେତେ  
   ପସି କଶଳପୁ ଡାଳେ,  
ବଞ୍ଚିଛି ଯା ବନେ                      ପ୍ରତି ତରୁଲତା  
   ସେନେତ୍ର ସୋହାଗ ଘରେ ।

ରଖିଛୁ ତୋ ପାଇଁ ଲଜିକା ନିକୁଞ୍ଜ  
 ସଜାଇ ମୋହନ ବେଶେ,  
 ନଖି ଶଖି ପିଂଚ ପିୟୁଷେ ପଖାଳି,  
 ଅଛୁଣ କନକ ଭାସେ ।  
 ବହୁଛୁ ସମୀର ମୃଦୁ ଆବର୍ତ୍ତନେ  
 ଖେଳାଇ କାନନ ଭୂମି;  
 ଦେଶେ ଦେଶେ ମଧୁ ଯାଉଛୁ ବିଚରି,  
 କୁସୁମ କେଶର ଘେନି ।  
 ବିସୋର ସେ ମୋଦେ ନିଜ ବଇଉବ,  
 ଅପର ବିହର କେତେ,  
 ଶୁଆ ସାରି ପିକ, ଆସିବେ ଏଠାବେ  
 ବନ୍ଧୁ ବନେ ଛନ୍ଦି ଯେତେ ।  
 ଦୂର ମହାକିମ୍ବ ଯେଉଁବ ନିକର  
 ସଲିଳ ବିମଳ ଧାବ;  
 ହିମାଚଳ ଶିରୁଁ ହିମ ଶୁଭ୍ର, ଚୂଳ  
 ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବ ପରା ।  
 ମହୋଦଧି ବଶେ ଫେନିଲ ଲହରୀ  
 ଦେବ ତା ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରେଷି,  
 କୁରଙ୍ଗ କେଶରୀ ସୋଦର ସୋହାଗେ  
 ସୁଖେ ବିହରବେ ହସି ।  
 ଏକହୁଁ ବଳି କି ଅଛଇ ସମ୍ପଦ  
 କନକ ରଜତ ବାସେ,  
 ଯାହା ଲାଗି, ପିକ, ଶାନ୍ତିକୁ ହୃଦେ ଭୁ,  
 ବରଜି ଯିବୁ ସେ ଦେଶେ ?

ରହ ଏଥୁ ରହ,                      ବନର କୋଇଲି,  
    ପୁଲକେ ପରାଣ ନହୁ;  
 ଏ ସରକ ଆଉ                      ଅବନୀ ଆକାଶେ  
    ତୋ ଲଗି ରଖିଲୁ ବହୁ ?”

“ଯାଇ ନାହିଁ ଯେବେ                      ଯିବାର ଥିଲା ମୋ  
    ମୁକତ ମୋହନ ପଥ;  
 ଏ ତରୁ ଶାଖାଟି                      ଲୋଡ଼ି ତ ଆସିଲୁ  
    ମୁଁ ଦୁର ଅପରାଧତ ।  
 ହାତେ ଧରି ଯେବେ                      ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପିଞ୍ଜର  
    ନୃପତି ତନୟ ମଣି ।  
 ଶୁଭଲେ ଆଦରେ,                      ଏଡ଼ି ସେ ସୋହାଗ,  
    ଆଣିଲୁ ଏ ବନଭୂମି ।  
 ଏ ତରୁଟି ବିନେ                      ନଜାଣେ ଆନ ମୁଁ,  
    ନିବସି ନରତେ ଏଥୁ,  
 ମରୁରୁ ମରୁ ସେ                      ହେଉ ବନ ଦେଶ,  
    ବିକଟ, ବିକଟ ଅତି ।  
 ନ ବହୁ ସମୀର,                      ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଅଳି  
    ବିସୋରୁ ଗୁଞ୍ଜିବା ତାର,  
 ରବ ଶଶି ତାର                      ଲୁଚନ୍ତି ଗଗନେ,  
    କି ତହିଁ ଅଛଇ ମୋର ?  
 ଏ ତରୁ ଶାଖାଟି                      ମୋ ବିଶ୍ୱ ସାରା ହେ,  
    ମୋ ଜୀବ ଜୀବନ୍ତ ନଥୁ,

ଯେତେବେଳେ ଏଥୁ                      ଗାଉଥିବ ବସି  
 ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୁଁ ପାରିବି ସାଧୁ ।  
 ସହୃଦି ବରଷା,                      ପବନ ପ୍ରବାହ,  
 ତପନ ତପତ ତେଜ;  
 ବର ଯା ଜୀବନେ                      ନେଇଛି ବାରେ କି,  
 ତା ତହୁଁ ବଳି କି ନିଜ ?  
 ଡାଳୁ ଡାଳେ ଉଡି                      ପସ ଗହଳେ ଟି  
 କୋଇଲି ଉଷତ ସିନା,  
 କନକ ଭୂଷଣେ                      କବା ଅଛି ତାର  
 ବହୁଗ ପରାଣ ଘେନା ?





## ଜାଗର

କେତେ କାଳ ଅବରଳ ବସିଲଣି ଚାହିଁ,  
ନୟନେ ପଲକେ ଦେଲେ ନଦ ଆସେ ନାହିଁ ।  
ଜଳ ସରିଲାଣି ଏବେ ଘାପର ତଇଳ,  
ନିଉଁସିବ, ହୋଇଯିବ ସକଳ ଅନ୍ଧାର ।

ଯାଗେ ମୁଁ ଅନାଇ ଏଥୁ ବସିଲି ଶୁଦ୍ଧ,  
ଛୁପା ତାର ଅସି ବାରେ ନାହିଁ ଦେଖାଦିଏ ।  
ଶୋଇଥାନ୍ତୁ ଯେବେ ଆହା ମନ ବନୋଦନେ,  
ବେଶିଥାନ୍ତୁ କେତେ ଚାନ୍ଦ୍ର ସୁପନ ଶୟନେ ।  
ତହିଁ ମଧ୍ୟେ ଆସି ପୁଣି ଖେଳିଥାନ୍ତା କେତେ,  
ଯାଗେ ମୁଁ ଲେଉଟାଇ ତାର ପ୍ରତିମା ନିରତେ ।  
ଶୟନେ କି ସପନେ ତା ନୋହିଲୁ ନିକର,  
ନିଉଁସିବ ଏହିକ୍ଷଣି ଶୁଦ୍ଧ ଜାଗର ।  
ଏହିକ୍ଷଣି ଶୁଦ୍ଧ ଯିବ କାଳ ଅନ୍ଧାରୀଆ,  
ଉଡ଼ି ନରେ ରାଜ ଦେବେ କୁଆ, କୁମ୍ଭାଟୁଆ,  
ଦବସ ଆଲୋକ ଘୋଟି ଆସିବ ଭୁବିତେ ।  
ଜାଗର ନିଶ୍ଚୟ ଲୋକେ ଯିବେ ଯେ ଯା ପଥେ;  
ମୁହଁ ଆହା କି କରିବ, ଯିବ ଅବା କାହିଁ,

ମୋ ଜାଗର ବ୍ରତ ଲବେ ପୂରିଲା ତ ନାହିଁ !  
 ଶୁଦ୍ଧକର ଶୋଇବାରେ, ଶୁଦ୍ଧକ ଜାଗରେ  
 କି ଲେଡ଼ା ଜଗତେ ପୁଣି, କି ଫଳ ବା ଫଳେ  
 ସପନ ପ୍ରତିମା ଆସି କରେ ପରିହାସ,  
 କ୍ଷଣୁ କ୍ଷଣେ ଫେରି କେତେ ବଳୟ ବକାଶ;  
 ଶୁଦ୍ଧକ ଜାଗର ପୁଣି ନରେ ଅପତନେ,  
 ଜୀବନର ନିସ୍ତରଙ୍ଗ ଅନନ୍ତ ଶୟନେ ।  
 କି କରିବ, କାହିଁ ଯିବ ?—ନପାରେ ମୁଁ ଭାବି;  
 ଜୀବନୁ ଅଧେ ମୋ ଆତ୍ମା ମିଶେ ଗଲ ଚାଲି !



## ଯାଚ କା ପାରିବି ? \*

ଦେନ ଏ ସୁମନ ମାଳାଟିକ ଗଳେ,  
 ସେନେହେ ପତାର ଶିର;  
 କହେବ କବ ହେ, ନ ଜାଣେ କସ୍ତରେ  
 ତବ ଯୋର୍ୟ ଉପହାର ।  
 ଜନମ ଭୁମିର ଶରତ ସୁଗୁଣେ  
 ରଖିଛି ଯତନେ ଟେକ;  
 ନିଜ ବେନି କରେ ମଣ୍ଡିତ କୁଶଳେ  
 କନକ ଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖି ।

✽ କବି କଳିକତାରେ ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ସେଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ଗୁପ୍ତ-ମାନେ ଦିନେ ବ୍ୟାସକବି ଫକିରମୋହନଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରିଥିଲେ । ବ୍ୟାସ-କବିଙ୍କ ଘର ବାଲେଶ୍ଵର ସହରରେ, ଏକ ଫୁଲ ବଗିଚା ମଧ୍ୟରେ । ବାଲେଶ୍ଵରର ପାଖକେ ସମୁଦ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଅରଣ୍ୟମାମୟ ଅଭେଦ୍ୟ ପର୍ବତମାଳା । ବାଲେଶ୍ଵର ସହର ବଳଙ୍ଗନଦୀ କୂଳରେ । ସ୍ଥାଳିଆ ନଦୀ ଓ ଘଣ୍ଟାଣିଳା ପାହାଡ଼ କବିଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ବାଣପୁରରେ । ବ୍ୟାସ କବି ବାଣପୁର ଯାଇ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ସ୍ଥାଳିଆ ଓ ଘଣ୍ଟାଣିଳା ତାଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ଵ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ନଥିଲେ, କିମ୍ବା ବାଣପୁରବାସୀ କବିତା ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁ ନଥିବା ହୋଗେ ତାହା ଦିଟି ପାରିଆଏ ।

‘ମାମୁ’, ‘ଉପହାର’, ‘ଧୂଳି’, ‘ପୁଷ୍ପମାଳା’;  
‘ଛଅ ମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ’—

ଆଜି ଯେତେ ଯେତେ ରେଡି ପାରନ୍ତି  
ଏ ମରତେ ବଇକୁଣ୍ଠ;

ତାହାର ରଚକ ଉତ୍କଳ ମଣ୍ଡପେ  
ଦୋସର ବାଲୁକ ଆଜି,

କଳଙ୍ଗ ପୁଲିନେ କରୁଛ ବହାର,  
ସରଗ ସମ୍ପଦ ରକ ।

ଶଇଳ ସାଗର ଯୁଗଳ ଅଧରେ  
ଖେଳେ ଯେ ମୋହନ ଗୀତି,

ତହିଁ ମଧ୍ୟେ କବି ଦେଇଅଛ ଡାଳି  
ଆପଣା ସିଦ୍ଧିକ ସ୍ଥିତି ।

ନିଜ କୁଞ୍ଜବନେ ବହର ପୁଲକେ,  
ହେରୁଛ କଳକ ପୁଲ,

ହୁଏ ଉପବନ୍ଧୁ ନବ ଫୁଲ ନିତି  
କରି ଅନୁରାଗେ ଠଳ ।

ଉତ୍କଳ କମଳା ବଳାସ ଭଣ୍ଡାରେ  
ଆପିଛ ଯେ ନିଧିମାନ;

ଯୁଗେ ଯୁଗେ, କବି, ପୁମରୁ ଥିବେ ହେ  
ତବ ଏ ମହାପୁ ନାମ,

ମହେନ୍ଦ୍ର ମନ୍ଦିର ବୁରୁ ମେଘାସନ,  
ରଞ୍ଜିକୁଲ୍ୟା ମହାନଦୀ,

ସୋଲର ଶ୍ରୀଲେଖି ବେଦଶେ ଚଳିକା  
ମୃଦୁ ମନ୍ତ୍ର ମହୋଦଧି;

ଗୋଟି ଗୋଟି ଯେତେ                      ପରାଣ ସମ୍ପଦ  
 ଯେଉଁ ସୁଖମା ବଳି,  
 ସ୍ଵର ଦେଉଥିବେ                      ଜୀବନ ଅସୁନେ,  
 କାଳ ପାଗବାରେ ଚାଲି ।  
 ଭୁଲନାହିଁ ତବ                      ମହତ୍ତ୍ଵ ସାଳିଆ,  
 କଳନାହିଁ ଦୃଶ୍ୟଶିଳା,  
 ତେଣୁ ତୁମ କଥା                      ବିପୋର ପାଗନ୍ତି  
 ଅନୁସର ଭବଲୀଳା  
 ଏ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚଳ                      ଜାତି ଜୀବନେ ବା  
 କି ଯୁଦ୍ଧ ରେଣୁଟି ମୁହିଁ;  
 କି ଭଲ, କି ଦେ,                      ହୃଦ ଉପହାର  
 ତରଣେ ପାରିବି ଥୋଇ ?  
 ଅମର ଆଶିଷୁଁ                      କଣିକା ଯାତର  
 ବରଷି ଦିଅ ମୋ ଶିରେ—  
 ତୁମ ଭଲ ସୁଖେ                      ପାରିବି ବିହର  
 ଏ ପ୍ରିୟ ଜନନୀ କୋଳେ ।  
 ଜନନୀ କି, କି,                      ତାଙ୍କ ମୁଁ ପାରିବି  
 ସନ୍ତାନ ସେନେହେ ଭାଷେ;  
 ତା ଧଳରେ ତାଳି                      ଦେବ ଏ ଶୋଣିତ  
 ହୃଦ ପୁଲକିତ ହାସେ;  
 ଉଚ୍ଚଳ ମାତାର                      କୋଟିଏ ସନ୍ତାନ  
 ଗୋଟିଏ ପରାଣ ଧରି,

ନୟା ଗିରି ବନ୍ଦୁ

ଅତୁଳ ସମ୍ପଦ

ଆଶିଷେ ଆବର କର ।

ଏ ଗୋଟି ପରାଣ

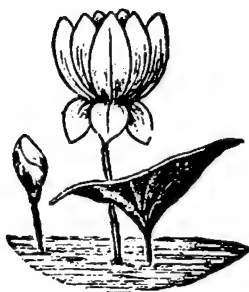
ପୁଣ୍ୟ ପିତା ଆହେ,

ନୟନେ ରହିଛ ବସି;

ଯାତ ନ ପାରିବ ?

ଦେନ ଏ ମାଳାଟି,

ତୁମର ସମ୍ପଦେ ରତ ।



## ନିଜ

ପାହାନ୍ତିରୁ ଉଠି କୁଆ ଘବବାର ଆଗେ,  
କୁଆତାର ନ ଉଠିଣୁ ଉଷାର ସରଗେ,  
ଦେଉଳର ଘଣ୍ଟାବେଳ ନ ଥାଆନ୍ତା ବାଜି,  
ନ ଥାଆନ୍ତା ବାଟୋଇର ଶ୍ରମ ନଦ୍ରା ଶୁକି,  
ବୋହୂମାନେ ଦାଟେ ଆସି ନ ଥାନ୍ତେ ଗାଧୋଇ,  
ହେଲୁତା ବିମୋହନ ରହିଥାନ୍ତେ ଶୋଇ,  
ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଅପତନେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ଝରି,  
ସାମିନୀ ଦିବସ ମେଲେ ମଧୁ ଅଶ୍ରୁକାରି,  
ଗଛ ପଶୁ ପାହାନ୍ତିର କାକର ବରଷା,  
ଗଛ ପଶେ ନଧୁ ସେ ଯେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ମିଶା !

ସେତେବେଳେ ଉଠି ମୃତ୍ୟୁ ପଖାଳ ଶରୀର,  
ଫେରି ଆସିଥାନ୍ତି, ପାଦ ବେଗେ ତର ତର ।  
ପାହାନ୍ତି ଶୀତଳ ସୁଧା ଖାବନ୍ତି ପବନେ  
କହିଥାନ୍ତି ମନ କଥା ମଧୁ ଆଳାପନେ ।  
ଛୁରିଅନା କୁଞ୍ଜେ ବୁଲି, ତମାଳର କୋଳେ,  
ଗାଇଥାନ୍ତି ହୃଦ ଗୀତି ମୃଦୁ ମନ୍ତ୍ର ସେଲେ ।  
ନୟନ ନିମିଷେ ମୋର ଅଗ୍ରତଟି ଆଖି,  
ଦୀର୍ଘ ଶ୍ବାସେ ବେଇଥାନ୍ତି ସରସେ ମେଲଣି

ଭାବ ଜୀବନର ସ୍ବପ୍ନ ଭାଲ ଅବହେଳେ,  
ପ୍ରଣମି ଥାଆନ୍ତୁ ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀପଦ୍ମରେ ।

ନ ଦେଲୁ ନ ଦେଲୁ; ଆଜି ଦିନଟି ବିଫଳ,  
ଏ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଲାଗି ବହୁତ ଉତ୍ତର ।  
କାହିଁଗଲ, ବନ୍ଧୁ ଆଜି ନଦେଲ ଉଠାଇ,  
ଶୟନେ ମୋ ବ୍ରତ କଥା ମନେ ମୋର ନାହିଁ ।  
ମୋ ନିଜକୁ ନିରାଶର ଯାଏ ମୁଁ ପାସୋର,  
ରୁଲିଲ ବେଳକୁ ଠିଆ ହୁଏ ଥକା ମାର ।  
ରୁଲେ ପୁଣି ଯେବେ ମୋର ଠିଆ ହେବା ବେଳା,  
ମୋ ନିଜ ପରାଣ ମୋତେ ଅତି ଅସମ୍ଭାଳ ।

ଏକା ମୁହିଁ ଏ ସଂସାରେ ପାରିବି କି ରହି,  
ଏ ଜୀବନ ଭାବ ମୁଣ୍ଡେ ଏକାକୀ ଟି ବଢ଼ି ?  
ତୁମେ ଯେବେ ପାଶେ ପାଶେ ଜଗିଥିବ ମେର,  
ବ୍ୟର୍ଥ ଯିବା କେତେ ନିଧୁ ପାଇବି ଆବର ।

ଏକାକୀ ଏ ପ୍ରାଣ ଉଷା-ତୁଷ ଛୁ ମୋ ଶୂନ,  
ବିଶ୍ଵ ବସାରଣେ କାହିଁ ହୋଇଯିବ ଲୁନ ।  
ସେତେବେଳେ ଖୋଜି ଖୋଜି, ଏଣେ ତେଣେ ଧାଇଁ  
ମୋ ନିଜ ଟିକକ ମୁହିଁ ନପାରିବ ପାଇ ।  
ଭାବୁଥିବ ଦେଲି କପି । ଅକାଳେ ମେଲୁଣି,  
କପି । ନ ଦେଖିଲ ନିତି ପାଶେ ମୋର ଆଖି ।  
ନୟାଅ ନୟାଅ, ବନ୍ଧୁ, ରୁଡ଼ି ମୋତେ ଶଶେ,  
ମୋ ନିଜ ବଳ ହେ ନିତି, ତୁମେ ମୋର ଜଣେ ।



ସାବିତ୍ରୀ

ଧୀରେ ସନ ସନେ  
 ଆସଇ ସମୀର  
 କାନନେ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବଢ଼ି,  
 ଉପବନେ ଯାଏ  
 ଚରୁଳତା ଅଙ୍ଗ  
 ମଧୁର ପରଶେ କୁଇଁ ।

କେତକ ଶ୍ୟାମ ଗୋଡ଼।                      ମୃଦୁ ବାଣ ମେଲେ  
ପରଶ ସୋହାଗେ ତାଳି,  
ଜାଲେ ଜାଲେ ଆହା                      ପଛବ ନିକର  
କରେ କେସନ କେଳ !

କୁସୁମ କେଶର                      ମଧୁ ଆହରଣେ  
      ଦ୍ରୁମର ପୀୟୂଷପାତ୍ରୀ,  
ଜଳି ଜଳି ଖେଳେ,                  ପରାଣ ବାରବା  
      ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ଗାଇ ।

ଆଗା ଷ୍ଟିଲ୍ଲା, ଦିନେ ବସନ୍ତ ରସିକ  
ପିକ ବସି ସେ ଭେଳେ,  
ସରଗୁଁ ବଢ଼ଣୀ ସୁଧା କଣ୍ଠ ଧାର  
ଭାଳିଦେବ ମହୀଚଳେ ।

ଚନ୍ଦ୍ର ଡାଳେ ତୋତେ                      ସେନେହ ସଙ୍କୋଚେ  
 ଧୀରେ ପରଶନ୍ତି ଯ ଇ  
 ଧୂଳି ଶେଯେ ଏବେ                      ପାଦ ତଳେ ଆହା  
 ମାଡ଼ ହେଲେ ଯିବ ମୁହିଁ ।

ସେ ସଖା ମେଳାପେ ସୁଖେ ଖେଳିବାର  
ହେଲନାହିଁ ଯେବେ ଆଉ,  
ଏ ମର ସଂସାରୁ ଚିର ଲାଗି ଆଜ  
ଲାଗି ତୋ ସ୍ମରଣ ଯାଉ ।

## ଏକାନ୍ତେ

ଏକାନ୍ତେ ବସିଛି ନାଶ ବନସ୍ତ ଭିତର,  
ନୟନୁ ଲେଚକଧାର ବହେ ଝରଝର;  
କେବେ କେବେ ପଡ଼େ ଅଧେ କହୁଅଛି କଥା,  
ବାକି ଯାକ କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାର ମାରବତା ।

ମୁଁ ପୁଣି ଏକାକୀ ପାଛୁ ସୁଦୂର ବନସ୍ତେ,  
ସାହା ସାଥୀ ଲେଡ଼େ ମୋର ସେ ବିଜନ ପଥେ ।  
ଏକେ ମୁହଁ ବାଟ ବଣା, ଆକୁଳ ଦୋଷର;  
କାହିଁ ଯାଏ, କି ଧିଆନେ, ନୁହଇ ଗୋଚର ।

ଦେଖିଲ ଏକାନ୍ତେ ବସି କାନ୍ଦଇ ରମଣୀ;  
ସନ୍ଦନ୍ଧ ଅଧିକ ତାର ମାରବ ଗୁହାଣୀ ।  
ଲେଚକେ ଲେଚକ ଝରି ତନ୍ତ୍ରଲ ନୟନ;  
ମନର ବେଦନା ହେଲେ ବୁଝିବ କି ମନ ?  
ରମଣୀ ଶୁଳଭ ବସି ଆକୁଳ ପରାଣେ,  
ଅନାଇ ମୁଁ ରହିଥାଏ ତାପିତ ଧିଆନେ ।

କେହି ନ ବୁଝିଲ ହେଲେ କାହା ହୃଦ ପ୍ରାପ୍ତ,  
 ବେନି ଜନ ନେହୁ ଯାଏ ବନ୍ଧୁ ଅଶ୍ରୁ ଶୁଷ୍କ ।  
 କେତେବେଳେ ପରଶୁ ମୋ ଅତି ଅତିକିତେ,  
 ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗଲୁଛି ଭୁବିତେ ।  
 କି ବୁଝିଲ ନାହିଁ ତହୁଁ ନ ପାରିଲି କଳି  
 ଦେଖିଲି, ବଦଳେ ରଙ୍ଗ ପିନ୍ଧିଲାରୁ ବଳି ।  
 ନେତ୍ରଧୂରେ ଆସିଗଲା ଜ୍ୟୋତି ଅଳଳନ,  
 ହୃଦୟେ ହରଷଧାରା ଖେଳେ ଘନ ଘନ ।  
 ଚିପିତ ବଦନେ ମୋର ଅନାଇ ସେ କାରେ,  
 ଫେରି ତହୁଁ ଲୁଚିଗଲା ବିପିନ ଉଦାଳେ ।  
 ଖୋଜି ନାହିଁ, ଖୋଜିଥିଲେ ନଥାନ୍ତୁ ମୁଁ ପାଇ;  
 ସେଇ ନିଶ୍ଚେ ରହିଥିବ ବହୁଦୂରେ ଯାଇ ।  
 ଗମ୍ଭୀର ବଦନେ ମୁହିଁ ହେଲି ମାତ୍ର ଠିଆ,  
 'ବିଚ୍ଛେଦ ସେ ସିନା, ମୋର ପୂରିଗଲା ହିଆ ।'

ଦିନେ ଭ୍ରମେ ସାଙ୍ଗେ ଛୁଡ଼ି ଶୁଷ୍କ ଏକାକୀ,  
 ଭ୍ରମି ଭ୍ରମି ବହୁପଥ ପାଦ ଯାଏ ଥକି ।  
 ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଚାଲି ଦେଖାଇ ନିୟତ,  
 ଶ୍ୟାମଳ ପ୍ରାନ୍ତର ଗୋଲା ତଟିନୀ ସୈକତ ।  
 ଜଳ ବେଶୁତାନେ ମିଶି ଖାର ତରୁସ୍ତନ,  
 କି ସୁଧା ସଜୀବେ ଭରେ ବସୁଧା ଗଗନ,  
 ଜନକ କୁସୁମ, ଚାହିଁ ପଲ୍ଲବ ଗହଣେ,  
 ଦେଖାଇ ବଦନ ଗୋଲା ସଲିଳ ଦର୍ପଣେ ।

ସେ ମେଲେ ଉଦାସ ମନେ ଧୀରେ ବୁଲିବାର,  
 ପରିଚିତ ସେ ନାଶଟି ଭେଟିଲି ଆବର ।  
 କାନନ ନିକୁଞ୍ଜ ଶୋଭା କୁସୁମ ମାଧୁରୀ  
 ଖେଳେ ନେତ୍ରେ ତାର ଶୁଭ୍ର ପ୍ରତିଫଳେ ତଳି,  
 କେଶର ପରାଗ ସୁଧା ସୁବାସେ ଧଉଳ  
 ସମୀରେ ଭୁଲିଲି ଉଠେ ସୀମନ୍ତନା ଚନ୍ଦ୍ର ।  
 ଅନାଇଁ ରହିଲି ମୁଁହିଁ ମାରବ ଧ୍ୟାନେ,  
 ସେ ନାଶ ନିସର୍ଗ କ୍ରିଡ଼ା ସମ୍ପାଦ ପରାଣେ ।

ସେତିକି ମୋ ଦେଖା ନାଶ ସଙ୍ଗତେ ସେଦିନ;  
 ଅଜ୍ଞ ଅରେ ଭେଟ ଭବେ ନୋହିବ ଯେସନ ।  
 ମୋ ଜୀବନ ଗଡ଼ା ବିଶ୍ଵ ଦୁଃଖ ଦାନକାରେ,  
 ମୋ ତରଳ ଶ୍ରବଣ ଭବ ଦୁଃଖ ପାଗଦାରେ ।  
 ସେହି ମୋ ସମ୍ପଦ, ସେ ମୋ ହୃଦ ପ୍ରଶଂସଣୀ;  
 ତହିଁ ମୁଁ ହୋଇଛି ପରା କୁବେରରୁ ଧନ ।  
 ସେ ଧନର ନାହିଁ ଲବେ ପାର୍ଥବ ଗୁରୁତା,  
 ସେ ଧନେ ନୁହେଁ ମୁଁ ତିଳେ ଧସ ସହ ଗୁରୁ ।  
 ଜଗତ ଯାବତ ଦୁଃଖ ବହି ହୃଦ ପୀଠେ,  
 ତେଣୁ ମୁଁ ପାରଇ ଉଡ଼ି ବିହଗ ସହିତେ ।  
 ହୃଦ୍ ହୃଦନଧି ପଛେ ପଡ଼ିଯିବ ଖସି,  
 ପରାଣେ କନକ ଶ୍ରାବ କେ ବହିବ ହସି ?  
 କେ ସହିବ ସେନେହର ହୃଦ ନିଯାତନ,  
 ବିଜନ ସମ୍ମୋଗେ ବିଚି ପାରିଲେ ଜୀବନ ?

## କିଶୋର କନ୍ଦି

ଆପଣା କବିତା ପାଠେ ମୁଗ୍ଧ କବିବର  
ପୁରୁଷ ବସାଦ କୋପେ ଅତି ଜର ଜର—  
“ହୃଦ କି କରିଛ, ସଖା, ପାଷାଣୁ ମାରସ,  
ନିତି ମୋ କବିତା ପଢ଼ି ବାଛୁଥାଅ ଦୋଷ ?”

ସେନେହେ ବନୟେ ସଖା କରଇ ଉତ୍ତର,—  
“ମୋ କଥାରେ ମିଛେ ଏତେ ଭାବନା ତୁମର  
କବିତା ନାହିଁ ମୁଁ ବୁଝେ; ଜାଣିଥିବ ସତ,  
ମୁଁ ଯାହା କହଇ ଖାଲି ଅପରାଜ ମତ ।”



## ରଖିଥିବା ଚାଷ

ପରାଣ ସୋଦର ଆହେ, ହୃଦୟ ପ୍ରତିମା,  
 ଜୀବନେ ମୋ ଚରନ୍ତନ ଅଳ—  
 କରମ ବିରାମେ ନିତି, ଦୁଃଖ ବଇଉବେ  
 ହୃଦ କୋଣେ ରଖିଥିବ ଧରି ।  
 କିଅଛି ମରତେ ମୋର ସୋହାଗ ସମ୍ପଦ  
 ଯାହା ତୁମେ ଦେଇନାହିଁ ମୋରେ ?  
 ରୋଗ ଶୋକ ପରିତାପେ ନିର୍ଜୀବ ନୟନେ  
 ବାନ୍ଧିଛ ଦେ ପ୍ରୀତି ସୁଧା ଡୋରେ ।  
 ଜୀବନ କଳ୍ପସ ପଙ୍କୁ ତାରିଛ ଯତନେ,  
 ତାଳି ହୃଦ ପୀୟୂଷ ଆସାଦ;  
 ଆପଦ ଆତଙ୍କେ ସଦା ହୋଇଅଛ ସାଥୀ  
 ସନ୍ତରଣେ ଭବ ପାରାବାର ।  
 କେତେ ଦିନ କେତେମନ୍ତେ ନିର୍ଜୀବ ବହାରେ  
 ତୁମ ସଙ୍ଗେ ବସିଛି ଯାଆନେ;  
 କେତେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ସୁଖି ଜଡ଼ିତ, ସୋଦର,  
 ତୁମ ମୋର ସୁଗଳ ପରାଣେ ।  
 ବାକ୍ସ ବସୁଷ କଥା ଯେତେ ଏ ଜୀବନେ  
 କେତେ ଦୂରେ ରହିଛି ସକଳ;

ଚର୍ଚ୍ଚି ମଧ୍ୟେ ଅସତନେ                      ଅମର ବକାଶେ  
 ତୁମ ସ୍ମୃତି ଖେଳେ ଅବରଳ ।  
 ମରଣ ନଗଡ଼େ ପଡ଼ି                      ଅବଶେ ବିପ୍ରାକେ  
 ଦାରି ଯେବେ ହେଲି ମୁଁ ବକଲେ,  
 ଜୀବନ ପରଶ ମଧୁ                      ସୋହାଗେ ସେହନ  
 ତାଳି ମୁଖେ ଦେଲ ତ ଚଞ୍ଚଳେ ।  
 କେତେ କେତେ ମୁକ୍ତି ମଧ୍ୟେ                      ଏ କଥା ଗୋଟିକ  
 ହୃଦେ ମୋର ରହିଛି ଅକିତ,  
 ଜୀବନେ ମରଣେ କେବେ                      ପାରିବ ବିସୋରି,  
 କି ସମ୍ପଦେ କରିବ ପାଲଟ ?  
 ଅନୁଜ ସେନେହ ଭରେ                      ହୃଦ ପୀଠେ ନେଇ,  
 ଅଗ୍ରଜ ହେ, ରଖିଛ ଆଗ୍ରହେ;  
 ଏତେ ସୁଖ ସଉରଭ                      ଦୟାର ପାତର  
 ହେଲି ସିନା ତୁମ ଅନୁଗ୍ରହେ ।  
 ଜୀବନ ପୌବନ ଶ୍ରୀତା                      ସମ୍ପାଦି ପୁଲକେ,  
 ଆଜି ଏବେ କରମ ନଦେଶେ,  
 ସାଧନା ବେଞ୍ଚରେ ବେନି                      ତରଣ ନବେଶି,  
 ମିଶାମିଶି କୋମଳ ପରଶେ ।  
 ସେନେହ ସୋଦର ବାଣୀ                      ସୁଖେ ଅନୁସରି,  
 ନିତି ହିନ ଭ୍ରମିଛି ଯେ ପଥେ,  
 ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହଠାବେ                      !ରହିଛି ଅନାଇ;  
 ଅଗ୍ରଜ ହେ, ରଖିଥିବ ଚିତ୍ତେ ।



## ନୁହେଁ ଯେବେ ସତ୍ୟ ପରିବାର \*

ନବ ରାଜଧାନୀ ଏବେ ପ୍ରାସାଦେ ଶୋଭନ  
ଇତିହାସ ଗର୍ଭେ ଲୁପ୍ତ ଏକାମ୍ର କାନନ ।  
ଉତ୍ସଙ୍ଗେ ଥିଲା ଯେ ତାର ମକା ବାଡ଼ି ଗୋଟି,  
ଫଳ ଭାରେ ଗଛ ତଳେ ଯାଉଥିଲେ ଲୋଟି ;  
ମକାରେ ଯଦୁ ମୋ ଥାଏ ଶରଧା କଷ୍ଟତେ,  
ଯାଇ ତହିଁ ପ୍ରବେଶିଲି ଥିଲେ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତେ-  
ଭାବିଲି, ନବକ ଦେଉଥିବେ ତ ମାଗଣା,  
ବଡ଼ଦର ଜନ ପ୍ରସ, ସମୁଦ୍ଧମନା ।  
ସରମ ନିଶ୍ଚୟ ମକା ମାଗିଲି ମୁଁ ଏକ;  
ନମଣିଲି ତଳେ, ହାନି ଲଭିବି ମୋ ଟେକ ।

---

\* କବି (୧୯୩୮) ମସିହାରେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ରାସ୍ତା ଯାଇଥିଲେ । ତାର ଶରତ୍ତୁଳାଳୀନ ବୈଠକ ରାସ୍ତାରେ ବସେ । ଶ୍ରୀ ନିକୁଞ୍ଜ କିଶୋର ଦାସ, ଶ୍ରୀ ରାଧା ରଞ୍ଜନ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ମଧ୍ୟ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଭାର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କବିଙ୍କର ଗାଢ଼ ବନ୍ଧୁତା ଥିଲା । ଏ ପଦ୍ୟର ତିନି ସଙ୍ଖୀ ସେହିମାନଙ୍କୁ ହୋଇଥିବେ । କବି ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ସରଳ ଭାଷାରେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ କରି ପାରିଥିଲେ ।

ଥିଲା ଉଁସ ନାଶ, ଶୁଣି କରିଦେଲା ନାହିଁ,  
 ପଶିଗଲା ସୌଧେ ଉଁସ ବଦନ ବୁଲାଇ ।  
 ସଜୀ ମୋର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହୋଏ ଜର ଜର,  
 କି ଅବା କହନ୍ତେ, ଯେଣୁ ସ୍ଵପ୍ନାବେ ମୁଖର ।  
 ଦୁଇପଦେ ଘେନି ତାକୁ କାହୁଡ଼ିଲି ପଥେ,  
 ବିରୁଦ୍ଧଲି କି ତ୍ରମେ ମୁଁ ପଡ଼ିଗଲି ସତେ ।  
 ରୂପେ କି ସୁନ୍ଦର ନାଶ, ବେଶ ଅନୁପମ,  
 ଦେଖନ୍ତେ ଝଲସେ ନେତ୍ର ତୁଷ୍ଟ ହୁଏ ମନ ।  
 ହାରୁ ପଳାଇଲା ଯେତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୁଷ୍ଟ ମତି,  
 ନ ଗଣିଲା ହୃଦେ ମୋର କି ହୋଇବ ଗତି ।  
 ବାଇଶ ବରଷ ତଳ ସ୍ମୃତି ମୋ ଅନ୍ତରେ,  
 ଡେଇଁ ଖରେ ଆସି କାହୁଁ ନାହିଁଗଲା ଥରେ ।

ସୁଦୂର ପ୍ରବାସେ ରାସ୍ତା ନଗର ଉପାନ୍ତେ,  
 ତନି ସଜୀ ସହ ଦିନେ ବୁଲୁଥିଲି ପ୍ରାତେ ।  
 ଶରତ ପ୍ରସାଦ ଶୋଭା ଫୁଟି ଚଉପାଶେ,  
 ସ୍ଵରଗ ସମ୍ପଦ ତଳେ ଅବନୀ ଆକାଶେ ।  
 ବାଟେ ଏକ ମଳା ଖେତ ଫୁଲ ଫଳେ ଭର,  
 ତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ଭାର ସତେ ବାଡ଼ିଅଛି ଧର ।  
 ଓରଙ୍ଗ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟି, ଏକା ତହିଁ ବସି,  
 ସୁତା ହାତେ କାଟେ, ଗୀତ ଗାଉଅଛି ହସି ।  
 ସେ ଶରତ ଶିଶୁ ମଧ୍ୟ ସେ କି ଏକ ଶିଶୁ,  
 ବିଭବେ ଟପଇ ସାରା ବନ ନଦୀ ଗିରି ।

ଶୁଭ ସଙ୍ଗୀ ଯାଇ ମକା ମାଗିବାରେ ତାକୁ,  
 ଦେଲା ଅନୁମତି ଭାବ ନିଜେ ତୋଳିବାକୁ ।  
 କହି, ତା କାମେ ସେ ପୁଣି ଲାଗିଲା ଉଦାସେ;  
 ନ ଶୁଣିଲା ଖେତ କେତେ ଜୁର ହୁଏ ପାଶେ ।  
 ଶୁଭ ସଙ୍ଗୀ ଦଣ୍ଡ କେତେ ବୁଲି ଦେଖି ଖେତ,  
 ହଳୁକି ହଳୁକି ଧନେ ପୃଷ୍ଠ କଲୁ ନେତ ।  
 ଶେଷେ ଏକ ମକା ଧରି ଫେରିଲେ ବାହାରେ,  
 କି ଶବ୍ଦେ ଯୁବକ ସେ ଅନାଇଲା ତାଳେ ।  
 ଆମ ଧନ୍ୟବାଦ ବାଣୀ କି ଶୁଣିବ କାନେ;  
 ହସି ହସି ଗଡ଼ଗଲା, ତା ହେତୁ ସେ ଜାଣେ ।  
 ଚକିତେ ଶୁଣି କୁ ଆମେ ଉଭା ଶୁଭ ସଙ୍ଗୀ,  
 କି ବୁଝିବୁ ସେ ଓରଙ୍ଗ ଯୁବକର ଭାବୀ ?

ହସ ଶେଷେ ରୋଧ, ବାଳା କହେ ମୁଖେ ବାଣୀ,  
 “ଶୁଭଟା ମରଦେ ଏକ ମକା ଅଛ ଆଣି !  
 ଏ ମୋ ନିଜ ଖେତ, ଦର ଖେତରୁ ଅଲଗା,  
 ମୁଁ ହାତେ କମଣ ସ୍ଵାର କରେ, ରଖା ଜଗା ।  
 ଜଣକେ ପଶେ ବା ନେଲେ କି ହୁଅନ୍ତା ତୋଷ,  
 ଗୋଟିକେ ଶୁଭହେଁ କେହ୍ନେ ଲଭିଲ ସନ୍ତୋଷ ?”  
 କହି, ବାଳା ଆଉଥରେ ହସି ଗଲା ଲେଟି;  
 ତୋଳିଅଣି ଦେଲା ବାକି ଚିହ୍ନିକି ତନୋଟି ।

ସେଥିନ ଏକାମ୍ର ବନେ ସୁମର ସେ କଥା,  
 ଦିନସାରା ଆତ୍ମା କେତେ ନ ଲଭିଛି ବ୍ୟଥା ।  
 ପୁନର୍ଜନ୍ମେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମୁଁ ଥାପନ୍ତି ଅନ୍ତରେ,  
 ମର ଜନ୍ମ ପାରେ ଯହ ଆଦିବାସୀ ଘରେ ।  
 ଦେଉ ସେ ଓରଙ୍ଗ, କର, ଶବର, ସାନ୍ତାଳ,  
 କି ବାରିବ, ନୃସିଂହ ଯେବେ ସଭ୍ୟ ପରିବାର  
 ସଭ୍ୟତା ଗ୍ରାସଇ ମୋଡ଼ି ମନୁଷ୍ୟତା ବେକ,  
 ଯେତେ ଭଜେ ଗଡ଼ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମାନବ ତା ଟେକ ।



## ଅଭୟ ଆଶେ \*

“ଏକେ ଲଞ୍ଜିନା ଏହି ନଠୁର ଜଗତେ,  
ନାଶର କପାଳେ ବହି ଲେଖିଅଛି ସତେ ।”  
ବହି, ସୀମନ୍ତନା ନେତୁ ଢାଳେ ଅବରଳ,  
ଜାହାଣ ବଶାଳ ଧାର, ଅବଳା ସମ୍ବଳ ।  
ଓଡ଼ିଶା ଉଡ଼ାକୁ ଅଳ୍ପ ଦିଶେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ,  
ନ ଥାଆନ୍ତା କୁଇଁ ଆହା ଏ ପରାଣ ଦୁଃଖ ।  
ପାଣ୍ଡୁର କପୋଳ ଶର ବହିଅଛି ପାଣି,  
ସେ କି ନାଶ, ଅବା ଚନ୍ଦ୍ର ପିତୁଳା କେଜାଣି ।

ପ୍ରସାଦେ ନ ଉଠୁଁ ଶେୟୁଁ ଶାଶୁ ଭର୍ତ୍ତାବାର,  
ସେ ତ ସାଧୁ ଲଗିଥିଲା ବୁଦ୍ଧର ଜଞ୍ଜାଳ ।  
ସେଥିପାଇଁ ଫେଇ ଦ୍ଵାର ଆସିଲା ବାଡ଼ିକ  
ଲିପି ପୋଛି ସଫା କରି ରଖିବ ସେ ନିକ ।  
ନୂଆ ହୋଇ ନବବଧୂ ଆସିଅଛି ଘରେ,  
ସମ୍ପତ୍ତି ଜୀବନ ଶାଶୁ ଗିରସ୍ତ ପୟରେ ।

ସେ ତ ଲଗିଥିଲା କାମେ ଢାଳି ମନପ୍ରାଣ,  
ଶୁଣିଲା, ଲଳିତ ନଶ୍ଵେ ଗାଉଛି କେ ଗାନ ।

---

\* ୧୯୫୧ ମସିହାରେ କବି ନିଜ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ଭେଟପ୍ରସ୍ତର ପାଇଁ ବୁଲିବା ସମୟରେ ଏହା ଘଟିଥିଲା । କବିଙ୍କ ଅଶ୍ଵାସନା ଫଳରେ ନାଶା ଜ୍ୟୋଦେବଙ୍କର ଅଶ୍ରୁୟ ନେଇ ନଥିଲା ଓ ସ୍ଵାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଳିମିଶି ରହିଥିଲେ ।

ଗାଈ ଚାଲିଯାଏ ପଥେ ଯୁବା ନାଗରିକ,  
 କଣ୍ଠ ମାଧୁରୀକ ବଳ ରୂପ ତା ଅଧିକ ।  
 ଠିଆ ହେଲା ତହିଁ ବାଳା ଏକଇ ଧୂଆନେ  
 ବନ୍ଧୁ ଆସେ ଗୀତ ଧାସ ଶୁଣୁଛି ସେ କାନେ ।

କେତେକେଲେ ଆସି ସ୍ବାମୀ ପ୍ରବେଶିଛି ତାର,  
 କହିଲେ ଗରଜ, “ନାଗ, ଏ କି ତୋ ବେଶର ?”  
 ପ୍ରହାରୀଲ ତାକୁ ପର ପଶୁର ପରସ୍ତେ,  
 ନାଲି ଚନ୍ଦ୍ର ବସିଗଲା ତା ସୁବର୍ଣ୍ଣକାୟେ ।  
 ସେଲ ଶୁଣି ଡାଶୁ ଆସି ପ୍ରବେଶିଲା ତହିଁ,  
 ପ୍ରବୋଧନା ଦେବ ଅବା ‘ଅହା ଆହା’ କହି ।  
 ସେତ କଲ ବସନ୍ତ, ନୁହେଁ କି ସେ ନାଶ,  
 ପୁଅଠୁ ଦିଗୁଣ ବଳ ଦେଲା ମାଡ଼ ଗାଳ ।

ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା ବାଳା ତନ୍ତେ ଧୂଳି ଲୁହେ,  
 ଗଛତାଳ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଲେଟେ କି କାଦୁଏ ?  
 ମାରି ପୁଅ ମାଆ ଯେବେ ଥକିଗଲେ ଅତି,  
 କହିଲେ, “ଯା ଚଣ୍ଡାକୁଣି, ସେ ଚଣ୍ଡାଳ କତି ।”  
 କହି ଦ୍ଵାର କଳି ବେନି ପଶିଲେ ଆବାସେ,  
 ବସିଲା ବିଷାଦେ ବଧୂ ବାଡ଼ିକୂଅ ପାଶେ ।  
 କେତେ ସେ କାନ୍ଦିଲା ଥିବ ସେହୁ ଏକା ଜାଣି,  
 ପାଣ୍ଡୁର କପୋଳ ଭର ବହିଅଛି ପାଣି ।  
 ବରୁଣୁଛି, “ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ତ ନାହିଁ ମୋ ଆଶ୍ରୟ,  
 କୂଅ ମଧ୍ୟେ ଗଙ୍ଗାଦେବୀ ଦେବେ ବା ଅଭୟ ।”

## ପଞ୍ଜିରାବଦ୍ଧ ପିକ \*

ସୁଗଳ ଅନ୍ତରେ ପୁଣି ବାଣୀ ବମୋହନ,  
 ଶୁଣିଲି ନିମିଷ ପ୍ରୟେ, ଚପଳା ଯେସନ ।  
 ଜନତା ନିନାଦ ଭେଦ, ଏ ପୁର ପ୍ରବାସେ,  
 କାହା କଣ୍ଠ ପୁର ଆହା ଶ୍ରୀ କାହୁଁ ଆସେ ।  
 ବନୁ ବନେ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଶଇଳୁ ଶଇଳେ;  
 ସରସେ ବରଷିବାର ସୁଧା ଅବହେଳେ ।  
 ଲେଖି ତ ନଥିଲି ଦିନେ ଉଦାସ ପରାଣେ,  
 ଶୁଣିବ ଶ୍ରବଣେ ବୋଲି ଏ ଶିଳାଭବନେ ।  
 ଯେବଣ ଶଇଳେ ଯହଁ ଯାବତ ବେଗର,  
 ତହଁ ବଳି ମିଳେ କବା କଣିକା ମାତର ?  
 କି କାରଣେ ବସି ପିକ ତରଣ ଶୁଞ୍ଜିଲେ,  
 ପଞ୍ଜିର ଭିତରୁ ସୁଧା ଡାକୁ ଅବହେଳେ ?  
 ମନେ କି ରଖିବୁ ଯେତେ ଅଗାଧ ବରଦ —  
 ଶ୍ୟାମଳ ବିପିନ ଉତ୍ପ୍ରେ ଶୂନ୍ୟ ମାଳ ନଭ,

---

\* କଲିକତାରେ କେହି କେହି ଘରେ କୋଇଲି ପୋଷିଥାନ୍ତି ।  
 ବସନ୍ତରୁରେ ସ୍ତବ୍ଧରେ ଉଡ଼ୁଥିବା କୋଇଲିଙ୍କ ପରି ସେମାନେ କୁହୁ  
 ସ୍ବରରେ ଶୁଣନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ବଜୁଳି ଆଲୋଚନରେ ଉଜୁଳି ଶୁଣିଲେ ଦବସ  
 ଭାବି ମଧ୍ୟ ଶୁଣିପକାନ୍ତି ।

ପଲ୍ଲବ ଗହଳେ ସୁଖ ଲୁଚି ଚନ୍ଦ୍ର ଡାଳେ,  
 କଣ୍ଠଧାରା ତାଳିବେବା ନକୁଞ୍ଜ ଉଡାଳେ ?  
 ଏତେ ଏତେ ନିଧି ଆନି କରି ସୁମରଣା,  
 ପିଞ୍ଜରେ ଗାଉ କି, ପିକ, ପରାଣ ବାସନା ?

ଭୁନି ହୁଅ, ଭୁନି ହୁଅ, ରେ ପିଞ୍ଜର ବାସି,  
 ମୁରୁଛି ନଦୀଶି ଚିହ୍ନା ବନ ଚରୁଣୀ ।  
 ଯେ ରାଜ୍ୟେ ଉପବନ ଶ୍ୟାମଳ ମୂରତି,  
 ପରାଣ ପାଟଳ ଖେଳେ, ତଳତଳ ଅତି,  
 ବିମଳ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷାଳା ଧରି ଅପଞ୍ଚନେ,  
 ବିଶାଳ ଶରଳ ଯନ୍ତ୍ର ବିହରେ ଗଗନେ,  
 କଳ ତାନେ ବୁଲି ବୁଲି ମୋହନ ସୋହାଗେ,  
 ଶରଦ ଚଟିନା ଯାଏ ବହି ଅନୁରାଗେ;  
 କନକ କୁସୁମ ପତ୍ର ବିକସି ଉଦାସେ,  
 ଶ୍ରେଣୀଭିଷତେ ଭୁଇଁ ବୁକୁ ପରକାସେ,  
 ସେ ସରଗ ଦେଶେ ଯେତେ ପିପାସିତ କାନେ,  
 ତାଳିବା ଅମୃତ, ଭୁଲି ଉଦାସ ପରାଣେ,  
 ପିଞ୍ଜରେ ଗାଇବା, ପିକ, ମଣୁ କି ଉଚିତ ?  
 ଭୁନି ହୁଅ, ଭୁନି ହୁଅ, ହେଲଣି ବହୁତ ।





## ଅକା ମନ ଗୁଲ୍ ଯିବା

ଖସ୍‌ହନ ଖସ୍‌ବେଲେ ବାଟପାଖେ ଏକାଟି,  
ରୋଗ ତାପେ ଥର ଥର ଶୋଇଅଛି ବୁଢ଼ାଟି ।  
‘ଧରୁ ଧର’, ଡାକୁଅଛି, “ପ୍ରାଣ ଯାଉଛି ଉଡ଼ି;  
ଛୁଇ ତଳେ ନେଇ ମୋରେ ହସ ଭୁରିତେ ଛୁଡ଼ି ।  
କେ ଯାଉଛି ବାଟେ, ଆଡ଼େ ସାଧୁ ବାଟୋଇ ଜନ,  
ହୁଏ ଭଲେ ରଖିଥିବେ, ମୋର ମିନତି ସେନ ।”

ବୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ି ସୁଖେ, ମହା ଆଟୋପେ କାହିଁ  
ଯାଉଥିଲେ ସୌଦାଗର ନଜ ବଣିଜ ପାଇଁ ।  
“ଦେଖ, କିଏ ଅଛ ଆରେ, କି ହୋଇଛି ବୁଢ଼ାର;  
କାହିଁ ତାରେ ଛୁଇତଳେ ନେଇ ଭୁରିତେ ଛୁଡ଼ି ।”  
କଳିଆର ଟାଣି, ଚଢ଼ି ଗାଡ଼ିବୁଲକ ଭାବ  
ଗାଡ଼ି ଠିଆ କଲ ତହିଁ; ଶୋଇ ରହିଛି ବୁଢ଼ା ।  
ଖରେ ବେନି ଜଗୁଆଳ ଗାଡ଼ି ପଛୁ ଓହ୍ଲାଇ,  
“ଉଠ ବୁଢ଼ା”, ଓଟାରନ୍ତି, “କହ, ଯିବୁ ତୁ କାହିଁ ?”

ମୁଖେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଖରା ମାରୁଅଛି ତେସନେ,  
 ଅନେ ରୋଗ ମାଡ଼ି ଆସେ ବେଳୁ ବେଳ ସଦନେ ।  
 ଅଳପ ଅନାଇ ବୁଡ଼ା ପଡ଼ିଗଲା ଦୋସର,  
 ହାତଠାରେ ଜଣାଇଲା ନାହିଁ ଲୋଡ଼ା ଯିବାର ।  
 ବେନି ଜଗୁଆଳେ ବେନି ହର ବଚନ ଶୁଣି,  
 ଗାଡ଼ି ପଛେ ନିଜ ଧାନେ ଠିଆ ହୋଇଲେ ଆସି ।  
 ରାଗ ଅପମାନେ ଚାନ୍ଦି ଅର୍ଦ୍ଧ ଅସ୍ତ୍ର ଗୀରେ  
 “ତଲା ଗାଡ଼ି”, ସୌଦାଗର ଦେଲେ ଆଦେଶ ଖରେ ।

ଦଡ଼ ଦଡ଼ ଗଲା ଗାଡ଼ି ଛୁଟି ପ୍ରହାରେ ଧାଇଁ,  
 ଜଳି ମୁଣ୍ଡେ ଅଦୃଶ୍ୟ ସେ ହେଲା ଭୁବିତେ ଯାଇ ।  
 ହୋଇ ନୋହୁଛି କି ବୁଡ଼ା ଅବା ନିମିଷେ ଭୁନି,  
 ଅଧରୁ ଶୁଣିଲା ପୁଣି କ୍ଷୀଣ ବିକଳ ବାଣୀ;—  
 “କେ ଯାଉଛ ବାଟେ, ଆହେ ସାଧୁ ବାଟୋଇ ଜନ,  
 ପ୍ରହ୍ଳାଦ ଉଲେ ରଖିଥିବେ ମୋର ମିନତି ସେନ ।”

ଶିବାକପ୍ତେ ସୋମବାର ପୂଜା ବହୁବା ଆଶେ,  
 ଯାଉଥିଲେ ବିଧବା ଯେ, ଶୁଦ୍ଧ ପବିତ୍ର ବାସେ ।  
 ଥୋଇ ଦେଲେ ନଇବେଦ୍ୟ କରପୁରୁ ଭୁବଳେ,  
 ଅଧ ଲନେ ବୁଡ଼ା ପାଶେ ଯାଇମିଳିଲେ ଖରେ ।  
 ବଦନ ଓଡ଼ିଶାଟିକି ଟାଣି ଶଙ୍କଟେ ନାଶ,  
 ବୁଡ଼ା ଅଜ ପରଶିଲେ ଲଜ ସରମ ଛୁଡ଼ି ।  
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରଶି ନାଶ ଛନ୍ଦି ଅବା କି ନାହିଁ;  
 ତର ତରେ ଉଠି ବୁଡ଼ା ହେଲା ଠିଆଟି ତହିଁ ।

ବଳ ଆସିଗଲା କିବା କ୍ଷୀଣ ବେନି ପୟରେ,  
ନିଜେ ଯାଇ ଗୁରୁତଳେ ଉଭା ହୋଇଲା ହେଲେ ।

ନରବେଦ୍ୟ ଥାଳୀ କରେ ତୋଳି ତହୁଁ ଯତନେ,  
ଶିବାଳୟେ ଗଲେ ନାଶ ସେବା ଧ୍ୟାନ ପୂଜନେ ।  
ବାହୁଡ଼ି ଦେଖନ୍ତି, ବୁଢ଼ା ଗୁରୁ ତଳେ ନିବସି,  
“ଅକା ମନ ରୁଲି ଯିବା”, ଗାଈ ଅଛଇ ହସି ।  
“ତକା ନେସି ନରେଶିବା”, କଣ୍ଠ ସଙ୍କୋଚ ଶ୍ଵାସେ,  
ମିଶାଇ ନାଶୁଟି ଧୀରେ, ଗଲେ ଆପଣା ବାସେ ।



## ସାକ୍ଷ୍ୟତା

ପ୍ରଣାତୀ ଭୂଧର ପଛେ ଲୁଚିଲେ ତପନ,  
ସୁନ୍ଦର ପାଟଳେ ଶୋହେ ବାରୁଣୀ ଗଗନ;  
ତେବେ ତା ଶାନ୍ତ କପୋଳେ,  
ତୁହି, ସାକ୍ଷ୍ୟତା, ଏକା ତାରକା ସଂସାରେ ।

ରବି ବୁଡ଼ିଗଲେ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଘୋଟଇ ଅନ୍ଧାର;  
ଦୃଷ୍ଟାଉ ତୁ ଢାଳି ଜ୍ୟୋତି ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ତାର;  
ତୁହି ଅନ୍ତମ ଭରସା,  
ତୋ ବିନା ଏ ବିଶ୍ୱସାସ ଲଭନ୍ତା କି ଦଶା ?

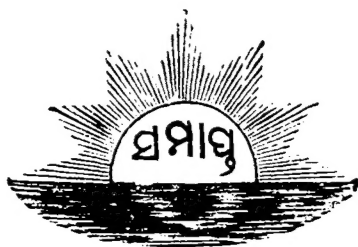
ପାପାପୁତ ନୁହେଁ ଖାଲି ଆକାଶ ତଳପ,  
ନିରାଶ ହୃଦୟେ ଆଶା ଜଗାଉ କଳପ,  
ରଜି ନିଶା ଦେଖା ଶୁଲେ,  
ସୀମନ୍ତନା ଶୁଭ ଟୀକା ସରି କି ସମ୍ଭାରେ !

ପ୍ରକୃତି ଉଦ୍ୟାନେ ତୁ କି କମଳ କଳିକା ?  
ଅବା କେଉଁ ଦେବତାର ନୟନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ?  
କେଉଁ ସୁରନାଗ ମଣି ?  
ଅବା କାହା ନେତ୍ର ତ୍ୟକ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ବାରି କଣି ?

ଅବା ଦିବା ରାତି ଶୁଭ ଦିନ ବେଳା ପାଶେ,  
 ତୁ ଏକ ସିନ୍ଦୂର ଦାଗ ଜଡ଼ୁଛୁ ଆକାଶେ ?  
 କିବା ସୁରସୁର ରଣ  
 ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ ତୋତେ ପାଇଛନ୍ତି ଧନ ?

ଯାହା ତୁ ଦେଉ, ରେ ସାରଥୀକା, ଯହା ପ୍ରତି;  
 ତୁ ତ ମୋର ଏକମାତ୍ର ପରାଣ ସମ୍ପତ୍ତି;  
 ମୋର ମାରସ ଜୀବନେ  
 ତୁ ଏକା ସମ୍ପାଦୁ ରସ 'କଣିକା' ବିଜନେ ।

ଜୀବନୁ ଲଭିବ ଯେବେ ମୋ ସୁଖ ଆଲୋକ,  
 ବ୍ୟଥାରେ ଚାହିଁବି ଶୂନ୍ୟ ବହି ଦୃବେ ଶୋକ  
 ତେବେ ଆମ୍ଭ ଶେଷ ସଖେ  
 ତୁହି, ସାରଥୀ କାଗ, ଭଲ ପ୍ରାଣକୁ କରଣେ ।




---

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ଦିବାକର ମିଶ୍ର, ଗୋସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେସ, କଟକ—୨



ବିଭୀଷ୍ଣ ସ୍ମରଣ

ମୂଲ୍ୟ: ଏକଟଙ୍କା ପଚାଶ ନୂ.ପ.